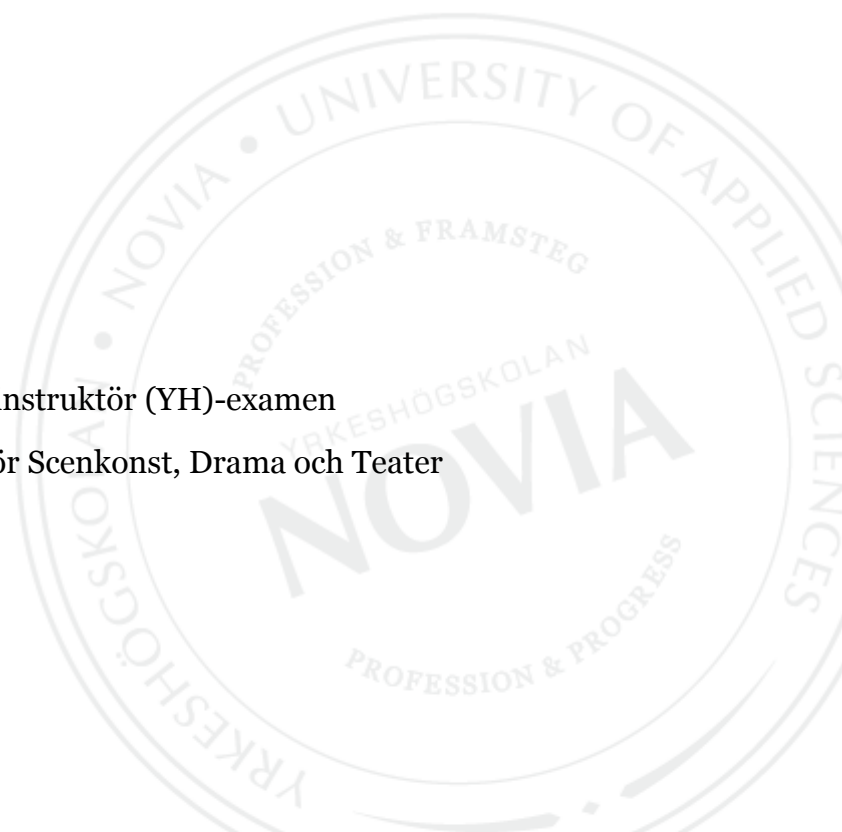

Min resa med Fantomen

En receptionsanalys av studiematerialet till Wasa Teaters pjäs *Fantomens lillasyster*

Amanda Sigfrids

Examensarbete för dramainstruktör (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för Scenkonst, Drama och Teater
Vasa 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Amanda Sigfrids
Utbildningsprogram och ort: Scenkonst, Vasa
Inriktningalternativ/Fördjupning: Drama och Teater
Handledare: Nina Dahl-Tallgren

Titel: Min resa med Fantomen – en receptionsanalys av studiematerialet till Wasa Teaters pjäs *Fantomens lillasyster*

Datum 22.3.2013

Sidantal 53

Bilagor 2

Abstrakt

Examensarbetet behandlar ämnena dramapedagogik, publikarbete och mobbning. Syftet med examensarbetet är att undersöka hur publikarbetet till Wasa Teaters föreställning, *Fantomens lillasyster*, påverkat elevernas uppfattning om mobbning och trakasserier. Publikarbetets målgrupp var grundskolan åk 7-9 samt andra stadiets elever. Publikarbetet består av ett studiematerial. Studiematerialet gav lärare möjligheten att tillsammans med sin klass bearbeta tematiken före och efter föreställningen. Studiematerialet består av en faktadel, ett för- och efterarbete samt ett material till elevernas föräldrar.

Eleverna ombads fyll i en enkät. Resultaten visar att en stor del av eleverna upplever att deras förståelse gällande mobbning och trakasserier påverkats tack vare publikarbetet. Vidare visar resultaten att eleverna upplever att dramapedagogiska metoder har en positiv effekt i mobbningsförebyggande arbete. Slutsatsen är att publikarbetet uppnådde de mål som ställts och att dramapedagogik är användbart som pedagogiskt verktyg.

Språk: Svenska

Nyckelord: Dramapedagogik, publikarbete, mobbning, studiematerial

BACHELOR'S THESIS

Author: Amanda Sigfrids
Degree Programme: Scenkonst, Vasa
Specialization: Drama och Teater
Supervisors: Nina Dahl-Tallgren

Title: My journey with the Phantom – a reception analysis of the studymaterial for WasaTeater´s play *Fantomens lillasyster*

Date 22.3.2013

Number of pages 53

Appendices 2

Summary

The bachelor thesis deals with drama education, audience development and bullying. The purpose of this thesis is to examine how the audience development program, for Wasa Teater's play *Fantomens lillasyster*, affected the students' perception of bullying and harassments. The target group for the audience development program was elementary school, grades 7-9 and secondary level students. The audience development program consists of study material. The material supplied teachers the opportunity to process the theme of the play together with their class using study material, before and after the play. The study consists of facts about bullying, bullying prevention exercises as well as parental material.

The students were asked to fill in a questionnaire. The results show that most students feel that their understanding of bullying and harassment was affected by the audience development program. Furthermore, the results show that students consider drama teaching practices to have a positive effect on bullying prevention. The conclusion is that the audience work achieved the goals set, and that drama pedagogy is useful as an educational tool.

Language: Swedish

Key words: Drama pedagogy, audience development, bullying, studymaterial

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Amanda Sigfrids
Koulutusohjelma ja paikkakunta: Scenkonst, Vasa
Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Drama och Teater
Ohjaajat: Nina Dahl-Tallgren

Nimike: Matkani Musta Naamion kanssa – vastaanottoanalyysi oppimateriaalista
WasaTeater:in näytelmään *Fantomens lillasyster*

Päivämäärä 22.3.2013

Sivumäärä 53

Liitteet 2

Tiivistelmä

Opinnäytetyö käsittelee draamakasvatusta, yleisötyötä ja koulukiusaamista. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten Wasa Teater:in näytelmä *Fantomens lillasyster*:in yleisötyö vaikutti opiskelijoiden käsitykseen koulukiusaamisesta ja häirinnästä. Yleisötyön kohderyhmänä olivat peruskoulun oppilaat luokilta 7-9, sekä toisen asteen opiskelijat. Yleisötyö muodostuu opintomateriaalista opettajille. Opintomateriaali antoi opettajille mahdollisuuden työskennellä oppilaiden kanssa, käyttäen oppimateriaalia ennen esitystä, ja myös esityksen jälkeen. Yleisötyö sisältää tietoa koulukiusaamisesta, harjoituksia koulukiusaamisen ehkäisyä varten sekä materiaalia oppilaiden vanhemmille.

Oppilaat täyttivät kyselylomakkeen. Tulokset osoittavat että suurin osa opiskelijoista, kokivat yleisötyön vaikuttaneen heihin positiivisesti, koskien ymmärrystä koulukiusaamisen ja häirinnän vaikutuksista. Lisäksi tulokset osoittavat, että opiskelijat kokivat draaman opetusmenetelmällä olevan myönteinen vaikutus kiusaamisen ehkäisyyn. Johtopäätöksenä on, että yleisötyö saavutti toivotetut tavoitteita ja draama pedagogiikka on hyödyllinen opetusväline.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Draama pedagogiikka, yleisötyö, koulunkiusaaminen, oppimateriaalia

Innehållsförteckning

1. Min resa med Fantomen	2
1.1 Reseguide – syfte och frågeställning	2
1.2 Karta – upplägget.....	3
2. Dramapedagogik.....	4
2.1 Drama är metoden.....	4
3. Publikarbete	8
3.1 Kort historik.....	8
3.2 En delaktig publik.....	9
4. Mobbning	12
4.1 Kort om mobbning.....	12
4.2 Folkhälsans senaste kartläggning.....	15
5. Studiematerialet	17
5.1 Pjäsen <i>Fantomens lillasyster</i>	17
5.2 Studiematerialet	18
5.3 Förhandsstudie	18
5.4 Utformning.....	19
5.5 Genomförande	21
6. Receptionsanalys	23
6.1 Undersökningen	23
7. Resultatet av enkäten	24
7.1 Förarbetets respons	24
7.2 Efterarbetets respons.....	31
7.3 För- och efterarbetets respons.....	36
7.4 Sammanfattning av resultaten.....	44
8. Är drama metoden? – diskussion.....	46
10. Källförteckning.....	51
11. Tabellförteckning.....	53
12. Bilagor	55

1. Min resa med Fantomen

”Mobbningen tar inte slut bara för att den fysiskt eller konkret gör det. Mobbningen lämnar spår som följer människan livet ut. Den formar en, påverkar en, medvetet eller omedvetet livet ut.” – Aalto (2009)

Min resa med Fantomen började första morgonen i augusti. Jag steg in genom Wasa Teaters dörrar med nervositeten som sällskap. Jag hade ingen aning om vilken hisnande resa det skulle bli. Under resans gång hann jag byta resesällskap flera gånger, ibland slog förvirringen följe, ibland var det naiviteten, andra gånger ilskan eller uppgivenheten och stundvis hade jag rädslan vid min sida. Men mest gillade jag sällskapet som omfattade inspiration, glädje och passion.

Jag har nu utforskat mobbning och dramapedagogik och inser nu att det ännu finns ofantligt mycket att lära sig. Både mobbning och dramapedagogik som tema kräver att man gör val och begränsar ingångarna, vilket inte alltid är det lättaste. I det här examensarbetet vill jag bjuda med dig, min läsare, att ta del av arbetet med studiematerialet till Wasa Teaters pjäs *Fantomens lillasyster* och dess respons.

1.1 Reseguide – syfte och frågeställning

Den konstnärliga delen av examensarbetet består av ett publikarbete till Wasa Teaters turnerande pjäs *Fantomens lillasyster*. Publikarbetet riktar sig till grundskolan åk 7-9 samt andra stadiets elever, och består av ett studiematerial. Studiematerialet utarbetades i samarbete med Folkhälsan och Finlands Hälsovårdarförbund.

Syftet med den skriftliga delen av mitt examensarbete är att undersöka hur studiematerialet påverkat elevernas uppfattning om mobbning och trakasserier. Mina frågeställningar är:

1. Vilka tankar och känslor väcks i samband med studiematerialet?
2. Upplevs studiematerialet minska förekomsten av mobbning och trakasserier?
 - a. Hos individen
 - b. I klassen

Vilka övningar upplevs effektiva/ ineffektiva i antimobbningsarbetet?

3. Kan drama som metod i det mobbningsförebyggande arbetet resultera i förändrad tankegång kring mobbning och trakasserier?

När man talar om mobbning är det lätt att man, emotionellt, inte inser hur mycket ont kränkningar och trakasserier kan orsaka hos en individ. Det är lätt att man inte tar mobbningen på allvar. För att påminna oss om mobbningens följder och konsekvenser har jag därför valt att inkludera citat ur Henrik Aaltos självbiografiska roman i examensarbetet.

”Jag blev mobbad i högstadiet. Jag var fjorton år gammal då jag på allvar började tänka på självmord. [...] Mobbningen slutade, men hotet om att den när som helst kunde börja igen fanns alltid där. Jag hade inget självförtroende och led under många års tid av kronisk depression.” – Aalto (2009)

En intressant aspekt gällande mobbning, är att Finland toppar statistiken i Europa när det gäller arbetsplatsmobbning (Folkhälsan[online] 6.2.2013). Även om detta examensarbete inriktat sig på mobbning bland ungdomar, bör vi inte glömma att mobbning även förekommer bland vuxna.

1.2 Karta – upplägget

Examensarbetet inleds med att belysa dramapedagogiken som metod och verktyg i undervisningen. Jag fortsätter med att redogöra för vad publikarbete är, slutligen synliggörs temat mobbning. Vidare fortsätter jag med att berätta om studiematerialet till pjäsen *Fantomens lillasyster*, dess syfte, struktur, planering och genomförande.

Efter det presenteras undersökningen kring studiematerialet. Jag kommer sedan att diskutera resultaten och reflektera kring betydelsen av drama som ett verktyg i det mobbningsförebyggandearbetet. Avslutningsvis funderar jag på hur studiematerialet kan vidareutvecklas.

”’Vad är det?’ frågar hon. Håkan knackar med fingret på klassfotot. ’Ser du?’ säger han. ’Inte [...] skulle man, på basen av denna bild, tro att mitt liv var ett enda helvete.’ Hon tar upp bilden och ser närmare, kisar med ögonen för att få mera skärpa. Sedan suckar hon, och skakar på huvudet. ’Nej,’ säger hon tyst, ’det skulle man nog inte.’” – Aalto (2009)

2. Dramapedagogik

”Efter att hon [lärarinnan] introducerat sig sade hon att hon ville lära sig känna oss lite bättre, vilket i mina öron lät väldigt bra tills hon sade att hon innan det ville välkomna hem en elev som nyss flyttat tillbaka från ett exotiskt land. [...] Fanns det något jag hatade så var det att stå framför klassen och prata. [...] Jag var inte längre bara Håkan, utan Håkan som bott utomlands.” – Aalto (2009)

I det här kapitlet redogör jag för dramapedagogik som metod och verktyg i undervisningen.

2.1 Drama är metoden

I drama handlar det om att uttrycka och bearbeta sin förståelse av världen och kulturen genom estetiska processer i ett fiktivt sammanhang. (Dahl-Tallgren 2011, s. 33)

Ordet drama kan både härledas från det grekiska ordet ”dráo”, som betyder handling, och från det grekiska verbet ”dramein”: att åskådliggöra genom handling. (Dahl-Tallgren 2011, s. 33).

Den moderna dramapedagogiken kan spåras till den reformpedagogiska vågen i 1900-talets början (Grünbaum & Lepp 2005, s. 45). I England började drama formellt användas på 1950-talet men dramautvecklingen kom igång på allvar först på 1960-talet. Under 1970-talet började den moderna dramapedagogiken få sin form och sedan 1990-talet har intresset för forskning och utveckling inom drama ökat drastiskt (Grünbaum & Lepp 2005, s. 46).

Det är svårt att ge en entydig definition av drama, eftersom det både kan ses som en metod och som ett ämne. Men oavsett hur man definierar det, utgörs kärnan i drama av pedagogiskt ledarskap, en grupp i samspel och en fiktiv, skapande handling med pedagogiska mål. (Grünbaum & Lepp 2005, s. 47-48).

Drama hämtar ofta sin substans från människors livsvärld. Det eleverna upplevt kan göras fiktivt för pedagogisk inläring, reflektion och bearbetning. Deltagarna inbjuds att med nyfikenhet och lust undersöka och bättre förstå olika perspektiv och synvinklar i relation till den spelade situationen och att lära sig av den (Grünbaum &

Lepp 2005, s.51). Därför är det också viktigt att stanna upp och reflektera i drama arbetet (Dahl-Tallgren 2011, s. 33).

I drama arbetar man med en allvarlig lek som låter deltagaren engagera sina känslor, minnesbilder och tankar. Genom arbete med drama utvecklas individens medvetenhet om sig själv, såväl som individens motoriska, sociala, emotionella, kognitiva, kommunikativa och estetiska kompetens. (Dahl-Tallgren 2011, s. 33).

Arbete med drama fokuserar på deltagarnas upplevelser och behöver inte kommunicera med en publik, så som teater gör (Grünbaum & Lepp 2005, s. 49). ”... *det centrala i dramats undervisningsprocess är kvaliteten hos alla deltagares upplevelser*”. (Sandström 2006, s. 10).

Man kan motivera användningen av drama utgående från fyra synvinklar:

- 1) Människans grundläggande behov av att skapa symbolisk betydelse genom konst och fantasilek.
- 2) De pragmatiska orsakerna. Vi har sett att drama är en fungerande inlärningsmetod.
- 3) De empiriska bevisen. Drama är efterfrågat och utvecklar deltagarnas förståelse samt medvetenhet om människors sociala relationer.
- 4) Möjligheten att få påverka. Fiktiva dramaprocesser skapar en kunskap och en vilja att i förlängningen också påverka i det verkliga livet. (Sandström 2006, s. 8-9).

Specialpedagog Fredrik Ahlén kan också intyga de positiva effekterna av att använda drama som metod i undervisningen. Ahlén arbetar med marginaliserade elever som behöver extra stöd i undervisningen men hans grundläggande tankar påminner starkt om dramapedagogikens.

I sin bok *Stå upp, stå ut, stå kvar* berättar han om hur han låter samarbete och relationer ha en central roll i sitt arbete, samt dess positiva effekter på eleverna. Samarbete låter eleverna få känna att de bidrar till gruppen, vilket stärker dem som personer. De får chansen att utveckla goda självbilder (Ahlén 2011, s. 88). Samarbete låter eleverna få stimulerande utmaningar och kan även möjliggöra att de får byta roller sinsemellan. En elev som alltid behöver hjälp, kan få chansen att hjälpa någon annan (Ahlén 2011, s. 89). Ahlén menar att man genom att låta eleverna samarbeta mot ett mål utgående från givna roller, kan undvika att befästa redan fastslagna roller i gruppen. Den ”svage” får bli stark och vice versa (Ahlén 2011 s. 90).

Men för att samarbete skall vara möjligt krävs tillit, trygghet och förtroende, alltså en god relation. Ahlén menar att tillit och förtroende är en förutsättning för inläring, och att få träna och utvecklas i social kontext är ett av de bättre sätten för att förbättra självförtroendet (Ahlén 2011, s. 76). Han anser vidare att elevers otrygghet är en stor orsak till många elevers svårigheter (Ahlén 2011, s. 80).

Jag kan inte låta bli att dra paralleller mellan Ahléns arbetsmetoder och dramapedagogikens.

- Vikten av att utveckla goda relationer i gruppen och till ledaren, med tillit, trygghet och förtroende eftersom relationen är en förutsättning för inläring.
- Betydelsen av att arbeta och träna i social kontext och genom samarbete för att stärka individen och gruppen.
- Målet att hjälpa individen att utveckla en god självbild och ett bra självförtroende, samt att motverka att befästa redan fastslagna roller genom att låta deltagarna byta roller inom gruppen.

”Det var inte bara kläderna som avslöjade att vi hade tagit det första steget mot vuxenheten, med allt vad det innebar av ansvar, mognad, högre krav och högre förväntningar. Vi började även inse att det fanns roller som ännu inte var utdelade, roller för livet, roller som skulle definiera oss, och förstod även att det inte var sådär bara att byta sin roll då man en gång fått den” – Aalto (2009)

Dramapedagogiken är en inlärningsmetod, en process och ett hjälpmedel för att vidga deltagarnas vyer och att skapa förändring (Johnson & O’Neill 1984, s. 112 och Hodgson, s.82). Drama fryser inte ett ögonblick i tiden utan ett dilemma, och medan deltagarna undersöker dilemmat genomgår de processen av förändring (Johnson & O’Neill 1984, Jennings, s. 115). Drama möjliggör verkliga upplevelser, verkliga val och verklig omsorg hos individen. Men till skillnad från verkliga händelser i livet, ger drama möjligheten att tillsammans i gruppen reflektera kring det upplevda (Johnson & O’Neill 1984, Jennings, s. 120). Individens sociala attityd, verbala kontroll och språkliga förmåga utmanas i arbetet med drama (Johnson & O’Neill 1984, Hodgson, s. 83).

Fördelen med dramapedagogiken är att både deltagaren och ledaren delar med sig av sin livserfarenhet och livssyn, och ur det här utbytet skapas relationer som resulterar i en respektfull atmosfär. Deltagarna är mindre benägna att bryta mot regler och är mer

sällan oförskämnda än i andra grupper. Orsaken till det här är att bägge parter inser den andres styrkor eftersom bägge kan bidra till och lära sig av upplevelsen. Denna attityd utvecklar individens självkänedom, tillit, omtanke för andra och integritet (Johnson & O'Neill 1984, Hodgson, s. 86). Men att skapa goda relationer kräver tid och därför tror jag att ett fortgående drama arbete skulle gynna såväl deltagarna som ledaren.

Drama handlar om att bryta ner mänskliga erfarenheter, undersöka dem och bygga upp dem till ny förståelse. (Johnson & O'Neill 1984, Jennings, s. 122).

3. Publikarbete

”Hemma berättade jag inget om mina bekymmer, mina tankar eller min oro. När mamma frågade hur dagen hade gått, svarade jag alltid att den gått bra, oberoende av hur sanningen såg ut.” – Aalto (2009)

I det här kapitlet klargörs begreppet publikarbete, till syfte och form.

3.1 Kort historik

Begreppet *publikarbete* (eng. *Audience Development*, fin. *Yleisötyö*) kommer från England i slutet av 1950-talet, men ännu finns ingen entydig definition av begreppet. (Dahl-Tallgren 2011, s. 13).

Publikarbete kom till Finland i slutet av 1980-talet och först med verksamheten var Finlands Nationalopera med Tuula Yrjö-Koskinen i spetsen, som Finland första publikutbildare. Först att se behovet för en specifik utbildning var Teaterhögskolans fortbildningscentral, som på initiativ av Marjatta Häti-Korkeila startade en utbildning i publikarbete inom teaterkonst. (Dahl-Tallgren 2011, Airaksinen-Björklund, s. 29).

Genom en enkät kartlade man behovet av publikarbeten i Finland, samt förekomsten av pågående och redan genomförda publikarbeten. Resultaten påvisade ett tydligt behov samt en redan inledd publikarbets- och skolsamarbetsatsning. Genom den kunde man konstatera att en utbildning i publikarbete skulle sprida god praxis samt stärka publikarbetets status. (Dahl-Tallgren 2011, Airaksinen-Björklund, s. 29).

En första impuls till verksamhet inom publikarbete var det seminarium som ordnades vid Nationalteatern 13.2.1995. Dit kallade man en grupp personer med intresse för verksamheten för att diskutera hur läget gällande publikarbete såg ut i Finland. (Dahl-Tallgren 2011, Airaksinen-Björklund, s. 29).

Modell för utbildningen togs från England, från utbildningen *Theatre Educator vid Central School of Speech and Drama*, men inom kort anpassades utbildningen till det finländska samhället. Åren 1995-2005 ordnade Teaterhögskolan fyra fortbildningskurser i publikarbete där 38 personer deltog. Åren 2007-2008 ordnade IADE (Institute of Art Development and Education) en utbildning i publikarbete inom dans och teater, i vilken 12 studerande deltog. Inom skolvärlden finns även intresse för en sådan utbildning. Speciellt de lärare som är intresserade av

konstfostran har intresse att bredda sitt yrkesmässiga kunnande. (Dahl-Tallgren 2011, Airaksinen-Björklund, s. 29-30).

Det är dramapedagoger, teaterpedagoger, dramainstruktörer och teaterkuratorer som utövar och leder publikarbete inom konstformen teater. I dagens läge utbildas dramainstruktörer på Yrkeshögskolan Novia, på utbildningsprogrammet i Scenkonst, i Vasa. På finska finns utbildning i dramapedagogik vid Teaterhögskolan i Helsingfors, Metropolia, Mellersta Österbottens yrkeshögskola och vid Åbo yrkeshögskola. (Dahl-Tallgren 2011, s.27).

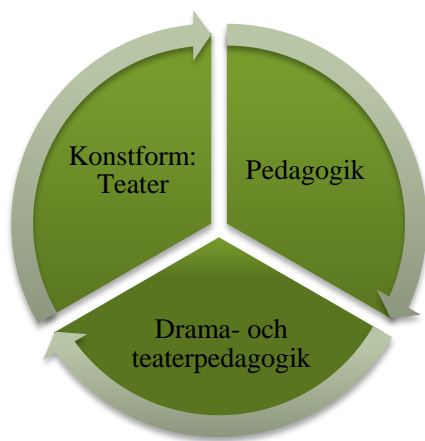
3.2 En delaktig publik

”Stöd fick jag från ett oväntat håll. Jag satt på bussen på väg hem, med blicken svepande över alla människor som gled förbi utanför bussfönstret, mina tankar någonstans där ute i det gråa regnet, då jag kände hur någon satte sig ner bredvid mig. [...] ’Tjena Håkan, ’ sade han. ’Inte har du väl något emot att jag sätter mig här?’ Jag var för förvånad för att svara, och kunde bara skaka på huvudet. ’Bra’ sade han.” – Aalto (2009)

Tyskfödda teateretikern Bertolt Brecht ansåg att man måste utveckla såväl skådespelarkonsten som åskådandets konst, och han poängterade att det inte var någon mening att utveckla den ena utan att samtidigt utveckla den andra. (Dahl-Tallgren 2011, Zilliacus, s. 9). Så, på sätt och vis var han en publikarbetets fader.

Publikarbete handlar om att för- och efterbehandla ett teaterbesök för att berika teaterupplevelsen (Dahl-Tallgren 2011, s. 13). Publikarbetets syfte kan variera men det handlar alltid om att bygga upp ett förhållande mellan individ och konstform, att öka förståelsen för konsten och skapa en utvidgad konstupplevelse hos individen (Dahl-Tallgren, 2011, s. 13).

Publikarbete handlar om att kombinera en konstform, i vårt fall teater, med pedagogik och drama- och teaterpedagogik för att tillgängliggöra en produkt (en föreställning) eller konstnärlig verksamhet (teaterns verksamhet). Konstformen utgör grunden för publikarbetet, pedagogiken hjälper till att skapa goda möten med fungerande kommunikation och drama- och teaterpedagogiken ger metoden och verktygen för att genomföra publikarbetet. Dessa tre är en helhet som låter konsten nå sin fulla potential och för att skapa denna helhet behövs såväl pedagogisk som konstnärlig kunskap. (Dahl-Tallgren 2011, s. 16).

Det är oerhört viktigt att hela teaterns personal förstår och involveras i publikarbetet på teatern, eftersom publikarbete är en gemensam satsning där samtliga kan tillföra till slutprodukten (Dahl-Tallgren 2011, s. 18). För att publikarbetet skall bli verkligt fruktbart, behövs en handlingsplan för hur mötet mellan publik och konst skall utvecklas och upprätthållas på ett långsiktigt plan. Genom att inkludera hela teaterns personal i planeringen

och utformningen av denna handlingsplan kan man höja arbetsmoralen och arbetsglädjen hos personalen eftersom alla arbetar mot samma mål och samtliga känner att deras insats är viktig (Dahl-Tallgren 2011, s.22-23).

För själva skapandet av publikarbetet talar man om fyra skeden:

- **Förhandsstudie.** Innebär analys pjäsen samt att hitta målgruppen och temat för publikarbetet. Teaterpedagogen diskuterar med arbetsgruppen om konstnärlig vision, målgrupp, tematik och publikarbetets art. Om det behövs skapas en referensgrupp, bestående av personer med sakkunskap för det specifika temat.
- **Utformning.** Pågår simultant med repetitionsprocessen. Teaterpedagogen för en dialog med produktionsgruppen, referensgruppen och mottagaren (provpublik). Genrer, metoder och verktyg till publikarbetet hittas inom dramapedagogiken.
- **Genomförande.** Sker under spelperioden och utförs oftast av teaterpedagogen. Publikarbetet kan vidareutvecklas under spelperioden beroende på mottagningen.
- **Receptionsanalys.** Sker i form av exempelvis enkätundersökningar, fria frågeformulär eller intervjuer för att kunna vidareutveckla publikarbetet. (Dahl-Tallgren 2011, s. 19-21)

Hur skall man då hitta de specifika målgrupperna för ett publikarbete, eller en föreställning för den delen? Här kan man ta hjälp av modellen $3 \times I$ – Innehåll, Intressegrupper, Ingångar.¹

¹ Läs mer om detta i *Publiken i huvudrollen – en introduktion till publikarbete*, 2011, Nina Dahl-Tallgren (red.).

Praktiskt går modellen ut på att gruppen, som vill hitta sin målgrupp, sätter sig ner med en kort presentation av produkten, till exempel en projektbeskrivning eller ett pressmeddelande. Ur texten skall var och en i gruppen, ringa in samtliga ord som beskriver föreställningens **innehåll**, och lista dem på ett skilt papper. Nästa steg handlar om att gå igenom varje listat innehållsord skilt för sig, och fundera kring vilka **intressegrupper** just det ordet kan attrahera. Samtliga intressegrupper listas sedan i anslutning till de ord de formulerats utifrån. Sista steget handlar om att hitta **ingångarna** till de olika intressegrupperna, helt enkelt hur man kan nå ut till de olika intressegrupperna. I slutändan har man en lång och konkret lista över vem som är intresserad av en specifik produkt och hur man skall nå ut till dem, samt vilka delar av produkten som intresserar de specifika målgrupperna. (Dahl-Tallgren 2011, Rindå, s.141-143).

Ett av publikarbetets syfte är att utveckla åskådarens roll, och i boken *Deltagarkultur* talar medlemmarna i gruppen *Interacting Arts* om att rollen ”åskådare”, som alla andra roller i livet, är en produkt av samspelet med omgivningen (Haggren, Larsson, Nordwall & Widing 2008, s. 76). Som barn handlar samspelet med omgivningen om att leka tillsammans med andra barn, och medlemmarna i gruppen *Interacting Arts* menar vidare, att också vuxna kan vidareutveckla sin personlighet genom lek. Deltagarstyrda aktiviteter, så som publikarbete och drama, är former av lek, vilket gör att de är effektiva sätt att utvecklas som åskådare och även som människa (Haggren m.fl. 2008, s. 87).

Genom att utveckla åskådaren skapas en publik som kan kommunicera om sin teaterupplevelse och som aktivt upplever föreställningen istället för att passiv titta på den. Detta leder i sin tur till att publikens förväntningar på teateruppsättningen, som helhet, ökar och endast genom denna ökade förväntning kan teatern och teaterkonsten fortsätta växa och vidareutvecklas. (Dahl-Tallgren 2011, s.15).

4. Mobbing

”Men även i drömmarna följde mörkret mig, och snart tänkte jag på hur mycket lättare de vuxnas ondska är att handskas med då det oftast ligger något gripbart bakom, medan barn, då de inte förstår vad de gör, inte heller kan förstå konsekvenserna av sina dåd vilket gör att deras ondska inte bara är betydligt renare utan även en miljard gånger svårare att förutse. Orsak och verkan, motiv, allt det där är så främmande för barn. [...] Och det som gör det så skrämmande? Att det inte alltid inskränker sig till barn, för det finns de som aldrig växer upp. De som även i det vuxna livet tänker som barn, och som gömmer sig bakom sina fördomar.”
– Aalto (2009)

Kapitlet är en kort redogörelse om mobbing och trakasserier, baserat på aktuell statistik. Statistiken är hämtad från Folkhälsans aktuella enkätundersökning och Institutet för hälsa och välfärd.

Under utformningen av studiematerialet samarbetade Wasa Teater med en referensgrupp. Referensgruppen bestod av en lärare, en skolkurator, en hälsovårdare och Folkhälsans koordinator för mobbningsförebyggande arbete. I kapitlet presenterar jag även referensgruppens tankar, erfarenheter och kunskap kring mobbing och trakasserier.

4.1 Kort om mobbing

”Jag hade gett upp allt hopp om att kunna passa in, och började mer och mer hålla mig undan. Jag fann att det var betydligt lättare att smälta in i bakgrunden, att inte göra det minsta lilla för att dra uppmärksamhet åt sig, än att göra motstånd. Rykten spreds med eldens hastighet, och det räckte inte många dagar innan jag tyckte mig se något som oroväckande nära tangerade avsky i allas blickar då de såg på mig. Självt fick jag inte veta vad som sades om mig. Men jag fick känna av verkningarna.”
– Aalto (2009)

Det finns många mobbningsdefinitioner och de flesta beskriver ett beteende som är medvetet, avsiktligt och som upprepas (Koulurauha[online], 26.2.2013). Den här definitionen utesluter dock enstaka trakasserier, oavsiktliga glåpord och omedveten utfrysning, vilket är en delorsak till att många börjat byta ut ordet

mobbing till ord som *trakasserier* eller *kränkningar* (Forskning[online], (26.2.2013).

När ungdomarna skall göra övergången från barn till vuxna är det inte bara i kroppen det sker förändringar, utan även i den sociala hierarkin händer det mycket. I det här trevandet efter nya relationer och hierarkier kan det vara mycket svårt för vuxna att kunna se skillnaden mellan skämt och trakasserier (Forskning[online], 26.2.2013). Möjligen är detta en av orsakerna till att 70 % av de elever som blivit mobbade eller som deltagit i mobbing, upplever att vuxna inte ingripit för att stoppa mobbningen (Hälsa i skolan, 2011).

De som blir utsatta för mobbing vill ofta dölja den på grund av skamkänslor, hot, att de skyller på sig själva eller är rädda för att inte bli tagna på allvar (Bris[online], 26.2.2013). 20 % av eleverna uppger att någon hotat att fysiskt skada dem (Hälsa i skolan, 2011). Det är viktigt att vara uppmärksam på de tecken som tyder på att någon är utsatt. Exempelvis följande tecken:

- Kompiskretsen förändras.
- Beteendet förändras och den unga kan börja uppvisa humörsvängningar och vredesutbrott.
- Den unga klagar oftare på fysiska besvär, så som huvudvärk eller magsmärter eller kan uppvisa blåmärken eller skador.
- Studierna påverkas negativt och den unga kan börja skolka mera eller oftare hamna i bråk under skoltid.
- Trötthet i skolan, vilket kan bero på mardrömmar.
- Förändrad aptit.
- Den unga uppger att saker har försvunnit, exempelvis mobilen eller gymnastik kläder. (Koulurauha[online], 26.2.2013).

30 % av eleverna uppger att de har ont i nacke/skuldror varje vecka och 31 % uppger att de har huvudvärk varje vecka (Hälsa i skolan, 2011). Även om dessa symptom kan ha andra orsaker än mobbing, bör man ändå ta statistiken i beaktande.

Olika faktorer påverkar förekomsten av mobbing. Bland annat:

- Gruppens sammanhållning och klimat.
- Skolans klimat.
- Lärarnas sammanhållning sinsemellan. (Forskning[online], 26.2.2013).

”Ju mera jag blev utstött i skolan, och ju mera Sten tog avstånd till mig medan vi befann oss inom skolans ramar, desto större växte sig frågorna kring min vänskap med honom. Hur skulle man definiera en sådan vänskap där det var okej för den ena att förnedra den andra i vissa miljöer, och kräva vänskap i andra? Och hur skulle man någonsin få dessa två fullständigt annorlunda verkligheter att rymmas under en och samma tak?” – Aalto (2009)

En otrygg miljö skapar en kollektiv ångest som kan ta sig i uttryck som mobbning (Friends[online], 26.2.2013). Endast 20 % av eleverna uppger sig ha god sinnesstämning, hela 62 % upplever att lärarna inte bryr sig om dem och 29 % upplever att de inte blir hörda i skolan (Hälsa i skolan, 2011). En person som känner sig utsatt förtjänar att bli hörd och bekräftad. Som vuxen är det viktigt att bekräfta den ungas känslor och inte bara skylla känslorna på puberteten. Behovet av att få berätta, innebär att det inte är något obetydligt som den unga upplevt (Wasa Teaters referensgrupp, 8.8.2012). Det är trots allt 14 % av eleverna som uppger att de erfarit sexuellt våld, 47 % har erfarit sexuellt ofredande (ord, förslag etc.) och 16 % uppger våldstillfällena som ett hinder i skolarbetet (Hälsa i skolan, 2011). Det är viktigt att ta sig tiden att lyssna då den unga vill berätta, annars kanske den unga inte vågar eller vill berätta nästa gång. I värsta fall upplevs de vuxna varken ha tid eller ens bryr sig (Wasa Teaters referensgrupp, 8.8.2012).

Men som vuxen eller lärare är det inte alltid så lätt att ingripa utan att mobbningen eller trakasserierna sedan förvärras. Däremot har det visats att de övriga eleverna kan göra en stor insats, med små medel, för att hjälpa de utsatta. 59 % av eleverna uppger att de inte deltagit i att mobba andra (Hälsa i skolan, 2011), men hur är det med de resterande 41 procenten? Är alla dessa elever aktiva mobbare? Eller bara medlöpare?

Genom att säga hej, prata lite med personen ibland eller sitta bredvid honom/ henne i matsalen, klassrummet eller korridoren, kan de övriga eleverna stöda de som ser ensamma ut (Bris[online], 26.2.2013). Det kan tyckas vara en liten insats, men det hjälper de utsatta att känna att de inte är helt ensamma och att det finns andra som inte accepterar hur de behandlas. Genom att bli sedda kan de få känna att de har ett mänskligt värde, och det är otroligt viktigt (Wasa Teaters referensgrupp, 8.8.2012).

Även dramapedagogiken kan göra insats i det mobbningsförebyggande arbetet. Drama stärker individens självkänsla och självförtroende såväl som förmågan att kommunicera, samarbeta och hantera konflikter. Drama bidrar till att synliggöra attityder och värderingar och kan lära individen att våga stå för sin åsikt och argumentera för den. Drama ger även redskapen för att hantera grupstryck, belysa konflikter och skapa förändring. (Folkhälsan [online], 20.2.2013).

4.2 Folkhälsans senaste kartläggning

Folkhälsan genomförde 2011 en kartläggning av de finlandssvenska skolorna beredskap för att förebygga och hantera mobbning. Skolans personal svarade på enkäten. (Folkhälsan [utdrag ur rapport], 4.3.2013).

Kartläggningen var en del av jubileumssatsningen för projektet ”Vi mobbar int’”, som firade sitt 10 års jubileum. Den skedde i form av en enkät som skickades ut till 358 grundskolor och andra stadiets skolor i Svenskfinland. 188 skolor svarade på enkäten och de flesta av dem var grundskolor åk F-6. Syftet med kartläggningen var att undersöka betydelsen av de material och de utbildningar och aktiviteter som Folkhälsan erbjuder skolorna. (Folkhälsan [pressmeddelande], 4.3.2013).

I resultaten av kartläggningen framgår det att de flesta skolor (43 %) upplever att mobbningen varken har ökat eller minskat under de senaste fem åren. 9 % av skolorna upplever att mobbningen har minskat mycket och 34 % av skolorna upplever att mobbningen har minskat en aning under samma tidsperiod. 8 % av skolorna upplever att mobbningen har ökat en aning, men inga skolor upplever att mobbningen har ökat mycket (Folkhälsan [utdrag ur rapport], 4.3.2013). Tove Ajalin, koordinator för det mobbningsförebyggande arbetet vid Folkhälsans förbund, menar att ökningen kan beror på att man i skolorna börjat tala om mobbning, vilket har lett till att kunskapen och insikten ökat (Folkhälsan [pressmeddelande], 4.3.2013).

Vidare framgår i resultaten, att skolorna är nöjda med de mobbningsförebyggande metoder och medel som erbjuds. 66 % (123 skolor) uppgav att de har vänelevs- eller tutorverksamhet. Av dem svarade 56 % att verksamheten har en stor betydelse och 42 % att verksamheten har viss betydelse för att motverka mobbning. (Folkhälsan [pressmeddelande], 4.3.2013).

Enligt kartläggningen hade 29,9 % av skolorna 1-2 dokumenterade mobbningsfall skolåret 2010-2011, och 21,7 % av skolorna uppgav att de inte hade några dokumenterade mobbningsfall alls under samma tidsperiod (Folkhälsan [utdrag ur rapport], 4.3.2013). Men Ajalin menar att man när man jämför skolpersonalens och elevernas svar (t.ex. i Hälsa i skolan – enkäten) gällande förekomsten av mobbning ser en tydlig skillnad. Eleverna rapporterar att de förekommer mer mobbning än vad skolpersonalen gör. Detta innebär, enligt Ajalin, att man i skolorna bör satsa mer på arbetet med att upptäcka mobbningen (Folkhälsan [pressmeddelande], 4.3.2013).

”och för varje dag som gick, blev jag mer och mer övertygad om att detta var något jag måste klara av ensam. Jag kunde inte avslöja min svaghet genom att be någon om hjälp, kunde inte avslöja hur vek jag var genom att erkänna att jag låtit några små ord bryta ner mig till det jag nu hade blivit. Jag skämdes, helt enkelt. Hade jag varit någon, hade jag gjort ett slut på allt detta för länge sedan.” – Aalto (2009)

5. Studiematerialet

Det var under senhösten, början av vintern, medan jag gick på åttonde klass som jag började tänka på självmord som ett tänkbart alternativ. Men jag talade inte om det med någon. Hela ämnet var så tabu, att bara tänka på det kändes om inte fel, så åtminstone förbjudet. Och jag var heller inte helt säker på att det var en riktning jag ville ta. Självmord var ju det slutgiltiga alternativet. Det fanns ingen möjlighet att ångra sig. Och jag var ju bara fjorton år gammal, vad visste jag om livet och döden?” – Aalto (2009)

I kapitlet presenteras studiematerialet (se **bilaga 2**) till pjäsen *Fantomens lillasyster*. Jag redogör för syfte, målgrupp, planering och utformning samt en beskrivning av genomförandet.

5.1 Pjäsen *Fantomens lillasyster*

Fantomens lillasyster är en nyskriven pjäs av Peter Snickars, bearbetad av arbetsgruppen i ledning och regi av Agneta Lindroos.

Vi får i pjäsen följa Lisbet, en helt vanlig högstadies flicka som går till skolan varje dag fast hon vet att hon blir mobbad. Vi träffar även Lisbets vän Terese och Lisbets mamma. *Fantomens lillasyster* är namnet på Lisbets blogg, uppkallad efter smeknamnet på hennes förebild – hennes storebror som är soldat i Afghanistan. På internet kan Lisbet vara allt det hon inte är i verkliga livet, men när mobbningen utökas till nätmobbning och når Lisbet även hemma, blir allt annorlunda.

Fantomens lillasyster berättar om mobbning, men handlar i grund och botten om vänskap, gruppträck, identitetssökandet och kommunikationen mellan ungdomar och vuxna. Pjäsen handlar om hur relationer sätts på prov vartefter mobbningen eskalerar och hur svårt det verkligen är att handskas med mobbning, inte bara som förälder utan även som skolpersonal.

Fantomens lillasyster hade sin urpremiär den 8 september 2012 på Vasallen på Wasa Teater och turnerade sedan i Finland fram till 30 november 2012.

”Varje gång de hade frågat mig om det inte fanns något jag ville prata om med dem, varje gång de hade uttryckt någon form av oro, hade jag hittills lyckats antingen lura eller vilseleda dem. Mitt standardsvar hade blivit att påminna dem om att de själva för några miljarder år sedan hade varit tonåringar och att man som sådan hade vissa rättigheter att bete sig konstigt. Jag avslöjade aldrig vad jag verkligen tänkte. [...] Men ibland då de frågade hur skoldagen gått och accepterade mitt svar med ett leende och en nickning hade jag svårt att hålla skriket inne. Det som höll mig tyst var vissheten om hur mycket mindre än ingenting jag skulle vara ifall jag inte klarade mig genom detta mandomsprov.” – Aalto (2009)

5.2 Studiematerialet

Publikarbetet till Wasa Teaters turnerande pjäs *Fantomens lillasyster* består av ett studiematerial som riktar sig till grundskolan åk 7-9 samt andra stadiets elever. Studiematerialet utarbetades i samarbete med Folkhälsan och Finlands Hälsovårdarförbund. Materialet erbjöds åt samtliga skolor som beställde föreställningen. Materialet beställdes av 31 skolor samt 7 daghem.

Syftet med studiematerialet är att i förarbetet öppna upp för föreställningen och att i efterarbetet bearbeta föreställningen, tematiken samt elevernas subjektiva upplevelser.

5.3 Förhandsstudie

”[...] han tog ett steg bakåt, och innan jag hann förstå vad som höll på att ske hade Leo sparkat mig så hårt han kunnat mitt mellan benen. Smärtan var fullständigt olik den jag känt bara stunden innan, och jag sjönk ner på golvet, ett dovt kvidande det enda ljudet som undslapp min mun. [...] och när läraren stunden senare kom in och såg mig ligga på golvet godkände hon min förklaring om att jag fallit ner fast hon innerst inne visste bättre.” – Aalto (2009)

Utformningen av studiematerialet pågick under perioden 1 augusti – 8 september 2012. För min del inleddes förhandsstudierna med att bekanta mig med publikarbete som verktyg samt tematiken mobbning. Till en början tittade jag ofta på repetitionerna av pjäsen för att få en uppfattning om vilken stil och känsla

arbetsgruppen stävade efter samt vilka frågor som kändes mest aktuella i föreställningen. Vart efter jag kom längre i utformningen av materialet började jag närvara vid repetitionerna mera sporadiskt, men jag fortsatte ändå att närvara vid genomgångarna av föreställningen.

För utformningen av materialet användes olika referensgrupper. Vi hade ett antal grupper bestående av ungdomar och en grupp bestående av en lärare, en skolkurator, en hälsovårdare och Folkhälsans koordinator för mobbningsförebyggande arbete. Arbetet med referensgrupperna var väldigt tacksamt eftersom man genom dem kunde få den faktakunskap och de erfarenheter man själv inte besitter. Referensgrupperna kunde även upptäcka nya aspekter i föreställningen som hade ett behov av att bearbetas i studiematerialet.

5.4 Utformning

Studiematerialet (se **bilaga 2**) innehåller inledande fakta, ett för- och efterarbete samt ett material till föräldrarna.

Studiematerialet innehåller följande kapitel:

Pjäsen *Fantomens lillasyster*

Kapitlet berättar om föreställningen och arbetsgruppen för att lärarna och eleverna skall få en inblick i arbetet med föreställningen. Fakta om seriefiguren Fantomen var även nödvändig, eftersom många ungdomar inte är bekanta med Fantomen på samma sätt som en äldre generation.

Bakgrundsfakta

Kapitlet tar upp fakta om mobbning. I materialet beskrivs olika varningssignaler för mobbning och hur lärarna kan uppmuntra elever att göra motstånd mot mobbningen. Det finns även tips på länkar, filmer och böcker åt lärarna som kan användas för detta ändmål. Syftet är att ge lärarna verktyg för att kunna upptäcka, identifiera och synliggöra mobbningen.

Kapitlet behandlar även hur nätmobbning utmärker sig och vad som är viktigt att komma ihåg gällande detta forum. Nätmobbning är inte en ny sorts

mobbing, bara inom ett annat forum. Den skapar nya utmaningar för alla inblandade.

Vidare berättar Vasa polis Mikael Appel om bland annat skolpoliser, omgivningens ansvar gällande mobbing, polisanmälningar och vad som följer en anmälning.

Kapitlet tar även upp aktuell forskning och statistik. Dessa baserar sig på *Hälsa i skolan* – undersökningen av *Institutet för hälsa och välfärd*, samt de publicerade resultaten av enkäten om mobbing och antimobbingsarbete i skolor som *Folkhälsan* gjorde i samband med 10: års jubileet av projektet *Vi mobbar int´*.

Att använda ett studiematerial

I kapitlet beskrivs hur man använder ett studiematerial samt hur lärarna kan förbereda för en bra bearbetning.

Förarbete

Kapitlet innehåller uppgifter som öppnar upp för föreställningen. Jag har valt att fokuserar på vänskap, samarbete och att bekräfta känslor eftersom en god gruppssammanhållning kan hjälpa till att förebygga mobbing. Jag har även lagt fokus på att försöka förbättra ungdomarnas självbild och självförtroende genom att ge dem möjlighet att våga stå för och motivera sina åsikter genom en värderingsövning.

Efterarbete

Kapitlet innehåller övningar som bearbetar föreställningen, tematiken samt elevernas subjektiva upplevelser. Efterarbetet inleds med en diskussion om föreställningen. Det är viktigt att ungdomar får sätta ord på sin upplevelse och att de får ta del av vad andra upplevt. Uppgiften ger även en möjlighet för läraren att upptäcka vilka teman ur föreställningen som klassen är i störst behov av att bearbeta. Därefter kan läraren välja från ett urval av olika uppgifter.

Bonusmaterial

Kapitlet består av olika länkar till uppgifter och filmer på internet. Jag ville göra dessa lättare tillgängliga för lärarna och eleverna och ge dem möjligheten att ytterligare fördjupa sig i temat.

Till föräldrarna

Kapitlet innehåller information om och av ungdomar. Syftet med kapitlet är att ge föräldrar tips och information. Kapitlet baserar sig på boken *Men fatta då! Tonåringar i familjen* av Jesper Juul, intervjuer med ungdomar, intervjun med Vasa polis Mikael Appel, internet samt studiematerialet.

5.5 Genomförande

Jag genomförde studiematerialet i en grundskola åk 7-9.

Sammanlagt deltog 96 elever i förarbetet. Ur studiematerialet valde jag att genomföra följande övningar ur förarbetet:

- *Dramakontrakt* – en samling förhållningsregler för lektionen som skapas tillsammans i klassen.
- *Vad är vänskap?* – eleverna funderar tillsammans på vilka egenskaper som är viktiga i vänskap och hur man kan vara en god vän.
- *Samarbetsövningar* (hand mot fot och knuten) – i övningen hand mot fot skall eleverna koppla ihop olika kroppsdelar med varandra. I övningen knuten bildar eleverna en mänsklig knut som de sedan reder ut tillsammans.
- *Bekräfta känslor* (om tid fanns) – med hjälp av fiktiva situationer får eleverna pröva på skillnaden mellan att bekräfta en känsla och att fixa en situation.

Sammanlagt deltog 77 elever i efterarbetet. Ur studiematerialet valde jag att genomföra följande övningar ur efterarbetet:

- *Diskussion om föreställningen* – eleverna diskuterar föreställningen tillsammans.
- *Blogginlägg till Lisbet* – eleverna skrev ett blogginlägg till Lisbet, och bearbeta sin upplevelse.
- *Vad hände sen – diskussion* – eleverna spekulerade kring vad som hände med Lisbet efter föreställningen.
- *Diskussion om hur mobbningen startade* – eleverna reflekterar kring hur mobbning startar.

- *Skolans antimobbnings program* (tävling) – eleverna funderade ut en antimobbnings övning, och skickade in sitt bidrag till Wasa Teater för att få möjligheten att vinna 2 kg godis.

Under mitt konstnärliga slutarbete, fick jag även testa på fler former av publikarbete i anknytning till pjäsen *Fantomens lillasyster*. Utöver studiematerialet ordnade Wasa Teater en temadag för kuratorer och hälsovårdare. En inspirationsdag för lärarna med forumspel som tema. I regionen ordnades även tre teatersamtal kring pjäsen. Målgruppen för dem var föräldrar och ungdomar. De skapade diskussion om nätmobbning, utanförskap och de tankar, känslor samt frågor som föreställningen väckt hos åskådaren.

Det var väldigt lärorikt att uppleva varierande former av publikarbete. Vid temadagen, inspirationsträffen och teatersamtalen användes fakta, uppgifter och övningar ur studiematerialet.

"[...] med ens inser jag att det aldrig kommer att finnas något annat i mitt liv än hat, mörker, sorg, och att jag aldrig kommer att klara av att leva med det. Jag sjunker ner på golvet, inte död som jag hade tänkt mig, utan med ett liv jag inte vill ha pulserande i mina fortfarande hela ådror. Tårarna väller fram ur min innersta själ, och jag kryper ihop, blir en liten boll, och sitter där en lång stund, tyngden av hela världen vilande på mina axlar, ensamare än någonsin, med endast en tanke i huvudet: Hur [...] skall jag våga försöka igen?" – Aalto (2009)

6. Receptionsanalys

I kapitlet presenteras den forskningsmetod som jag använt samt genomförande av undersökningen.

6.1 Undersökningen

Syftet med den skriftliga delen av mitt examensarbete är att undersöka hur studiematerialet påverkat elevernas uppfattning om mobbning och trakasserier. Mina frågeställningar är:

1. Vilka tankar och känslor väcks i samband med studiematerialet?
2. Upplevs studiematerialet minska förekomsten av mobbning och trakasserier?
 - a. Hos individen
 - b. I klassen
3. Vilka övningar upplevs effektiva/ ineffektiva i antimobbningsarbetet?

Jag valde enkät som undersökningsmetod för att få svar på mina undersökningsfrågor. Undersökningen är kvantitativ eftersom jag kommer att undersöka och jämföra frekvensen av elever som upplevde studiematerialet på ett visst sätt (Trost 2007, s. 23). Enkäten består av åtta frågor, varav de två första frågornas syfte är att förbereda för reflektion kring frågorna.

Undersökningen delades in i tre kategorier:

1. De elever som enbart deltagit i förarbetet.
2. De elever som enbart deltagit i efterarbetet.
3. De elever som deltagit i både för- och efterarbetet.

Enkäten (se **bilaga 1**) utformades av frågor som eleverna skulle svara fritt på. Totalt deltog 112 elever i enkäten, varav 38 deltagit i enbart förarbetet, 20 deltagit i enbart efterarbetet och 54 deltagit i både för- och efterarbetet. Enkäten delades ut och besvarades i slutet av det genomförda för- och/ eller efterarbete, bortsett från en grupp (för- och efterarbete) som, på grund av tidsbrist, besvarade enkäten vid ett senare skede.

7. Resultatet av enkäten

I kapitlet redovisas resultaten av enkätundersökningen.

Enkätens syfte är att ta reda på hur eleverna upplevt publikarbetet och om de upplever att det förändrat deras subjektiva eller klassens/ skolans kollektiva tankegång kring mobbning och trakasserier.

7.1 Förarbetets respons

Sammanlagt fick jag 38 svar av de elever som bara deltagit i förarbetet.

Tabell 1. Vilka tankar och känslor har förarbetet väckt hos dig?

Vissa av eleverna har gett fler än ett svarsalternativ.

Elever	Tankar och känslor
14	upplevde positiva känslor
10	tankar om vänskap
2	tankar om att samarbeta mer
2	tankar mobbning
1	upplevde att de ser fram emot pjäsen mer
1	undrar över vad syftet är
1	tankeväckande tankar
5	upplevde inga känslor eller tankar
1	upplevde negativa känslor
4	kunde inte svara på frågan

Det var 14 elever som upplevde positiva känslor kring förarbetet och 10 elever fick tankar kring vänskap. Två elever fick tankar om att samarbeta mera, två elever fick tankar kring mobbning och en elev uppger att förarbetet fick eleven att se fram emot pjäsen. En elev funderade på vad som är syftet med förarbetet. En elev upplevde att förarbetet gav tankeväckande upplevelser medan fem elever inte upplevde några

tankar eller känslor av förarbetet. En annan elev upplevde negativa känslor kring förarbetet. Fyra elever kunde inte svara på frågan.

Bland de elever som upplevt positiva känslor specificerade de följande:

- de blev glada.
- det var roligt.
- de fick ökad förståelse.
- de kände ökat ansvar.
- det var mysigt.
- det var bra att ämnet behandlades.
- scenkonst och drama är roligt.
- det var annorlunda.
- de gillade att diskutera och dramatisera.
- det var bra.

Bland de elever som fick tankar om vänskap specificerade de följande:

- de förstår bättre hur goda vänner beter sig.
- de fick en möjlighet att granska hurdana de själva är som vänner.
- de förstår bättre vad vänskap innehåller.
- de fick möjlighet att fundera på vad vänskap innebär.
- de vill försöka vara så bra vänner som möjligt.
- de vill vara snällare mot sina vänner.
- de förstår bättre vad som är viktigt i en vänskap.

Eleven som upplevde negativa känslor uppgav att orsaken var att han/ hon skulle bli tvungen att även delta i efterarbetet senare.

”[...] jag kunde mer än väl förstå varför alla hatade mig. Såg jag mig i spegeln hittade jag inget jag gillade. Inte bara det, min röst var det mest irriterande ljudet på denna Guds jord, och inte hade jag någonsin något vettigt att säga heller. Jag var en social invalid, en av de utstötta, och jag visste att om jag levde i Hitlers Tyskland hade jag hamnat i ett av koncentrationslägren bara på basen av mitt utseende. Och om inte det så för att jag luktade illa.” – Aalto (2009)

Tabell 2. På vilket sätt upplever du att förarbetet har påverkat dig och ditt tankesätt om mobbning och trakasserier?

Påverkades positivt	Påverkades inte	Vet inte
23	14	1

23 av eleverna upplevde att förarbetet påverkat deras subjektiva tankesätt kring mobbning och trakasserier *positivt*, 14 upplevde att deras tankesätt *inte* påverkats av förarbetet och en elev vet inte om dennes tankesätt påverkats.

Av de elever som svarat att deras tankesätt om mobbning och trakasserier påverkats *positivt* specificerade de följande:

- man bör behandla alla som om de vore vänner.
- de vill vara snällare.
- de inser att man bör förbättra sig själv innan man kritiserar någon annan.
- de inser att ingen skall behöva vara utanför.
- de påverkades på ett bra sätt.
- man skall inte mobba.
- de tänker mera på tematiken.
- de inser att mobbning är hemskt.
- de inser bättre hur den som blir utsatt för mobbning känner sig.
- de inser att man aldrig är ensam med sina problem.
- de har fått verktyg för att ingripa om de upptäcker mobbning.
- de inser att de bör tänka efter med vad de säger åt andra.

Av de elever som svarat att deras tankesätt kring mobbning och trakasserier *inte* påverkats specificerade de följande:

- de upplevde att mobbning och trakasserier inte behandlades tillräckligt i förarbetet.
- de kände redan till det som behandlades i förarbetet.
- de ställer sig redan negativt till mobbning.

Tabell 3. På vilket sätt upplever du att förarbetet har påverkat klassen och klassens tankar om mobbning och trakasserier?

Vissa elever har gett fler än ett svarsalternativ.

Påverkades positivt	Påverkades inte	Kanske påverkats	Hoppas att det påverkats	Kunde inte svara på frågan
17	8	2	2	10

17 av eleverna upplevde att förarbetet påverkat klassens tankesätt om mobbning och trakasserier *positivt*. Åtta elever upplever att klassens tankesätt *inte* påverkats och två elever upplevde att förarbetet *kanske* kan ha påverkat klassen. Två elever *hoppas* att förarbetet skall ha en positiv effekt på klassen. 10 elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som svarat att klassens tankesätt om mobbning och trakasserier har påverkats *positivt* specificerade eleverna följande:

- klassen inser att alla i klassen är vänner och skall respektera varandra.
- klassen inser att man skall vara artig mot varandra och inte ge varandra elaka namn.
- klassen inser att ingen skall lämnas utanför gemenskapen.
- klassen inser att man skall vara snällare.
- klassen kommer alltid att göra det som skrevs upp.
- klassen har blivit bättre på att samarbeta.
- klassen fick bättre klasskänsla.
- klassen tänker efter mera.
- klassen tycker sämre om mobbning.
- klassen tyckte om att höra varandras åsikter.
- klassen tyckte att förarbetet var roligt.
- klassen inser att mobbning även finns i mera dolda former.

Av de elever som svarat att klassens tankesätt om mobbning och trakasserier *inte* förändrats specificerade eleverna följande:

- mobbare bryr sig inte om vad andra säger.
- klassen har inte lärt sig något nytt.

- det finns inte någon pågående mobbning i klassen att motverka.

Tabell 4. Upplever du att förarbetet kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen och i skolan? Varför/ Varför inte?

Vissa elever har gett fler än ett svarsalternativ.

Nej	Kanske	Ja	Hoppas	Kunde inte svara på frågan
18	11	6	1	4

18 elever upplever att förekomsten av mobbning och trakasserier *inte* kommer att minska genom förarbetet. 11 elever upplever att förekomsten *kanske* kommer att minska och sex elever upplever att förekomsten *kommer* att minska. En elev *hoppas* att förarbetet bidrar till att minska förekomsten av mobbning och trakasserier. Fyra elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som svarat att förekomsten av mobbning och trakasserier *inte* kommer att minska genom förarbetet, specificerade de följande:

- mobbning är mer än en lek.
- det finns inte någon pågående mobbning att motverka.
- förarbetet behandlade inte mobbning och trakasserier.
- de som mobbar varken lyssnar eller bryr sig om det som behandlas i förarbetet.
- många elever tar inte mobbning på allvar.

Av de elever som svarat att förekomsten av mobbning och trakasserier *kanske* kommer att minska genom förarbetet, specificerade eleverna följande:

- förarbetet behandlade inte mobbning och trakasserier.
- det beror på om klassen tar mobbning på allvar.
- det är svårt att säga direkt efter förarbetet om förekomsten kommer att minska eller inte.
- eleverna kanske tänker efter mera.
- det beror på elevernas personligheter.

- eleverna lärde sig att vänskap är viktigt.

Av de elever som svarat att förekomsten av mobbning och trakasserier *kommer* att minska genom förarbetet, specificerade eleverna att förarbetet gett dem en större insikt i de utsattas situation och att ämnet berörde dem.

Tabell 5. Vilka övningar upplever du att fungerade speciellt bra för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?

Fyra svar har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka dem.

Elever	Övningar
11	upplevde att övningen vad är vänskap? fungerade speciellt bra
5	upplevde att övningen knuten fungerade speciellt bra
4	upplevde att samarbetsövningarna fungerade speciellt bra
2	upplevde att dramakontraktet fungerade speciellt bra
2	upplevde att bekräfta känslor fungerade speciellt bra
1	upplevde att samtliga övningar hjälper att stoppa mobbning
4	upplevde att inga övningar handlade om mobbning
2	upplevde att förarbetet inte innehöll några övningar
3	vet inte

11 elever upplever att övningen vad är vänskap? fungerade speciellt bra för att motverka mobbning och trakasserier, nio elever upplever att samarbetsövningarna fungerade speciellt bra och fem elever upplever att inga övningar fungerade för att motverka mobbning och trakasserier. Två elever upplevde att dramakontraktet fungerade bra och två elever upplevde att övningen bekräfta känslor fungerade bra. En elev upplevde att samtliga övningar ur materialet hjälper att förebygga mobbning och trakasserier. Två elever upplevde att förarbetet inte innehöll några övningar. Fyra elever upplevde att inga övningar i förarbetet behandlade mobbning. Tre elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som uppgav att övningen vad är vänskap? fungerar speciellt bra för att motverka mobbning och trakasserier specificerade eleverna följande:

- övningen hjälpte till att stärka och förbättra vänskaperna i klassen.
- övningen hjälpte att öka förståelsen om hur man är en god vän.

- övningen gav eleverna möjlighet att fundera över vad vänskap innebär.

Av de elever som uppgav att olika samarbetsövningar fungerar speciellt bra för att motverka mobbning och trakasserier specificerade eleverna följande:

- övningarna tillät att alla är med.
- övningarna var roliga.
- övningarna stärker ”fiilisen”.
- övningarna förutsatte att man arbetar med personer som man inte tycker om.

Tabell 6. Vilka övningar fungerade inte för att förebygga mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?

Sex av svaren har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka dem.

Elever	Övningar
6	upplevde att övningen hand mot fot inte fungerade
4	upplevde att alla övningar fungerar
2	upplevde att övningen vad är vänskap? inte fungerar
1	en hel temadag hade fungerat bättre
1	upplevde att klassen fick en bättre ”vi” känsla av övningarna
1	upplevde att det inte fungerar att genomföra övningar
2	upplevde att inga övningar behandlade mobbning och trakasserier
2	upplevde att inga övningar fungerar
12	kunde inte svara på frågan

Sex elever upplevde att övningen hand mot fot inte fungerar för att motverka mobbning och trakasserier och fyra elever upplevde att alla övningar fungerar bra. Två elever upplevde att övningen vad är vänskap? inte fungerade. En elev upplevde att en hel temadag skulle ha fungerat bättre och en elev uppgav att klassen fick bättre ”vi” känsla av övningarna. Två elever upplevde att övningarna i förarbetet inte behandlade mobbning och trakasserier. Två elever upplevde att inga övningar fungerar för att motverka mobbning och trakasserier och en elev upplevde att det inte fungerar att genomföra övningar för att motverka mobbning och trakasserier. 12 elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som upplevde att övningen hand mot fot inte fungerade för att motverka mobbning och trakasserier specificerade eleverna följande:

- övningen handlade inte om mobbning.
- övningen var konstig.
- eleverna förstod inte meningen med övningen.
- övningen kan resultera i att eleverna börjar reta varandra.

Av de elever som upplevde att övningen vad är vänskap? inte fungerade för att motverka mobbning och trakasserier specificerade eleverna att övningen inte behandlade mobbning och trakasserier.

De elever som upplevde att inga övningar fungerar för att motverka mobbning och trakasserier specificerade att det beror på att ingen lyder det som sägs.

7.2 Efterarbetets respons

Sammanlagt fick jag 20 svar av de elever som enbart deltagit i efterarbetet.

Tabell 7. Vilka tankar och känslor har efterarbetet väckt hos dig?

Ett svar har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka det.

Elever	Tankar och känslor
2	tankar om mobbning
2	ökad förståelse för pjäsen
1	upplevde att det var bra att få höra andras åsikter
1	många tankar och känslor
1	tyckte att det var "kiva"
1	tyckte att det var väldigt roligt med efterarbete
1	tyckte att efterarbetet var tråkigt men bra
2	inga tankar eller känslor
8	kunde inte svara på frågan

Två elever fick tankar om mobbning och två elever fick ökad förståelse för pjäsen. En elev upplevde att det var bra att få höra andras åsikter, och en elev fick många

tankar och känslor. En elev tyckte att det var ”kiva”. En elev tyckte att det var väldigt roligt att genomföra efterarbetet och en elev tyckte att efterarbetet var tråkigt men att det var bra att genomföra. Två elever fick inga tankar eller känslor av förarbetet alls. Åtta elever kunde inte svara frågan.

Tabell 8. På vilket sätt upplever du att efterarbetet har påverkat dig och ditt tankesätt kring mobbning och trakasserier?

Ingen påverkan	Påverkat positivt	Kunde inte svara på frågan
9	7	4

9 elever upplever att deras tankesätt om mobbning och trakasserier *inte* påverkats och sju elever upplever att deras tankesätt har påverkats *positivt*. Fyra elever kunde inte svara på frågan

Av de elever som svarat att de *inte* upplever att efterarbetet har påverkat deras tankesätt kring mobbning och trakasserier specificerade eleverna att de inte lärt sig något nytt. En elev insåg inte att efterarbetet handlade om mobbning och trakasserier.

Av de elever som svarat att de upplever att efterarbetet har påverkat deras tankesätt om mobbning och trakasserier *positivt* specificerade eleverna att de kunnat se saker ur andra synvinklar genom att få höra andra elevers åsikter. Eleverna har även fått en ökad förståelse om mobbning och dess konsekvenser.

”Jag var medveten om att jag inte hade mycket tid kvar, visste att jag aldrig skulle se min sextonde födelsedag, och fast en del av mig sörjde det var resten – den överväldigande majoriteten – säker på att det ändå inte gjorde någon skillnad. Döden brydde sig inte om huruvida jag var femton eller sexton år gammal, huvudsaken var att jag dog, att jag av egen fri vilja sökte mig till dödens rike. Allt annat sjönk undan, och blev oväsentligt.” – Aalto (2009)

Tabell 9. På vilket sätt upplever du att efterarbetet har påverkat klassen och klassens tankar om mobbning och trakasserier?

Två av svaren har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka dem.

Påverkat positivt	Kanske	Inte påverkat	Kunde inte svara på frågan
11	2	1	4

11 elever upplever att klassens tankesätt om mobbning och trakasserier påverkats *positivt* och två elever upplever att klassen *kanske* påverkats. En elev upplevde att efterarbetet *inte* har påverkat klassen. Fyra elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som svarat att de upplever att klassens tankesätt kring mobbning och trakasserier påverkats *positivt* specificerade följande:

- klassen har börjat tänka annorlunda om mobbning.
- klassen har fått ökad förståelse om mobbning och dess konsekvenser.
- klassen har fått en insikt i hur det känns för den som utsätts för mobbning och trakasserier.
- klassen inser att mobbning är allvarligt.
- det var bra att få höra de andra elevernas åsikter.
- eleverna i klassen mobbar mindre nu.
- klassen har fått verktyg för att förhindra mobbning.

Tabell 10. Upplever du att efterarbetet kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen och i skolan? Varför/ Varför inte?

Ja	Kanske	Nej	Kunde inte svara på frågan
8	6	5	1

Åtta elever upplevde att efterarbetet *kommer* att minska förekomsten av mobbning och trakasserier och sex elever upplevde att det *kanske* kommer att minska förekomsten. Fem elever upplever att efterarbetet *inte* bidrar till att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen eller i skolan. En elev kunde inte svara på frågan.

Av de elever som svarat att efterarbetet *kommer* att minska förekomsten av mobbning och trakasserier specificerade eleverna följande:

- eleverna har fått en insikt i hur det känns för den som utsätts för mobbning och trakasserier.
- eleverna har börjat tänka efter mer.
- eleverna har börjat förstå hur allvarlig mobbning kan vara.
- eleverna har fått verktyg för att förhindra mobbning.

Av de elever som svarat att efterarbetet *inte* kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier specificerade eleverna följande:

- många av eleverna följer inte reglerna.
- många av eleverna bryr sig inte.
- det finns inte någon pågående mobbning att motverka.

Av de elever som svarat att efterarbetet *kanske* kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier specificerade eleverna följande:

- efterarbetet kommer att ha en positiv effekt på eleverna om eleverna bryr sig om problematiken.
- det finns inte någon pågående mobbning att motverka.

Tabell 11. Vilka övningar upplever du att fungerade speciellt bra för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?

Elever	Övningar
5	övningen skolans antimobbnings program fungerade speciellt bra
4	övningen ”lappar på ryggen” som de själva kommit på skulle kunna fungera speciellt bra
1	alla övningar har positiv effekt
1	efterarbetet innehöll inga några övningar
2	inga övningar hjälper för att motverka mobbning
7	kunde inte svara på frågan

Det var fem elever som upplevde att övningen skolans antimobbnings program fungerade speciellt bra för att motverka mobbning och trakasserier, fyra upplevde att

övningen lappar på ryggen fungerade bra. En elev upplevde att alla övningar har positiv effekt och en elev upplevde att efterarbetet inte innehöll några bra övningar. Två elever upplever att inga övningar kan hjälpa att motverka mobbning och trakasserier. Sju elever kunde inte svara på frågan.

Eleverna specificerade att övningen skolans antimobbings program fungerade bra eftersom de fick höra andras åsikter. Vidare specificerade eleverna att övningen lappar på ryggen skulle fungera bra eftersom den är rolig och för att eleverna får känna att de är bra på någonting.

Tabell 12. Vilka övningar fungerade inte för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?

Elever	Övningar
2	alla övningar har en positiv effekt
1	att ge godis åt mobbarna om de slutar mobba
1	att diskutera problematiken
1	att leka mobbningslekar
1	övningen ”Lappar på ryggen
1	inget fungerar för att motverka mobbning
13	kunde inte svara på frågan

Två elever upplever att alla övningar har en positiv effekt för att motverka mobbning och trakasserier och en elev upplever att det inte hjälper att ge godis åt mobbarna om de lovar att sluta mobba. En elev upplevde att det inte fungerar att diskutera problematiken, en elev upplever att man inte motverkar mobbning och trakasserier genom att leka mobbningslekar. En elev upplever att övningen lappar på ryggen inte kommer att motverka mobbning och trakasserier. En elev upplever att inga övningar fungerar. 13 elever kunde inte svara på frågan.

Eleverna specificerade att de inte vet vilka övningar som kunde fungera eftersom mobbning alltid finns i någon form. Vidare specificerade eleverna att det inte hjälper att diskutera problematiken eftersom det blir tråkigt och då slutar eleverna att lyssna. Eleverna specificerade även att inga övningar hjälper till att motverka mobbning och trakasserier eftersom eleverna inte lyder reglerna.

”Jag slängde självmordsbrevet i skräpkorgen, och kände ett rus av obehag då jag förstod att jag nu fattat beslutet för att ta ansvar för mitt liv. [...] Jag hade mått illa alla dessa år, denna evighet. Men nu skulle saker och ting ändra. Nu skulle jag själv bli allt det jag så länge hatat, om än bara för att rädda mig själv.” – Aalto (2009)

7.3 För- och efterarbetets respons

Sammanlagt fick jag 54 svar av de elever som deltagit i för- och efterarbetet.

Tabell 13. Vilka tankar och känslor har för-/ efterarbetet väckt hos dig?

Vissa elever har gett mer än ett svarsalternativ. Tre svar har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka dem.

Elever	Tankar och känslor
10	tankar om mobbning
5	tankar om vänskap
5	positiva tankar och känslor
3	ökad förståelse om mobbning
2	roligt
2	kul att arbeta i grupp och samarbeta
2	att vara snällare och mer respektfull mot andra
1	det kändes som gruppterapi
1	bra omväxling från vanliga modersmålstimmar
1	nytt sätt att tänka
1	alla upplever saker olika
18	inga tankar eller känslor
3	tråkigt
4	kunde inte svara på frågan

10 elever tänkte på mobbning, fem elever tänkte på vänskap och fem elever upplevde positiva känslor och tankar. Tre elever fick ökad förståelse om mobbning. Två elever upplevde arbetet som roligt, två elever upplevde att det var roligt att arbeta i grupp och samarbeta. Två elever ville vara snällare och mer respektfull mot andra efter för-

och efterarbetet. En elev upplevde att för- och efterarbetet kändes som gruppterapi, en elev tyckte att för- och efterarbetet var en bra omväxling från de vanliga modersmålslektionerna. En elev insåg att man kan tänka på olika sätt och en elev insåg att allas upplevelser är subjektiva. 18 elever fick inga känslor eller tankar kring för- och efterarbetet. Tre elever upplevde att för- och efterarbetet var tråkigt. Fyra elever kunde inte svara på frågan.

Eleverna specificerade att de inte kunde svara på frågan eftersom det var svårt att sätta ord på de tankar och känslor de upplevde eftersom de fick så många tankar och känslor. Eleverna insåg hur viktig vänskap är och hurudan man skall vara en god vän.

Av eleverna som uppgav att de fick tankar om mobbning specificerade eleverna följande:

- att de egentligen är mobbade utan att de tänker på det.
- det är fel att mobba.
- man inte ska mobba.
- mobbning kan verkligen göra skada åt andra.
- mobbning är hemskt.
- de fick större insikt i mobbning och de utsattas situation.
- det finns barn och ungdomar som måste leva med att de är mobbade varje dag.
- mobbning är ett stort problem.

Tabell 14. På vilket sätt upplever du att för-/ efterarbetet har påverkat dig och ditt tankesätt om mobbning och trakasserier?

Ett svar har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka det.

Påverkades positivt	Inte påverkades	Kunde inte svara på frågan
23	23	7

23 elever att de upplever att deras tankesätt om mobbning och trakasserier påverkats *positivt* och 23 elever svarade att de upplever att deras tankesätt *inte* påverkats av för- och efterarbetet. 7 elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som upplevde att deras tankesätt om mobbning och trakasserier påverkats *positivt* specificerade de följande:

- de vill motverka mobbning.
- de har insett att man inte skall mobba.
- mobbning är inte acceptabelt.
- man skall inte mobba en person fastän man inte är så bra vän med honom/henne.
- de har insett att mobbning är vanligt.
- för- och efterarbetet har gjort eleverna mera allvarliga.
- man skall inte mobba en person bara för att han/ hon är olik från en själv.
- de har insett att mobbning är väldigt allvarligt.
- de har fått en tankeställare om mobbning och trakasserier.
- mobbning kan gå mycket djupare än de tidigare trott.
- mobbning är det värsta man kan göra mot en annan människa.
- mobbning kan bli stort även om det börjar smått.
- det som hände i pjäsen kan hända på riktigt.
- de förstår bättre vad mobbning kan leda till.

Av de elever som svarat att deras tankesätt om mobbning och trakasserier *inte* påverkats specificerade eleverna att de behandlat ämnet mobbning tidigare och därför lärde de sig inte något nytt. Vidare specificerade eleverna att de snabbt glömmer bort det som behandlats i för- och efterarbetet.

Tabell 15. På vilket sätt upplever du att för-/ efterarbetet har påverkat klassen och klassens tankar om mobbning och trakasserier?

Vissa elever har gett fler än ett svarsalternativ. Ett svar har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka det.

Påverkades inte	Påverkades positivt	Kanske	Hoppas	Påverkades negativt	Kunde inte svara på frågan
16	14	6	1	2	15

16 elever som upplevde att klassens tankesätt om mobbning och trakasserier *inte* påverkats och 14 elever upplevde att klassen påverkats *positivt*. Sex elever upplevde klassens tankesätt om mobbning och trakasserier *kanske* påverkats. En elev *hoppas* att för- och efterarbetet skall ha en positiv effekt på klassen och två elever upplevde att för- och efterarbetet påverkade klassen *negativt*. 15 elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som svarat att klassens tankesätt om mobbning och trakasserier påverkats *positivt* specificerade de följande:

- de har lärt sig mer om att mobbning inte är bra.
- de inser att man inte skall mobba.
- att de insett att de bör tänka efter mera, innan de säger eller gör något.
- de har fått ökad förståelse om mobbning.
- klassen har fått bättre gruppsammanhållning.
- de lärde sig av att höra de andra elevernas åsikter.
- ingen vill bli mobbad och att ingen vill mobba.
- de har blivit mer medvetna om att mobbning förekommer.

Av de elever som svarat att klassens tankesätt om mobbning och trakasserier *inte* påverkats specificerade de att klassen alltid tyckt illa om mobbning och att det inte finns någon pågående mobbning att motverka.

Eleverna som svarat att klassens tankesätt om mobbning och trakasserier påverkats *negativt* specificerade att klassen lärt sig nya sätt att mobba och börjat mobba mer.

Tabell 16. *Upplever du att för-/ efterarbetet kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen och i skolan? Varför/ Varför inte?*

Vissa av eleverna har gett fler än ett svarsalternativ. Ett svar har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka det.

Kanske	Ja	Nej	Hoppas	Kunde inte svara på frågan
17	14	14	1	8

17 elever upplevde att förekomsten av mobbning och trakasserier *kanske* kommer att minska i klassen och i skolan, 14 elever upplevde att förekomsten *kommer* att minska. 14 elever upplevde att förekomsten *inte* kommer att minska. En elev *hoppas*

att för- och efterarbetet skall ha en positiv effekt på eleverna i klassen och i skolan. Åtta elever kunde inte svara på frågan.

Av de elever som svarat att de upplever att förekomsten av mobbning och trakasserier *kommer* att minska specificerade eleverna följande:

- de fick uppleva hur hemskt det är med mobbning.
- klassen fick höra att alla är eniga om att mobbning är oacceptabelt.
- de inser att mobbning är fel.
- ingen vill mobba mera.
- alla vet nu hur det känns att bli utsatt för mobbning.
- alla vet nu vad den som mobbar kan få för konsekvenser och därför vågar ingen mobba mer.
- ingen vill vara ett "svin".
- alla förstår att det inte finns någon mening i att mobba.
- "för att jag upptäckte hur fel det var".
- de har blivit mer medvetna.
- de har insett att man inte är cool då man mobbar utan är en rädd människa som mobbar för att inte själv bli utsatt.
- alla har fått ökad förståelse om mobbning och dess konsekvenser.

Av de elever som svarat att de upplever att förekomsten av mobbning och trakasserier *inte* kommer att minska specificerade eleverna följande:

- ämnet är så gammalt att ingen berördes.
- det finns inte någon pågående mobbning att motverka.
- de som mobbar tar inte ämnet seriöst.
- ingen bryr sig om ämnet.
- mobbare ändrar sig inte om de inte känner empati för de utsatta.
- alla kommer att glömma bort det som behandlats i för- och efterarbetet.
- de som mobbar fick nya planer och kommer att börja mobba mer.
- de som mobbar inser inte hur jobbig mobbning kan vara.
- de som mobbar kommer att fortsätta mobba, oavsett.

Av de elever som svarat att de upplever att förekomsten av mobbning och trakasserier *kanske* kommer att minska specificerade eleverna följande:

- det beror på, eftersom alla är olika.

- teatern beskrev mobbning så bra och var så talande.
- för- och efterarbetet hade ett bra budskap.
- någon kan låta bli att bry sig.
- de fick se hur Lisbet reagerade på mobbningen.
- de kommer att glömma bort allt.
- det beror på om eleverna lyssnat till det som behandlats.
- man vill inte att det skall hända så som i teatern.

Tabell 17. Vilka övningar upplever du att fungerade speciellt bra för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?

Vissa elever har gett fler än ett svarsalternativ. Ett svar har jag tagit bort eftersom jag inte kunde tolka det.

Elever	Övningar
5	alla övningar har en positiv effekt mot mobbning
5	att diskutera i grupp om ämnet
4	samarbetsövningar
4	övningen vad är vänskap?
3	övningen hand mot fot
2	övningen skolans antimobbnings program
2	att se på en teaterföreställning
2	övningen knuten
1	metoden drama
1	att vara en självsäker person
1	att spela sällskapsspel tillsammans på rasten
1	att se och göra filmer om mobbning
7	inga övningar fungerar för att motverka mobbning
1	för- och efterarbetet var för fysiskt och man tänker själv
1	det finns ingen pågående mobbning att påverka
1	för- och efterarbetet innehåller inga övningar
13	kunde inte svara på frågan

Fem elever upplever att alla övningar fungerar, fem elever upplever att det har positivt effekt att diskutera mobbning och trakasserier i grupp, fyra elever upplever

att samarbetsövningar fungerar, fyra elever upplever att övningen vad är vänskap? fungerar för att motverka mobbning och trakasserier och tre upplevde att övningen hand mot fot fungerar. Två elever upplever att övningen skolans antimobbnings programfungerar, två elever upplever att det fungerar att se på teaterföreställningar och två elever upplever att övningen knuten fungerar för att motverka mobbning och trakasserier.

En elev upplever att det fungerar bra att delta i drama, en elev upplever att det hjälper om eleverna spelar sällskapsspel tillsammans på rasterna och en elev upplever att det fungerar att se på och göra filmer om mobbning. Sju elever upplever att inga övningar fungerar för att motverka mobbning och trakasserier. En elev upplever att för- och efterarbetet var för fysiskt och att man tänker själv, en elev upplever att det inte finns någon pågående mobbning att motverka och en elev upplevde att för- och efterarbetet inte innehåller några övningar. 13 elever kunde inte svara på frågan.

Eleverna specificerade följande:

- samarbetsövningar var bra för att de var tvungna att samarbeta med flera personer.
- övningen hand mot fot var bra för att de var tvungna att samarbeta utan att bråka och för att övningen höjde stämningen.
- drama var bra för att de fick möjligheten att uppleva själva.
- övningen vad är vänskap? var bra för att eleverna fick veta hur man skall behandla sina medmänniskor, för att eleverna fick fundera över vänskap och för att eleverna får möjlighet att tänka på vem som egentligen är snäll.
- det är bra att se en teaterföreställning eftersom man får se vad som händer.
- alla övningar fungerar eftersom man alltid lär sig något.
- inga övningar fungerar eftersom eleverna undvek varandra i övningarna.

”Vid skolavslutningen sken solen från en klarblå himmel [...] När friheten äntligen kom steg jag upp innan de andra ens hann reagera, och jag var först ute ur klassrummet. [...] Och när jag lämnade Rönnbackaskolan bakom mig var det med ett heligt löfte ringande i luften. Att jag aldrig mera skulle återvända. [...] Den sommaren var en av de varmaste och vackraste på många år. [...] Jag såg inte ljuset, kände inte av värmen, och kunde inte njuta av friheten.” – Aalto (2009)

Tabell 18. Vilka övningar fungerade inte för att stoppa mobbning och trakasserier?
Varför/ Varför inte?

Vissa elever har gett fler än ett svarsalternativ.

Elever	Övningar
6	alla övningar fungerar
2	att lärarna meddelas och övervakar
2	förarbetet
2	att tala med och involvera vuxna
2	att inte bry sig
1	hämnd och våld
1	skolan om att bli mobbare
1	övningen vad är vänskap?
1	vanliga, typiska, genomskådliga övningar
1	kiva skolan
1	att säga åt människor att inte mobba
1	det beror på från person till person
1	”jag vill att du kommer tillbaka till klassen”
1	diskussion om mobbning och trakasserier
1	dramakontraktet
1	minns inte vilka övningar för- och efterarbetet innehåller
5	inga övningar fungerar
1	förstår inte frågan
24	kunde inte svara på frågan

Sex elever upplever att alla övningar fungerar för att motverka mobbning. Två elever upplever att det inte motverkar mobbning och trakasserier att meddela åt lärarna eller att lärarna övervakar, två elever upplever att förarbetet inte fungerar, två elever upplever att det inte hjälper att tala med eller involvera vuxna för att motverka mobbning och trakasserier och två elever upplever att det inte hjälper att inte bry sig.

En elev upplever att hämnd och våld inte fungerar, en elev uppger att skolan om att bli mobbare inte fungerar, en elev upplever att övningen vad är vänskap? inte fungerar för att motverka mobbning och trakasserier och en elev upplever att vanliga, typiska, genomskådliga övningar inte fungerar. En elev upplever att programmet

”kiva i skolan” inte fungerar, en elev upplever att det inte hjälper att säga åt människor att sluta mobba, en elev upplever att det beror på från person till person vad som fungerar för att motverka mobbning och trakasserier. En elev önskade att en utomstående arbetar med klassen, en elev upplever att det inte hjälper att diskutera ämnet, en elev upplever att det inte hjälper att skriva dramakontrakt för att motverka mobbning och trakasserier och en elev minns inte vilka övningar för- och efterarbetet innehåller. Fem elever upplever att inga övningar fungerar. En elev förstod inte frågan. 24 elever kunde inte svara på frågan.

Eleverna specificerade det inte hjälper att lärarna övervakar eleverna eftersom mobbning och trakasserier kan ske utanför skolan och att det inte hjälper att involvera vuxna eftersom eleverna upplever att de vuxna inte förstår och att mobbningen då kan förvärras. Vidare specificerade en elev att diskussion om ämnet inte hjälper eftersom de skulle vilja ha ett exempel på vad som hänt innan och vad som händer efter mobbningen. En elev specificerade att övningar kunde hjälpa i andra klasser men inte i den som han/ hon går i.

7.4 Sammanfattning av resultaten

Vilka tankar och känslor väcks i samband med studiematerialet?

I resultaten av enkäten ser man att de elever som enbart deltagit i förarbetet har mera positiva känslor än de som enbart deltagit i efterarbetet och de som deltagit i både för- och efterarbetet. Av de elever som deltagit i enbart förarbetet var det flest elever som inte svarade på frågan och av de elever som deltagit i både för- och efterarbetet var det flest elever som svarat att de inte fick några tankar eller känslor.

Upplevs studiematerialet påverka elevernas subjektiva tankesätt kring mobbning och trakasserier?

Av de elever som deltagit i enbart förarbetet upplever störst positiv påverkan. Bland de elever som deltagit i både för- och efterarbetet var fördelningen jämn mellan de elever som upplever sig ha påverkats positivt och de elever som inte upplever sig ha påverkats alls. De elever som deltagit i enbart efterarbetet upplever minst påverkan.

Upplevs studiematerialet påverka klassens kollektiva tankesätt kring mobbning och trakasserier?

Av de elever som deltagit i enbart förarbetet och de elever som deltagit i enbart efterarbetet upplever flest att klassens tankesätt kring mobbning och trakasserier påverkats positivt. Bland de elever som deltagit i både för och efterarbetet är det flest elever som upplever att klassens tankesätt kring mobbning och trakasserier inte påverkats alls.

Upplevs studiematerialet minska förekomsten av mobbning och trakasserier?

Bland de elever som enbart deltagit i förarbetet upplever de flesta att mobbningen i klassen och i skolan inte kommer att minska genom studiematerialet. Bland de elever som deltagit i både för- och efterarbetet upplever de flesta att mobbningen och trakasserier inte kommer att minska. Bland de elever som deltagit i enbart efterarbetet upplever de flesta att mobbningen och trakasserier kommer att minska genom studiematerialet.

Vilka övningar upplevs effektiva/ ineffektiva i antimobbningsarbetet?

Bland de eleverna som deltagit i enbart förarbetet upplevde flest elever att övningen vad är vänskap? fungerar speciellt bra, men många har även nämnt olika samarbetsövningar som mest effektiva. Bland de eleverna som deltagit i enbart efterarbetet upplevde flest elever att övningen skolans antimobbnings program fungerar speciellt bra, men många elever har även varit oförmögna att svara vilka övningar som är effektiva i antimobbningsarbetet. Bland de elever som deltagit i både för- och efterarbetet kunde de flesta eleverna inte svara på vilka övningar som är effektiva i antimobbningsarbetet. Många av eleverna upplevde även att inga övningar hjälper och att alla övningar hjälper i antimobbningsarbetet.

Bland de elever som deltagit i enbart förarbetet vet de flesta eleverna inte vilka övningar som är ineffektiva i antimobbningsarbetet, men många elever upplevde övningen hand mot fot som ineffektiv. Bland de elever som deltagit i enbart efterarbetet svarade de flesta eleverna inte på frågan eller vet inte vilka övningar som är ineffektiva i antimobbningsarbetet. Bland de elever som deltagit i både för- och efterarbetet vet de flesta eleverna inte vilka övningar är ineffektiva, många svarade inte på frågan och många svarade att alla övningar hjälper i antimobbningsarbetet.

8. Är drama metoden? – diskussion

”Håkan andas djupt, bröstet tungt av känslorna som väljer långt där inne, och ser åter på orden som fyller skärmen. Händelserna han beskrivit, känslorna, samt alla minnen han åter grävt fram, ligger flera år bakåt i tiden, men trots det känns de fortfarande alldeles färska. De fyller honom fortfarande med en känsla av hjälplöshet, och han undrar – inte för första gången – hur minnen kan göra så ont. Hur ord sagda för länge sedan fortfarande kan eka i sinnena och ha en sådan kraft, en makt, som gör att de antar formen av sanning. [...] Han vet inte om detta, att han skrivit ner allt, kommer att ändra någonting, men kan inte låta bli att känna en liten gnista av hopp då han inser att den nya känslan som sakta gör sig känd är lättad. Kanske han inbillar sig, men det känns lite som om mörkret han burit inom sig under alla dessa år, äntligen kommit ut, och i och med att det är ute, blivit lättare att bära.” – Aalto (2009)

Syftet med den skriftliga delen av mitt examensarbete var att undersöka hur studiematerialet påverkat elevernas uppfattning om mobbning och trakasserier. Jag undersökte detta genom en enkät som består av åtta frågor, varav de första två frågornas syfte var att förbereda för reflektion kring frågorna. Därför är dessa inte inkluderade i undersökningen. De följande fyra frågornas syfte var att från olika synvinklar undersöka om eleverna upplever att deras subjektiva och klassens kollektiva uppfattning om mobbning och trakasserier påverkats av studiematerialet. De två sista frågornas syfte var att undersöka hur eleverna upplevt de olika dramakonventionernas effektivitet i det mobbningsförebyggande arbetet.

Resultaten av undersökningen visar att de elever som deltagit i enbart förarbetet upplevde mest positiva känslor och tankar. Medan de elever som deltagit i enbart efterarbetet samt de elever som deltagit i både för- och efterarbetet har antingen valt att inte svara på frågan eller uppgett att de inte upplevt några känslor eller tankar. Jag tror att orsaken bakom detta redan förklarats av eleverna i resultatet. Eleverna specificerade nämligen att de inte kunde sätta ord på de tankar och känslor de upplevt eftersom efterarbetet väckt så många tankar och känslor. Jag tror att många elever valt att låta bli att svara eller svarat att de inte upplevt några känslor eller tankar för att det är lättare än att försöka specificera dessa.

Resultaten visar även att de elever som enbart deltagit i förarbetet har påverkats mest och att de som enbart deltagit i efterarbetet påverkats minst. När eleverna uppmanades att evaluera hur klassen påverkats av för- och/ eller efterarbetet var det de elever som enbart deltagit i förarbetet som upplevde störst förändring i klassen

och de elever som deltagit i både för- och efterarbetet upplevde minst förändring i klassen.

Dessa resultat var inte vad jag hade förväntat mig att få se, utan jag trodde att de elever som deltagit i enbart förarbetet skulle påverkas minst, följt av de elever som enbart deltagit i efterarbetet. Vidare trodde jag att de elever som deltagit i både för- och efterarbetet skulle påverkas mest av studiematerialet.

Men när jag reflekterar kring utformningen av för- och efterarbetet, inser jag vilken den möjliga orsaken, till att eleverna upplever en större påverkan av förarbetet än efterarbetet, kan vara. Förarbetet innehåller många gruppuppbyggande övningar, medan efterarbetet fokuserar starkare på pjäsen och problematiken mobbning. Efter att ha talat om och definierat viktiga egenskaper i vänskap och genomfört samarbetsövningar tillsammans i klassen är det ganska naturligt att eleverna upplever att klassens stämning förbättrats och att de själva känner sig bättre utrustade för att motverka mobbning. I och med att efterarbetet behandlar pjäsen väldigt mycket är det möjligt att eleverna känner en uppgivenhet och hjälplöshet inför antimobbningsarbetet och kanske är det därför resultaten ser ut som de gör. Vidare var det många av eleverna som uppgav att deras och klassens tankesätt kring mobbning och trakasserier inte förändrats för att de redan från tidigare kände till och höll med om det studiematerialet behandlade.

Jag skulle inte vilja påstå att responsen av studiematerialet varit negativt. Jag upplever att materialet har hjälpt många att bearbeta temat mobbning och många av eleverna uppger att de fått nya perspektiv på och större förståelse om mobbning genom materialet. Vidare visar resultaten att många elever upplevde att praktiska övningar kan ha en positiv effekt på dem själva och på gruppen. Eleverna uppskattade även att få diskutera och arbeta i grupp.

Resultaten visar också att om eleverna inte förstod syftet med en övning, så upplevde de övningen som ineffektiv. Detta kan jag som dramainstruktör undvika nästa gång genom att bättre förklara övningarnas syfte för eleverna. Vidare svarade många elever att vissa övningar var ineffektiva eftersom övningarna inte behandlade mobbning och trakasserier. Detta kan bero på att eleverna inte insett att förebyggande arbete ofta fokuserar på problematikens motsats. Det vill säga att man i mobbningsförebyggande syfte tränar på att samarbeta bättre och att definiera vad vänskap innebär istället för att arbeta direkt med temat mobbning och trakasserier.

Frågan jag ställer mig i detta skede är hur jag kan vidareutveckla materialet för att förbättra det. Först och främst skulle jag vidareutveckla responsanalysen genom att låta eleverna fylla i enkäten vid ett senare skede. Jag tror att eleverna skulle ha haft

en bättre chans att evaluera sin egen och klassens förändring om de hade getts möjligheten att observera detta under en tid. Jag skulle även sätta mer fokus på att språkligt utveckla frågorna i enkäten. Jag strävade efter att använda ett ungdomligt språk som skulle underlätta elevernas förståelse av frågorna, men formuleringen av frågorna kunde ännu vidareutvecklas och förenklas.

Jag skulle även vidareutveckla efterarbetet genom att inkludera multimedia i form av exempelvis musik, för att på ett direkt sätt återkoppla till föreställningen vilket kunde hjälpa eleverna att påminna sig om föreställningens tema och problematik. Både för- och efterarbetet skulle jag vidareutveckla genom att tillägga en kort fysisk uppvärmning i början av genomförandet för att värma upp eleverna både mentalt och fysiskt.

Ett annat alternativ är att begränsa diskussionen något till förmån för praktiska övningar i för- och efterarbetet, utan att för dens skull avlägsna diskussionerna helt och hållet. Responsen visade tydligt att eleverna uppskattade att få diskutera sinsemellan. Detta tror jag att beror på att ungdomar funderar väldigt mycket på om de är normala. Jag tror unga vill höra andras åsikter för att i sin tur få väga av dem gentemot sina egna värderingar. Detta får mig att tänka på att jag ytterligare kan utveckla studiematerialet genom att lägga mera vikt på värderingsövningen, för att på så sätt hjälpa de unga att väga stå för sina åsikter och att väga uttrycka dem.

Som Ahlén menar i sin bok *Stå upp, stå ut, stå kvar* är det väldigt lärorikt och personlighetsutvecklande för människan att få utvecklas i en social kontext (Ahlén 2011, s. 76) och även om hela genomförandet av studiematerialet oundvikligen sker i en social kontext, kan många elever ändå gömma sig i diskussionerna. Detta får mig att spekulera kring om det är mer lärorikt och personlighetsutvecklande att arbeta praktiskt tillsammans än att diskutera tillsammans. Men det är något jag får undersöka vidare i framtiden.

Att arbeta mera praktiskt påminner mer om barnets lek. I *Min Morgon* den 13.2.2013 berättade Maria Normann om en bok hon läst angående finländska barns lek. I boken *Leikkiminenkielletty – kontrolliyhteiskunnan lapset* (Förbjudet att leka – kontrollsamhällets barn) som gavs ut 2011 berättar Jukka Laajarinne att finländska barn i genomsnitt leker två år kortare än andra nordiska barn. Vidare menar Laajarinne att barnens lek ersätts med hobbyverksamhet som tidigt blir tvångsmässig och prestationsinriktad. De barn som slutar leka tidigare än andra, har i regel mer sociala problem och större tendenser till aggressivt och våldsamt beteende. Normann menar att man kan dra direkta kopplingar mellan detta faktum och Finlands våldsstatistik.

Dramaverksamhet är en form av lek, så kanske kunde man motverka de negativa effekterna av att finländska barn slutar leka tidigt, med att införa regelbunden dramaverksamhet i barnens vardag. Deltagarna i gruppen *Interacting Arts* menar att vuxna, precis som barn, kan vidareutveckla sin personlighet genom den ”lek” som tar sig i uttryck som dramaverksamhet (Haggren m.fl. 2008, s. 87). Därför tror jag att drama i form av publikarbete är ett lyckat forum för att hjälpa till att förebygga mobbning, vilket är ett våldsamt, oönskat beteende. Publikarbete kombinerar praktisk verksamhet och reflektion med ett konkret exempel och visualisering av en problematik. Deltagarna får både se ”hur det kan gå” och koppla problematiken till sitt eget liv.

Jag tror att publikarbete snabbt håller att bli en alltmer eftertraktad del av teaterupplevelsen. Denna tendens syns om man jämför antalet skolor som beställt studiematerialet till Wasa Teaters pjäs *Hemsång* och antalet skolor som beställt studiematerialet till Wasa Teaters pjäs *Fantomens lillasyster*. Man ser en dryg fördubbling av antalet beställningar på bara ett år, från 15 beställda studiematerial (*Hemsång*) och 31 beställda studiematerial (*Fantomens lillasyster*). Jag tror att publiken bättre insett de positiva effekterna av studiematerialen och därför har efterfrågan ökat.

Jag upptäckte något intressant medan jag skrev detta examensarbete. Jag såg på tv en dag och upptäckte reklamen för *Kotipizza Oy:s* kampanj *Rispekti*.

14.2.2013 startade restaurangkedjan *Kotipizza Oy* och deras 250 företagare i Finland i samarbete med tv kanalen *Sub-tv*, en välgörenhetskampanj med syftet att minska mobbningen i finländska skolor. Föräldraföreningar, elever i grundskolans klasser 1-9 och deras lärare kan skicka in idéer på mobbningsförebyggande projekt och på så sätt vara med och tävla om stipendier värda 4000 euro för att kunna förverkliga antimobbningsprojekten. Minst 12 skolor kommer att vinna stipendiepengar för att utveckla sin ”rispekti”-verksamhet.

En liknande uppgift finns i efterarbetet i studiematerialet. I uppgiften *skolans antimobbnings program* ombeds eleverna att tillsammans komma på en antimobbnings övning. Elevernas idéer skickades sedan till Wasa Teater, och av alla inskickade idéer valdes ett bidrag ut som vinnare av 2 kg godis. När jag var ute i skolorna och genomförde studiematerialets uppgift märkte jag hur fantastiska idéer eleverna hade, hur de plötsligt blev väldigt engagerade i det mobbningsförebyggande arbetet och hur bra alla arbetade tillsammans (i vissa grupper till och med bättre än under samarbetsövningarna). Jag tycker att *Rispekti*-kampanjen är en fantastisk

satsning av *Kotipizza Oy*, och det är roligt att se det mobbningsförebyggande arbetet bli en synlig verksamhet i samhället.

Med de orden avslutar jag den här delen av min resa. När jag började min resa var det augusti 2012 och jag hade nervositeten som medresenär. Jag hade då en naiv syn på mobbning och på dramapedagogik, jag visste inte vad publikarbete var och jag trodde då att jag skulle vara fullärd i slutet av min resa. Nu, mars 2013 är min resa slut, eller rättare sagt pausad, och jag har beslutsamheten vid min sida. Jag inser nu att det fortfarande finns massor att se, upptäcka och lära inom dramapedagogiken och publikarbete så väl som gällande mobbning. Jag har en hel livstid kvar att vidareutveckla mig själv och de metoder jag använder, och ser fram emot de nya insikter jag vet att jag kommer att få.

10. Källförteckning

Dahl-Tallgren 2011 (red.). *Publiken i huvudrollen – en introduktion till publikarbete*. KulturÖsterbotten & Förlags Ab Scriptum

Grünbaum & Lepp 2005. *DRACON i skolan – drama, konflikthantering och medling*. Studentlitteratur. Lund.

Sandstöm 2006. *Dramakompassen*. Nordprint.

Ahlén 2011. *Stå upp, stå ut, stå kvar – lärande, specialpedagogik och förändringsarbete*. Norstedts

Johnson & O'Neill 1991 (red.). *Collected Writings on Education and Drama – Dorothy Heathcote*. Northwestern University Press. Evanston Illinois.

Trost 2007. *Enkätboken*. Studentlitteratur.

Aalto 2009. *Bara lite småskoj....* Painosalama. Åbo.

Online källor

[http://www.folkhalsan.fi/startsidea/Aktuellt/newsitems/23502/\(6.2.2013\)](http://www.folkhalsan.fi/startsidea/Aktuellt/newsitems/23502/(6.2.2013))

[http://folkhalsan.fi/sv/startsidea/Var-verksamhet/Ung-och-skola/Vi-mobbar-int1/Mobbningsforebyggande-metoder/Drama-som-mobbningsforebyggande-metod/\(20.2.2013\)](http://folkhalsan.fi/sv/startsidea/Var-verksamhet/Ung-och-skola/Vi-mobbar-int1/Mobbningsforebyggande-metoder/Drama-som-mobbningsforebyggande-metod/(20.2.2013))

<http://bris.se/?pageID=20> (26.2.2013)

<http://friends.se/mobbning/varfor-finns-mobbning> (26.2.2013)

<http://www.forskning.se/nyheterfakta/teman/mobbning/tiofragorochsvar/vadberormobbningenpaskolanlararnaellereleverna.5.303f5325112d7337692800015884.html> (26.2.2013)

<http://www.forskning.se/nyheterfakta/teman/mobbning/tiofragorochsvar/vadarmobbning.5.303f5325112d7337692800015784.html> (26.2.2013)

http://www.koulurauha.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=189&Itemid=166 (26.2.2013)

<http://arenan.yle.fi/tv/1791988> (6.3.2013)

<http://www.sub.fi/rispekti/> (6.3.2013)

<http://www.kivakoulu.fi/rispekti-projektet-beviljar-stipendier-for-preventivt-antimobbningsarbete> (6.3.2013)

Övriga källor

Folkhälsan – utdrag ur enkätundersökningen om hur Folkhälsans mobbningsförebyggande arbete tas emot och fungerar.

Folkhälsan – pressmeddelande om Folkhälsans enkätundersökning om hur deras mobbningsförebyggande arbete tas emot och fungerar.

Wasa Teaters referensgrupp

11. Tabellförteckning

Tabell 1: *Vilka tankar och känslor har förarbetet väckt hos dig?*

Tabell 2: *På vilket sätt upplever du att förarbetet har påverkat dig och ditt tankesätt om mobbning och trakasserier?*

Tabell 3: *På vilket sätt upplever du att förarbetet har påverkat klassen och klassens tankar om mobbning och trakasserier?*

Tabell 4: *Upplever du att förarbetet kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen och i skolan? Varför/ Varför inte?*

Tabell 5: *Vilka övningar upplever du att fungerar speciellt bra för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?*

Tabell 6: *Vilka övningar fungerade inte för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?*

Tabell 7: *Vilka tankar och känslor har efterarbetet väckt hos dig?*

Tabell 8: *På vilket sätt upplever du att efterarbetet har påverkat dig och ditt tankesätt om mobbning och trakasserier?*

Tabell 9: *På vilket sätt upplever du att efterarbetet har påverkat klassen och klassens tankar om mobbning och trakasserier?*

Tabell 10: *Upplever du att efterarbetet kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen och i skolan? Varför/ Varför inte?*

Tabell 11: *Vilka övningar upplever du att fungerar speciellt bra för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?*

Tabell 12: *Vilka övningar fungerade inte för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?*

Tabell 13: *Vilka tankar och känslor har för-/ efterarbetet väckt hos dig?*

Tabell 14: *På vilket sätt upplever du att för-/ efterarbetet har påverkat dig och ditt tankesätt om mobbning och trakasserier?*

Tabell 15: *På vilket sätt upplever du att för-/ efterarbetet har påverkat klassen och klassens tankar om mobbning och trakasserier?*

Tabell 16: *Upplever du att för-/ efterarbetet kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen och i skolan? Varför/ Varför inte?*

Tabell 17: *Vilka övningar upplever du att fungerar speciellt bra för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?*

Tabell 18: *Vilka övningar fungerade inte för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?*

12. Bilagor

1. Studiematerialet till Wasa Teaters pjäs *Fantomens lillasyster*.
2. Enkätblanketten

UTVÄRDERING AV FÖR- OCH EFTERARBETET

TILL FANTOMENS LILLASYSTER

Mitt namn är Amanda Sigfrids och jag studerar sista året på Yrkehögskolan Novia, Scenkonst. Som mitt slutarbete har jag utformat för- och efterarbetet du deltagit i, och nu vill jag gärna veta hur du har upplevt det för att kunna förbättra materialet till nästa gång jag gör något liknande.

Även om du inte upplever att det finns mobbning eller trakasserier på skolan/i klassen, ber jag dig att ändå dela dina tankar för att hjälpa dem som går i skolor var det förekommer mobbning och trakasserier.

Jag ber dig att svara ärligt! Svaren är anonyma och jag kommer inte att kunna ta reda på vilken klass eller årskurs du går i. Tack!

1. Jag har deltagit i...(ringa runt rätt alternativ)

- förarbetet (före föreställningen)
- efterarbetet (efter föreställningen)
- både för- och efterarbetet (före och efter föreställningen)

2. Vad upplever du att är idén med förarbetet? Varför gör man förarbeten?

3. Vad upplever du att är idén med efterarbetet? Varför gör man efterarbeten?

4. Vilka tankar och känslor har för-/ efterarbetet väckt hos dig?

5. På vilket sätt upplever du att för-/ efterarbetet har påverkat dig och ditt tankesätt om mobbning och trakasserier?

6. På vilket sätt upplever du att för-/ efterarbetet har påverkat klassen och klassens tankar om mobbning och trakasserier?

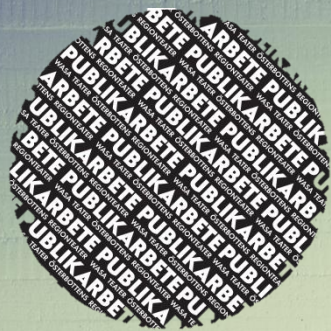
7. Upplever du att för-/ efterarbetet kommer att minska förekomsten av mobbning och trakasserier i klassen och i skolan? Varför/ Varför inte?

8. Vilka av övningarna upplever du att fungerade speciellt bra för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?

9. Vilka tror du inte att fungerar för att stoppa mobbning och trakasserier? Varför/ Varför inte?

TACK !

Se följande sida

**STUDIEMATERIAL
FÖR PJÄSEN**

FANTOMENS LILLASYSTER

TEXT: PETER SNICKARS

REGI: AGNETA LINDROOS

MATERIALET ÄR UTARBETAT AV WASA TEATER/ AMANDA SIGFRIDS

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. FÖRORD	2
2. PJÄSEN <i>FANTOMENS LILLASYSTER</i>	3
2.1 PJÄSFÖRFATTAREN PETER SNICKARS	4
2.2 FANTOMENS LILLASYSTER	5
2.3 REGISSÖR AGNETA LINDROOS.....	7
2.4 SKÅDESPELARNA	8
3. BAKGRUNDSFAKTA.....	10
3.1 KORT OM MOBBNING	10
3.2 NÄTMOBBNING	12
3.2.1 POLISEN OM NÄTMOBBNING	13
3.3 FORSKNING & STATISTIK	16
3.3.1 UTDRAG UR ENKÄTEN 'HÄLSA I SKOLAN' (2011).....	17
3.4 LÄNKAR & MATERIAL	20
4. ATT ANVÄNDA ETT STUDIEMATERIAL	24
4.1 FÖRBERED FÖR EN BRA BEARBETNING	25
5. FÖRARBETE.....	27
6. EFTERARBETE	37
7. BONUS MATERIAL	47
8. TILL FÖRÄLDRARNA.....	51
9. KÄLLHÄNVISNINGAR.....	57
10. BILAGOR.....	59

1. FÖRORD

Välkommen!

Jag vill bjuda in dig och din klass att ta del av Wasa Teaters fullständiga teaterupplevelse av ”Fantomens lillasyster”. Detta görs möjligt genom att du tillsammans med din klass bearbetar pjäsen med hjälp av det studiematerial du håller i din hand. Mitt namn är Amanda Sigfrids och jag studerar på Yrkeshögskolan Novia, up Scenkonst. Jag går mitt fjärde och sista studieår och som slutarbete gör jag det här studiematerialet.

Studiematerialet är utformat i samarbete med Folkhälsan, Finlands hälsovårdsförbund och en referensgrupp. referensgruppen bestod av lärare, hälsovårdare, ungdomar (målgruppen) och en skolkurator. Genom de olika övningar som finns i materialet kommer ni att kunna behandla de tankar, känslor och upplevelser som pjäsen lyfter fram.

Jag ber er att utföra både för- och efterarbetet för att få bästa möjliga bearbetning av pjäsens tema. Ni kan fritt välja bland övningarna i materialet och använda innehållet på ett sätt som känns meningsfullt för dig och dina elever. Vi har lagt större betoning på efterarbetet för att vi upplever att föreställningen skapar ett behov av en djupare bearbetning.

Materialet riktar in sig på nätmobbning, den moderna formen av mobbning som lämnar både föräldrar och lärare lamslagna. Hur skall vi komma åt mobbning som sker i en alternativ värld dit vi inte har tillgång? Hur kan man upptäcka nätmobbningen?

Både lärare och föräldrar bör samarbeta i kampen mot alla former av mobbning. Ni finner i studiematerialet ett brev åt föräldrarna. Vi ber er som lärare att skicka brevet till hemmen¹.

Jag önskar er en fin teaterupplevelse och ett givande arbete med studiematerialet. **Obs!** En av efterarbetets övningar innehåller en tävling. Priset är 2 kg Wasa Teater godis till klassen.

Med Varma Hälsningar,

Amanda Sigfrids, amanda.sigfrids@hotmail.com

Nina Dahl-Tallgren, nina.dahl-tallgren@wasateater.fi, tfn: 050 300 72 14

¹Materialet till föräldrarna är avsett att stöda kommunikationen föräldrar och unga sinsemellan och hjälpa föräldrarna att föra en öppen dialog om nätmobbning hemma.

2. PJÄSEN FANTOMENS LILLASYSTER

Fantomens lillasyster är en nyskriven pjäs som handlar om nätmobbning och tillhörighet, om kommunikationen mellan ungdomar och vuxna. En pjäs för alla tonåringar, föräldrar och skolpersonal.

Produktionsgruppen för även en produktionslogg på <http://fantomenslillasyster.ratata.fi/> där man kan följa deras arbete med pjäsen.

Fakta om pjäsen:

Av: Peter Snickars

Manusbearbetning: Agneta Lindroos och arbetsgruppen

Regi: Agneta Lindroos

Scenografi och dräkter: Anna Olofsson

Mask: Anna Westerback

I rollerna: Malin Olkkola (Lisbet), Annika Åman (Terese, Åsa), Jonas Bergqvist (Fantomen, Kaj), Susanne Marins (Mamman)

Spelperiod: 7.9–30.11.2012 på Vasallen och på turné runt om i Svenskfinland

Pjäsens längd: ca 50 minuter, utan paus

Pjäsen riktar sig till högstudier, gymnasier och yrkesinstitut.

Pris: 600 €

Boka: tfn 06/320 9316, pia.nylund@wasateater.fi

2.1 PJÄSFÖRFATTAREN PETER SNICKARS

Peter Snickars är en Österbottniskdramatiker, manuskonsult, regissör, dramaturg och skådespelare, som arbetat runt om i Europa.

Peter gjorde sin debut på Wasa Teater år 1979 och efter det har han hunnit vara teaterchef på Wasa Teater och Åbo Svenska Teater, medgrundare till teatergruppen AVOS, frilansat och varit ramprojektledare för ett EU-projekt.

Han har skrivit, dramatiserat eller bearbetat över 30 manus för film och teater, regisserat över 60 manus och medverkat som skådespelare i 40 pjäser och filmer.

Nu är han aktuell med sin nyskrivna pjäs Fantomens lillasyster, som regisseras av Agneta Lindroos. Pjäsen berättar om en ung flicka som utsätts för mobbning både i verkliga livet och på internet.

*”Som **dramatiker** får man i sin fantasi resa överallt på hela jorden, träffa vem man vill när som helst och göra med dem vad man vill. Jag har skrivit dramatik för scenen och manus för film sedan ca 1979 när en kompis och jag debuterade med en ungdomspjäs som vi gjorde som slutarbete i Teaterhögskolan. Pjäsen hette ”Vilken Feeling”. Ibland har jag skrivit en pjäs direkt för någon speciell skådespelare eller teater, men lika ofta kommer inspirationen som en blix från en klar himmel. Att skriva historier för scen och film är för mig ett sätt att bearbeta mina sorger, min glädje, min bakgrund, min samtid, mig själv. När jag skriver känner jag mig hel. Det är ett sätt att uthärda livet.”*

Peter Snickars

2.2 FANTOMENS LILLASYSTER

”Som ni vet finns det dagar då Fantomens lillasyster lämnar djungeln och går på stadens gator som en helt vanlig tjej. [...] By the way. Nu är ni 7000 unika besökare i månaden.” – Lisbet

Fantomens lillasyster är en nyskriven pjäs av Peter Snickars, bearbetad av arbetsgruppen i ledning och regi av Agneta Lindroos. Pjäsen behandlar aktuella ämnen som **vänskap**, **gruppträck** och **nätmobbing**. I pjäsen får vi följa Lisbet, en högstadiesflicka som går varje dag till skolan fast hon vet att hon blir mobbad, hennes före detta vän Terese och Lisbets mamma. ”Fantomens lillasyster” är namnet på Lisbets blogg, uppkallad efter smeknamnet på hennes förebild – hennes storebror som är soldat i Afghanistan. På internet kan Lisbet vara allt det hon inte är i verkliga livet, men när mobbningen börjar sträcka sig ända dit, ända hem, blir allt annorlunda.

Arbetsgruppen har en **produktionsblogg** på <http://fantomenslillasyster.ratata.fi/> där man kan följa deras arbete med pjäsen.

”Att våga släppa loss och följa instinkten är en sak av många jag har ett hat-kärleksförhållande till [...] Jag hatar rädslan för att misslyckas, men jag älskar känslan när jag vet att jag FÅR misslyckas. För att kunna utvecklas och gå vidare måste vi våga misslyckas. Vi måste våga bryta det som är "normalt". Vi måste lita på magkänslan och följa impulserna. Vi måste tillåta andra att följa sin inre röst”

Agneta rättar till Malin Olkkolas mask. Malin spelar Lisbet, Fantomens lillasyster.

FAKTA OM FANTOMEN:

Fantomen är en seriefigur som kämpar för rättvisan och står på de svagas sida, skapad av Lee Falk. Serien publicerades första gången år 1936.

I serien åtar sig den första Fantomen sitt uppdrag 17 februari 1536 då han svär att hämnas sin pappas mördare.

Fantomen tros vara odödlig, men egentligen ärvs uppdraget från far till son.

Fantomen bor i djungeln i en döds-kalle formad grotta och haren häst och en varg som trogna kompanjoner.

2

² Bilden ovan <http://michaelmay.us/blog/category/the-phantom/> (3.9.2012)

Bilden nedan <http://terrybeatty.blogspot.fi/2012/04/double-dose-of-phantom.html> (3.9.2012)

2.3 REGISSÖR AGNETA LINDROOS

Agneta Lindroos är till utbildningen skådespelare. Hon har studerat olika former av teater och dans i Göteborg, Vasa, Helsingfors och Indien, samt regi i Oslo. Hon avlade sin magisterexamen i teaterkonst vid Teaterhögskolan i Helsingfors i december 2010. Hon arbetar som frilansande regissör och skådespelare och är även grundare av Teater Povre. På Wasa Teater har hon tidigare regisserat ungdomspjäsen ”Dan då Dan dog” och just nu är hon aktuell som regissör för pjäsen ”Fantomens lillasyster”.

I Fantomens lillasyster finns några olika teman; mobbning, vänskap, gruppträck och relationer mellan vuxenvärlden och tonåringar.

Fantomens lillasyster är en berättelse om tonårstjejen Lisbet, som utsätts för mobbning. Hon är en helt vanlig tjej. Vi kommer att träffa Lisbets mamma, brorsan Fantomen och bästisen Terese. Efterhand som mobbningen eskalerar sätts relationerna mellan dem på prov. Detta blir komplicerat eftersom mobbningen förekommer både i skolan och på nätet.

Jag hoppas att föreställningen kan göra ungdomar och vuxna mer alerta och uppmärksamma på om mobbning förekommer i deras omgivning. Jag hoppas också att föreställningen kan inspirera till diskussion.

Agneta Lindroos

2.4 SKÅDESPELARNA

Malin Olkkola spelar Lisbet. Hon är 22 år och studerar sista året på Yrkeshögskolan Novia, up Scenkonst. Som sitt slutarbete medverkar hon i produktionen *Fantomens lillasyster*.

Lisbet är en helt vanlig tjej, som du och jag! Hon är ingen nörd eller freak eller konstig på nått sätt, hon bara råkar blir ett lämpligt offer p.g.a. omständigheterna och trots att Lisbet är en stark tjej som tål det mesta har även hon känslor... känslor som man totalt trampar ner på de mest brutala sätten man vet! Ändå förblir hon stark i all sin utsatthet in i det sista.

Pjäsen är en berättelse om en 14-åringss kamp för att överleva vardagen och de anhörigas maktlöshet.

Nätmobbing är precis lika grym som all annans slaga mobbing. Den följer med hem till ens egna privata sfär och lämnar en aldrig ifred. Den är dessutom mycket svårare att upptäcka än så kallad ”vanlig knuffmobbing”.

Annika Åman spelar Terese och kuratorn. Hon är 26 år, utbildad dramainstruktör, verksam som bl.a. skådespelare och regissör.

Terese är en sökande ung människa, som i kampen för att bli sedd sviker den som står henne närmast.

Pjäsen är viktigt för både unga och vuxna. Den skall gärna upplevas tillsammans och diskuteras tillsammans.

Nätmobbing är otroligt fegt och vidrigt! Syns inte utåt och kan därför lättare pågå. Antagligen ser vi bara toppen av ett isberg.

Susanne Marins spelar Mamman. Hon är 33 år och arbetar som skådespelare på Wasa Teater samt som dramaledare för barn och ungdomar.

Mamman är ömsint, varm och orolig.

Pjäsen är viktig!

Nätmobbing är obehagligt, något man inte har kontroll över, något som kan förstöra mångas vardag, svåråtkomligt!

Jonas Bergqvist spelar storebrodern "Fantomen" och rektorn. Han är 34 år och arbetar som skådespelare på Wasa Teater.

Fantomen är trygg och lekfull

Pjäsen är viktig att se för både unga och gamla

Nätmobbing är lika verklig som mobbing i verkligheten.

3. BAKGRUNDSFAKTA

Fantomens lillasyster behandlar mobbning och nätmobbning. I det här kapitlet kommer jag i korthet redogöra för mobbning, nätmobbning, forskning och statistik.

3.1 KORT OM MOBBNING

Beroende på hur vi definierar mobbning, kommer vi att se på det på olika sätt. De flesta **mobbningsdefinitioner** beskriver ett beteende som är **medvetet**, **avsiktligt** och som **upprepas**. Det innebär också att enstaka trakasseringar,

oavsiktliga glåpord och omedveten utfrysning, inte är mobbning. Men det är upp till var och en att **avgöra var gränsen går**; är det vid individens integritet? Eller vid definitionens begränsning?

Ungdomstiden är en helt unik tid i en människas liv. De unga skall gå från barn till ansvarstagande vuxna, men det är inte bara i kroppen det händer nya saker, även socialt skall de utvecklas. I det här trevandet efter nya relationer och nya hierarkier kan det vara svårt för vuxna att se vad som är skämt och vad som är trakasserier, och därmed blir det **svårt att upptäcka mobbning**.

Utöver det här vill de som blir utsatta ofta **dölja mobbningen** på grund av **skamkänslor**, **hot**, att de **skyller på sig själva** eller är **rädda för att inte bli tagna på allvar**. Som vuxen är det av yttersta vikt att vara **uppmärksam** på alla tecken som tyder på mobbning.

Sådana tecken kan vara:

- Den ungas **kompiskrets** förändras
- Den ungas **sätt** förändras och hon/han kan börja uppvisa **humörsvängningar** och vredesutbrott
- Den unga klagar oftare på **fysiska besvär**, t.ex. psykosomatisk huvudvärk eller magsmärtor, men kan också ha blåmärken och skador
- Den ungas **studier** påverkas negativt och kan börja **skolka** mera eller oftare hamna i bråk under skoltid
- Den unga upplever **mardrömmar**, och kan därför vara trött i skolan
- Den unga **äter sämre**
- Den unga uppger att **saker har försvunnit**, t.ex. mobilen eller gymnastikkläder

Olika faktorer påverkar förekomsten av mobbning, men det har visats att **gruppens sammanhållning och klimat**, såväl som **skolans klimat och lärarnas sammanhållning** påverkar mobbningsfrekvensen starkt. En otrygg miljö skapar en ångest som kan ta sig i uttryck som mobbning. **Folkhälsan** arbetar hårt för att skapa en trygg skolmiljö åt alla elever och stöder skolor i deras mobbningsförebyggande arbete genom **personalfortbildningar** och **vänelevsverksamhet**. Folkhälsan medverkar i ”**Vi mobbar int**” och varje år sen 1990 utlyses ”**Skolfred**”, vars mål är: ”en trygg skola där ingen blir mobbad eller lämnad ensam” (<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/20001/> (5.9.2012)). Skolfreden är ett samarbete mellan Folkhälsan, Mannerheims Barnskyddsförbund, Polisen, Utbildningsstyrelsen och Finlands Föräldraförbund.

Det har också visats att de **andra eleverna** i skolan kan göra stora insatser med små medel för att hjälpa de som är utsatta för mobbning. Som lärare kan du **uppmuntra dina elever att stöda de som ser ensamma ut** genom att säga **hej**, sitta bredvid eller prata med den utsatta personen ibland. Det kan tyckas vara en liten insats, men det hjälper de utsatta att känna att de inte är helt ensamma och att det finns andra som inte accepterar hur de behandlas. Genom att bli **sedda** kan de få känna att de har ett **mänskligt värde**, och det är en otroligt viktig insikt.

Som vuxen är det viktigt att **bekräfta den ungas känslor** och inte bara skylla på puberteten. Den unga som känner sig utsatt förtjänar att bli **hörd och bekräftad**. Det är viktigt att inse att det den unga har upplevt inte är något obetydligt. Det är också oerhört viktigt att **ta sig tid att lyssna just då när den unga vill berätta**, för annars kanske den unga inte vågar eller vill

komma och berätta nästa gång därför att han/hon upplever att den vuxna ändå aldrig har tid att lyssna, eller ens bryr sig.

Vi måste ändra på hur vi ser på mobbning och hur vi bemöter den – genom att säga ”**bry dig inte**”, åt den unga som kommer till oss och berättar om sin utsatthet, kommunicerar vi åt denne att **mobbningen är okej och att den unga inte har rätt att säga ifrån**. Det är genom samarbete vi kommer åt mobbning.

3.2 NÄTMOBBNING

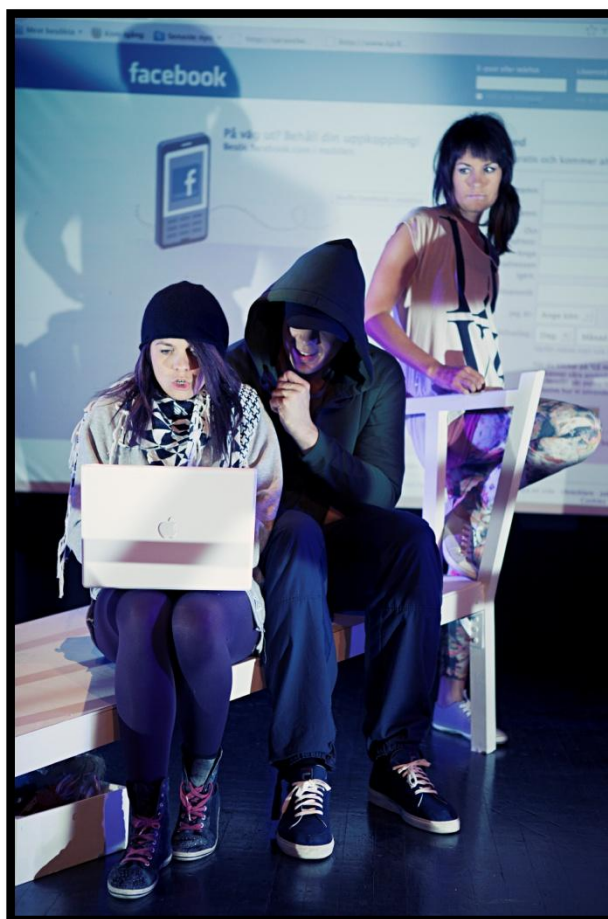
I dagens läge kan man tack vare internet hitta vänner runt om i hela världen, och man kan nå dem när som helst tack vare mobiltelefoner. Visst finns det många fördelar med den tekniska utveckling som skett, men varje mynt har en baksida.

Tidigare var mobbning något som pågick på skolans område och i vissa fall på vägen mellan skolan och hemmet. Men med dagens teknik är mobbning något som **pågår var som helst och när som helst**. Många lärare och föräldrar känner sig maktlösa i situationen, eftersom mobbningen pågår i ett forum som varken är hem eller skola.

Det viktigt att komma ihåg att

nätmobbing, eller **elektronisk mobbning** som det också kan kallas, inte är en ny sorts mobbning. Det är bara ett **nytt forum för mobbning** att utspelas inom.

Nätmobbing handlar om att **kränka och/ eller förlöjliga en person med hjälp av olika elektroniska medel**. Det kan vara allt från elaka eller ironiska meddelanden och bilder,

uteslutande från sociala interaktioner och forum, till att kapa någons internetprofil eller skapa falska sådana i någon annans namn.

Många är överens om att **anonymiteten** på internet, sänker tröskeln för att mobba virtuellt. Man vågar på internet skriva sådant som man aldrig skulle våga säga öga mot öga, och det kan vara mycket **svårt att få reda på vem som är skyldig** till mobbningen. Men i många fall kan man försöka **kontakta de som upprätthåller internet sidan**, där kränkningen skett, för att få reda på mobbarens identitet.

Till skillnad från ”vanlig” mobbning, **sparas** allt som publicerats på internet och kan vara mycket svårt att radera i ett senare skede. Men detta kan användas till fördel för offret eftersom sparade meddelanden och bilder kan användas som **bevis vid åtal**. Därför är det viktigt att unga får för vana att spara kränkande meddelanden och bilder, gärna **med datum**. Uppmuntra också de unga att använda de **skyddsegenskaper** som erbjuds, t.ex. blockning.

Den naturliga reaktionen på nätmobbning eller andra faror på internet är att **ta bort de ungas tillgång** till internet. Men det är **inte rätt** mot de unga eftersom en så stor del av deras sociala liv utspelar sig på internet. Men att lära ut **nätetikett** och **stärka individen** räcker långt för att skydda de unga när de rör sig på nätet.

Som vuxen är det viktigt att visa att man **bryr sig** om de ungas nätanvändning, såväl som att hålla sig själv **uppdaterad** om och på internet. Men det allra viktigaste är ändå att vara **närvarande**, att **lyssna** och att **stöda** de unga om det blir utsatta för kränkningar på internet.

3.2.1 POLISEN OM NÄTMOBBNING

Polisen får för varje år, in allt **fler anmälningar om nätmobbning** och annan internetrelaterad brottslighet, men ökningen till trots är det bara en bråkdel som når polisen. Mikael Appel arbetar som polis i Vasa och han besökte Wasa Teater för att diskutera skolpoliser, nätmobbning, brottsanmälan och skolskjutningar. Appel tror att den låga anmälningsraten för nätmobbning beror på **fördomar** som många får redan som små – ”om du inte är snäll kommer polisen och tar dig”.

Just sådana fördomar försöker polismyndigheterna motverka genom en handfull speciella **skolpoliser**, som utöver sina ordinarie arbetsuppgifter, åker ut till skolor för att **undervisa om**

polisens arbete och om laglighet. Arbetet börjar redan i daghemmen och sträcker sig upp till gymnasier och yrkesskolor. Allt oftare får polisen **förfrågningar om att berätta om nätmobbning och mobbning.**

Appel menar att det är **viktigt att omgivningen tar sitt ansvar** när mobbning förekommer. Det är viktigt att den utsatta får någon som **stöder** honom/henne, eftersom det många gånger är svårt för den utsatta att själv göra något åt sin situation. Stöd skall också, enligt barnskyddslagen, finnas i varje kommun i form av en **arbetsgrupp** bestående av skolhälsovården, skolkuratorer, socialmyndigheten och polisen. Arbetsgruppens uppgift är att **diskutera** de fall av mobbning som förkommer i kommunen samt diskuterar vilka **åtgärder** som bör vidtas.

För den som blir utsatt för mobbning vill Appel ge rådet att **spara** allt kränkande material som du mottar, eftersom det kan användas som **bevis** om du polisanmäler. Att **hota om polisanmälning** är också ett lagligt hot du kan göra för att försöka skydda dig själv, ett s.k. **nödvarn**. Men akta dig för att **skriva kränkande meddelanden tillbaka**, eftersom du då också gör dig **skyldig till ett brott.**

Hur kan man då veta när det är dags att polisanmäla? En bra tumregel enligt Apple är; **när du börjar fundera på om du borde anmäla så är det tillräckligt allvarligt för att polisanmäla.** Här bör tilläggas att det naturligtvis är olagligt att ge **falsk angivelse**, alltså att anmäla något som aldrig inträffat. Det är också viktigt att för **föräldrar och skola att följa upp** och ha vidare kontakt med polisen för att följa förundersökningen, resultaten och de möjliga följderna.

Men hur gör du en anmälan och vad händer då? Polisanmälan görs på **polisstationen, via polisens hemsida, per e-post, brev eller telefon.**

Polisen är skyldig att ta emot alla anmälningar. Tänk på att ju mer bevis du har som, t.ex. utskrifter av kränkande material, desto lättare blir polisens arbete.

Sedan skall en **brottsanmälan** göras, och för det kallas målsägande (den som anmält) till polisstationen och berättar vad som inträffat. Därefter görs en **bedömning** – är det ett brott och skall förundersökning inledas? En förundersökning innebär att polisen objektivt reder ut vad som inträffat.

Om polisen inleder **förundersökning**, kallas gärningsmannen (om dennes identitet är känd) till förhör på polisstationen och berättar sin version av händelsen. När förundersökningen är klar avgör förundersökningsledaren vad som händer därefter, ett av tre alternativ är möjligt.

- a) ärendet skickas vidare till åklagaren som väcker **åtal** och sedan fortsätter rättsprocessen.
- b) ärendet **läggs ner**, oftast i brist på bevis.
- c) ärendet skickas vidare till **Medlingsbyrån**. Detta är en mellan väg som ofta används vid mobbningsfall, speciellt om det handlar om en förstagångsförbrytare. Medlingsbyrån försöker få parterna att komma till ett samförstånd om vidare åtgärder, men om medlingen inte lyckas förs ärendet vidare till åklagaren.

Även om gärningsmannen inte är straffmyndig har polisen rätt att utföra förundersökning samt, vid behov, vidta alla enligt lagen godkända tvångsmedel. **Polisen kommer också att registrera brottet i sina egna register, som en arbetsgivare i framtiden har rätt att kräva.** Ofta kopplas även socialmyndigheten in efter förundersökningen. **Straffmyndig blir man vid 15 års ålder**, då med förmildrade straff. Straff i full utsträckning får man först som 18-åring.

För närvarande är **många lagar föråldrade** eftersom många av dem skrevs innan internet var påtänkt. Appel menar dock att detta också har sina fördelar eftersom allt för specifika lagar ger tjockare lagböcker och kan försvåra rättsprocessen. **I dagens läge tolkas den befintliga lagen av domstolen, för att anpassas till de nya brotten.** Ett exempel på nätmobbning som hamnar i en gråzon, är att skapa en falsk profil. Själva skapandet av profilen är inte olagligt, men det är olagligt att utge sig för att vara någon annan och att ljuga om personen eller göra påhopp som orsakar skada – det är ärekränkning. Då straffas brottet enligt lagen om ärekränkning.

Polisen är väl förberedd för att ta emot anmälningar om internetrelaterad brottslighet. Dygnet runt arbetar specialiserade poliser med att ta emot anmälningarna. De är skolade för

att genast kunna börja undersöka anmälningarna som kommer in. Oftast är det ungdomar tillsammans med sina föräldrar som anmäler.

Avslutningsvis frågade vi Mikael Appel om polisens förberedelse inför skolskjutningar, eftersom pjäsen i viss mån tangerar detta ämne. Han berättade **att polisen är väl förberedd i fall skolskjutningar bli aktuella**. Arbetet är till stor del konfidentiellt men innefattar bland annat arbete med skolan i form av **säkerhetsplaner** och **övningar i skolor**. Det gäller för skolan att öva sin säkerhetsplan och ta övningen på allvar, kanske sporra eleverna genom att utmana dem att se vilken klass som fortast är ute ur huset. För samtliga poliser har även ordnats landsomfattande specifika polisutbildningar för ändamålet.

Vi kan alltså vila trygga i vetenskapen om att polisen gör sitt yttersta för att skydda Finlands elever från alla sorters faror

3.3 FORSKNING & STATISTIK

Flera organisationer runt om i landet arbetar kontinuerligt med att **forska i hur unga i Finland mår** och hur det mobbningsförebyggande arbetet fungerar. **Institutet för hälsa och välfärd** gjorde år 2011 en **”Hälsa i skolan”**-undersökning, vilket ni kan läsa om längre fram i kapitlet. **Folkhälsan** har arbetat med antimobbing nu i 40 år och har också i samband med tioårsjubileet av **”Vi mobbar int”**. De har gjort en **enkät om mobbing och antimobbingsarbete i skolor**. Sammanställningen av enkäten publiceras senare i år (2012), men i detta material finns en kort redovisning av resultaten.

På Folkhälsans hemsida finns artikeln **”Trygga elever i skolan”**, där det framgår att **finländska elever, speciellt de med bra betyg, känner sig trygga i skolan och börjat trivas bättre i skolan de senaste 10 åren**. Vilket är viktigt för att eleverna skall utveckla en god självkänsla och en god hälsa för resten av livet.

Tove Ajalin (koordinator för Folkhälsans mobbningsförebyggande arbete) poängterar att det är viktigt att även **bekräfta de unga på basen av andra egenskaper än enbart prestation**. Unga behöver känna att de duger som de är och att kravnivån i skolan inte blir för hög. **Väneleversverksamheten** hjälper eleverna att känna alla får vara med oavsett hur man presterar i skolan.

– Det har blivit vanligare att elever i åk 7 och framför allt i åk 9 upplever att **skolarbetet är belastande**, framför allt hos flickor, berättar Lasse Kannas vid Jyväskylä universitet, Forskningscentralen för hälsofrämjande. (<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/24451/> (5.9.2012))

Gällande mobbning ligger Finland ungefär i mitten i en internationell jämförelse, men tyvärr har det blivit klart att det sedan 2006-2010 både blivit **vanligare att bli mobbad och att mobba**.

I artikeln ”Antimobbningsarbete behövs och bär frukt” på Folkhälsans hemsidor berättar Maria Rönn (koordinator för mobbningsförebyggande arbete på Folkhälsans förbund) att ”en väldigt positiv sak som framgick ur enkätsvaren är att så gott som alla (97 %) skolor som svarade på enkäten har en **handlingsplan mot mobbning**”

(<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/23502/>(5.9.2012)).

Ett svar som dock väcker oro är att 34 av 188 skolor uppgav att **inte ett enda mobbningsfall dokumenterats under läsåret 2010-2011**, vilket Maria Rönn ser som högst osannolikt. Ett annat oroande svar var ”att man i skolorna verkar glömma bort att det också finns skäl att fundera på vad man gör om det förekommer **vuxenmobbning**”(<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/23502/> (5.9.2012)). I Europa är Finland trots allt ett av de länder där det förekommer allra mest **arbetsplatsmobbning**.

3.3.1 UTDRAK UR ENKÄTEN ”HÄLSA I SKOLAN” (2011)

Enkäten ”Hälsa i skolan” är utförd av Institutet för hälsa och välfärd och samlar informationen om ungdomars levnadsförhållanden, skolförhållanden, upplevda hälsa, hälsovanor samt elev- och studerandevården. Resultatet stöder främjandet av ungdomars hälsa och välfärd i läroanstalter och kommuner (<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/SV/index.htm> (24.8.2012)). Nedan följer ett utdrag ur resultatet av undersökningen:

FÖRÄLDRAR OCH UNGA

39 % av eleverna upplever att föräldrarna inte vet var de tillbringar sina fredags- och lördagskvällar

10 % av eleverna upplever att de inte kan tala med sina föräldrar om personliga angelägenheter

9 % av eleverna upplever att de inte har någon riktigt nära vän som de kan samtala förtroligt med

UNGA OM SIN FYSISKA OCH PSYKISKA HÄLSA

30 % av eleverna upplever att de har ont i nacke/ skuldror varje vecka

31 % av eleverna upplever att de har huvudvärk varje vecka

13 % av eleverna upplever medelsvår eller svår depression

21 % av eleverna känner att de inte fått hjälp med sådant som oroar dem

20 % av eleverna uppger sig ha god sinnesstämning

UNGA OM DATOR OCH INTERNET

23 % av eleverna uppger sig spendera 4 timmar eller mer, vardagar, på att titta på tv, använda dator samt spela mobiltelefon- och konsolspel

TRAKASSERIER OCH MOBBNING

20 % av eleverna upplever att någon hotat att fysiskt skada dem under det senaste året

14 % av eleverna uppger att de erfarit sexuellt våld

21 % av eleverna uppger att de under det senaste året upprepade gånger utfört någon form av kriminell handling

8 % av eleverna upplever att de blivit utsatta för mobbning i skolan minst en gång i veckan

7 % av eleverna upplever att de varit med och mobbat andra elever i skolan minst en gång i veckan

Av de elever som blivit mobbade eller deltagit i mobbning, uppger 70 % att skolans vuxna inte ingripit för att stoppa mobbningen

16 % av eleverna uppger våldstillfällena som hinder i skolarbete

47 % av eleverna uppger att de erfarit sexuellt ofredande(ord, förslag etc.)

59 % av eleverna uppger att de inte deltagit i att mobba andra

UNGA I SKOLAN

29 % av eleverna upplever att de inte blir hörda i skolan

9 % av eleverna har skolkat minst 2 dagar under den senaste månaden

13 % av eleverna känner skoltrötthet

14 % av eleverna upplever att det är svårt att besöka skolhälsovårdarmottagningen

38 % av eleverna upplever att det är svårt att besöka skolläkarmottagningen

24 % av eleverna upplever att det är svårt att besöka skolkuratorns mottagning

45 % av eleverna upplever att det är svårt att besöka skolpsykologmottagningen

35 % av eleverna upplever att lärarna inte bemöter eleverna rättvist

62 % av eleverna upplever att lärarna inte bryr sig om hur det går för dem

43 % av eleverna upplever att lärarna inte uppmuntrar eleverna att säga sina egna åsikter under lektionerna

21 % av eleverna upplever inte att stämningen i klassen är sådan att de fritt vågar säga sin åsikt

8 % av eleverna upplever att de har svårt att komma överens med skolkamrater

16 % av eleverna upplever att de har svårt att komma överens med lärarna

56 % av eleverna tycker om att gå i skolan

(http://info.stakes.fi/kouluterveys/tulokset/ktkysely_kokomaa_200001_201011_pk.pdf (24.8.2012))

(http://info.stakes.fi/kouluterveys/kysely/KTK2011_PK_SWE.pdf(24.8.2012))

3.4 LÄNKAR & MATERIAL

SLUTA PANTA

<http://yle.fi//extrem/x3m/sexosant.php>

Sluta panta är en finlandssvensk stödtjänst på nätet där unga kan få råd och information om relationer, hälsa, framtid och övriga frågor som är aktuella i deras liv via chatt med professionella inom ungdomssektorn.

DECIBEL

<http://www.decibel.fi/swe/Svenska.1.html>

Decibel.fi är Österbottens egen ungdomsportal. Den riktar sig till ungdomar i ungefär åldern 13-25. På Decibel.fi finns bl.a. information om aktuella händelser i Österbotten, en informationsbank med pålitlig info inom olika ämnen samt en frågespalt.

BARN- OCH UNGDOMSTELEFONEN

Barn- och ungdomstelefonen, tfn 0800 151 100. Man kan ringa måndagar och onsdagar kl: 14.30 - 18.30.

FOLKHÄLSAN

<http://www.folkhalsan.fi/sv/startside/>

Se speciellt → <http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Ung-och-skola/Vi-mobbar-int1/>

MANNERHEIMSBARNSKYDDSFÖRBUND

<http://www.mll.fi/se/>

SKOLFREDEN

http://www.koulurauha.fi/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=54&Itemid=140

FRIENDS (SVERIGE)

<http://www.friends.se/>

Friends är en organisation som arbetar mobbningsförebyggande

NÄTSÄKERHETSSKOLAN

<http://www.tietoturvakoulu.fi/sv/index.html>

RÄDDA BARNEN

<http://www.pelastakaalapset.fi/se/verksamhet/natsakerhetsarbete/>

Rädda barnens hemsida och om deras arbete med nätsäkerhet.

POLISEN

http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/index_sve

BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET (SVERIGE)

<http://www.bra.se/bra.html>

BROTTSRUMMET

<http://www.brottsrummet.se/sv/varstad>

Svensk sida med fakta om brott för ungdomar, och deras spel om mobbning hittas ”i klassrummet”

FILMER

”På Väg”

En film om Folkhälsan <http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/Filmer-om-Folkhalsan/Pa-Vag-bred/>

”... Så att ingen blir ensam”

En dvd av Folkhälsan i samarbete med Mannerheims barnskyddsförbund. Dvd:n består av fem kortfilmer som handlar om mobbning och trakasserier. Filmen finns att tillgå kostnadsfritt från Folkhälsan.

För filmerna ”Våga berätta” och ”Du kan hjälpa” på dvd:n hittar du bearbetningsmaterial på: http://www.folkhalsan.fi/Global/VarVerksamhet/MaBra/J%c3%a4mst%c3%a4lldhet/Dvd-haftet_sexuella_trakasserier.pdf

”Våga berätta”

En av kortfilmerna finns på youtube.com under namnet ”Mobbning i skolan” - <http://www.youtube.com/watch?v=Im1ZU4uOvc0&feature=plcp>

”Vem är rädd?”

En film om rasism - <http://www.folkhalsan.fi/startside/Toimintamme/Nuoret--koulu/Vanelever--tutorer-i-skolan/Vem-ar-radd/>

Bearbetningsmaterial till filmen -

<http://www.folkhalsan.fi/PageFiles/45294/Vem%20%c3%a4r%20r%c3%a4dd%20-%20arbetsmaterial.pdf>

BÖCKER

”Bara lite småskoj...”

En bok av Henrik Aalto, där han berättar om sina upplevelser av mobbning och hur det har påverkat hans liv.

”Men fatta då! Tonåringar i familjen”

En bok av Jesper Juul, om hur man förbättrar kommunikationen ungdomar och föräldrar sinsemellan.

4. ATT ANVÄNDA ETT STUDIEMATERIAL

Ett teaterbesök kan lämna många frågor efter sig, det kan handla om att teaterns symbolik och språk varit svårt att förstå, eller att pjäsens tema lämnat en önskan om att få fundera vidare. Därför har många teatrar i allt större utsträckning börjat använda sig av **publikarbetare** för att de skall hjälpa publiken till ett rikare teaterbesök och en mera omfattande förståelse för teaterns språk, uttryck och tematik.

Den form av publikarbete du håller i din hand är ett **studiematerial**. Studiematerialet är ett **verktyg för läraren att använda tillsammans med sin klass**. Det innehåller ett flertal övningar som är beskrivna till genomförande och materialbehov, en del material kan även vara inkluderat. Studiematerialet innehåller oftast både ett för- och efterarbete.

Förarbetets huvudsakliga uppgift är att **förbereda för teaterbesöket och pjäsens tema**. Det hjälper till att sätta in eleverna i de nödvändiga bakgrundsfakta eller den historia som behövs för att bättre kunna ta till sig pjäsen. Förarbetet skall även väcka intresse för pjäsen.

Efterarbetet skall hjälpa eleverna att **bearbeta** det de sett. Det kan handla om ett tema som väckt många tankar eller en pjäs som tar längre tid att smälta. Eleverna skall få en möjlighet att fundera på var de själva står i relation till det ställningstagande som beskrevs i pjäsen.

Ett studiematerial skall användas som ett verktyg, inte som en tvångsmetod. Det innebär att läraren kan och skall vid behov **anpassa materialet** efter deras specifika klass. Materialet innehåller ett flertal övningar som läraren får **välja fritt bland**. Om en uppgift kan vara svår för klassen kanske läraren väljer att utföra en uppvärmande övning först, eller om en övning fungerar väldigt bra kan hon/han sätta mera tid på den och hoppa över någon annan uppgift.

I regel är övningarna i materialet uppställda i ordning enligt svårighetsgrad. Men även här kan läraren välja och vraka bland dem, och välja de övningar de anser vara bäst lämpade för klassen.

Det finns också möjligheten att kontakta teatern för att få handledning i utförandet av materialet. **Obs!** En av efterarbetets övningar innehåller en tävling. Priset är 2 kg Wasa Teater godis till klassen.

Amanda Sigfrids, studerande, amanda.sigfrids@hotmail.com

Nina Dahl-Tallgren, publikarbetare, nina.dalh-tallgren@wasateater.fi

4.1 FÖRBERED FÖR EN BRA BEARBETNING

Det är viktigt att förbereda för framgång och nedan följer sånt som du kan göra för att ge eleverna och dig själv bästa möjliga upplevelse av studiematerialet och pjäsen. Det som är viktigt att komma ihåg är att **acceptera elevernas uttryck**, det finns inget rätt eller fel när det gäller drama och det är viktigt att du inte försöker lära eleverna utan uppmuntrar dem att fundera själva. Med materialet till ”Fantomens lillasyster” hoppas vi kunna stärka individen och ge dem verktygen för att hjälpa sig själv och varandra i mobbningsituationer.

För att enkelt och snabbt kommunicera åt din klass att det är något annorlunda ni kommer att behandla under lektionen, kan du med fördel föra borden till sidan av klassrummet och placera stolarna i en **cirkel mitt på golvet**. Det är också viktigt att **förklara att ni nu gör ett studiematerial** i anslutning till pjäsen ”Fantomens lillasyster” av Wasa Teater som ni senare kommer att gå och se eller som kommer att visas senare i er skola.

Förklara alltid varför ni gör en uppgift, eller se till att eleverna förstår varför ni utför uppgiften. Annars kan eleverna lätt uppfatta övningarna som konstiga och sedan inte ”ge sig hän” åt övningen för få något ut av den. Kom ihåg att **anpassa** alla övningar enligt vad klassen klarar av utan att känna sig otrygga, och välj endast sådana övningar som klassen kan utföra utan att känna sig utsatta.

Det är viktigt att börja med att **skapa en trygg miljö** för eleverna att jobba i. Det är vanligt inom drama att använda sig av ett s.k. *dramakontrakt*. Dramakontraktet är en lista med **förhållningsregler**, som gäller för den specifika klassen och som gäller arbetet med studiematerialet, som samtliga närvarande sedan **skriver under**. Det handlar inte om en vanlig lista med regler utan handlar mer om att skapa ramar för verksamheten och en trygghet att våga tänja sina egna gränser. Kom ihåg att **skapandet av dramakontraktet skall vara lättsamt och inspirerande** inte begränsande.

DRAMAKONTRAKT

Material: A3 papper, stor tusch, ca 5 bläckpennor.

Tid: ca 10-20 minuter

Börja med att berätta att det är viktigt när man jobbar tillsammans att man **kommer överrens om hur man skall vara med varandra** i klassen för att alla skall få ut så mycket som möjligt av tillfället, och därför skall ni tillsammans skriva ett dramakontrakt.

Det är viktigt att du så långt som möjligt **låter eleverna själva komma på reglerna**, men där skall du förstås styra och ifrågasätta sådana regler som inte är passande och som strider mot skolans regler. Reglerna skall helst **inte heller innehålla nekande ord**, som ”inte” och ”förbjudet”, försök istället formulera dem med positiv klang t.ex. Du får inte störa andra i arbetet → Hjälp andra att göra sitt bästa genom att respektera arbetsron.

Du kan med fördel ha några regler som du gärna tar med och föreslå dem åt din klass ifall de inte själva kommer på dem. Exempel på bra regler:

1. Respektera varandras arbetsro
2. Ge fokus åt den/dem som visar något eller pratar
3. Det finns bara bra idéer och rätta svar
4. Vi skall stöda varandra och uppmuntra varandra att tänja på våra egna gränser
5. Telefonerna håller vi tystade

Sedan är det bara att fylla i med allt som du tycker att är viktigt, och var **uppmärksam på elevernas förslag** och kolla med resten av gruppen så att alla ”regler” är sådana som hela klassen stöder.

Nästa steg är att läsa upp alla regler och fråga om ”vi” ännu vill ha någon fler regel. När listan är klar skall alla skriva under på pappret, och listan **hängs upp i klassen**.

5. FÖRARBETE

Förarbetet till *Fantomens lillasyster* kommer att hjälpa till att öppna upp för föreställningen. Fokus är att tillsammans fundera på vad vänskap är? men också fundera på vad nätmobbning innebär?

Materialet innehåller olika övningar som kan göras i grupp. **Anpassa övningarna**

enligt din klass förutsättningar. Välj att antingen utföra alla uppgifter i den ordning de är skrivna eller välj fritt bland övningarna.

INNEHÅLL

Uppgift 1: Bekanta dig med bloggen

Uppgift 2: Vad är vänskap?

Uppgift 3: Samarbetsövningar;

 Knuten, Hand mot fot, Gå över rummet på stolar

Uppgift 4: Bekräfta varandras känslor

Uppgift 5: Definiera mobbning

Uppgift 6: Filmer om nätmobbning

Uppgift 7: Värderingar

UPPGIFT 1

Bekanta dig med bloggen

Arbetsgruppen för *Fantomens lillasyster* har under arbetet skrivit en blogg som du gärna kan läsa tillsammans med dina elever. <http://fantomenslillasyster.ratata.fi/>

Diskussionsunderlag till bloggen

1. Vilken bild får ni av pjäsen utgående från bloggen?
2. Lockar bloggen er till att själva vilja jobba på teatern?
3. Lockar bloggen er till att vilja se pjäsen?
4. Vad förväntar ni er av pjäsen efter att ni läst bloggen?
5. Vad vill ni veta mera om som inte framkom på bloggen?
6. Kan ni identifiera er med skådespelarnas berättelser från sin egen tonårstid?
7. Vet ni vem fantomen är?
8. Hur upplever ni tematiken i pjäsen?

UPPGIFT 2

Vad är vänskap?

Tid: 40-60 minuter

Syfte: Eleverna skall fundera på vad vänskap innebär. Hur är man en god vän? Hur upprätthåller man en vänskap? Eleverna utvecklar empati och ödmjukhet.

Instruktioner: Be gruppen att nämna olika **egenskaper som är viktiga i en vänskapsrelation** t.ex. tillit, att man kan ha roligt tillsammans osv.. Skriv upp alla ord och meningar på tavlan.

Alla förslag är välkomna, även de oseriösa. Försök samla åtminstone lika många förslag som det finns elever i klassen.

Rita en **cirkel delad i åtta bitar** (en ”vänskapspizza”) och be eleverna att välja ut de **8 egenskaper** de tycker att är **allra viktigaste i en bra vänskapsrelation**. Se till att samtliga elever kan acceptera ”vänskapspizzans” utformning. Alla måste inte vara överrens om de 8 egenskaperna men alla bör uppleva att det finns någon egenskap i ”pizzan” som är viktigast för dem.

När er ”pizza” är fylld med 8 egenskaper **täcker du över en av egenskaperna** och frågar klassen om de anser att det fortfarande är en bra vänskapsrelation. T.ex. du har täckt över ordet ”tillit” och frågar: - ”Är det en bra vänskap om tillit inte finns?”. Fundera vidare på **varför** är det inte längre en bra vänskap utan den egenskapen. Fortsätt täcka över en egenskap i taget tills ni behandlat samtliga egenskaper. Diskutera med klassen.

Låt sedan alla elever **välja en egenskap som de tycker att är viktigast**. Peka egenskapen och be alla som tycker att den är viktigast att räkka upp handen. När alla valt kan ni tillsammans diskutera valen.

Konstatera resultatet, är det så att klassen tycker ganska samma sak? eller är det så att det finns många olika personligheter i klassen? **Det är ett bra resultat**. Det är bra att många tycker samma sak för då visar det att de inte är så olika som de kanske trodde. Det är bra att de tyckte olika för då finns det många varierande styrkor och mångfald i klassen.

→ Diskussion om att alla människor har ett värde! Alla är värda att älskas oberoende av färg, form och handling.

→ Diskutera

Hur är en god vän?

Hur kan jag bli en bättre vän?

UPPGIFT 3 - SAMARBETSÖVNINGAR

Bland följande uppgifter kan du välja fritt. Syftet för samtliga övningar är att utveckla samarbetsförmågan hos eleverna. För fler samarbetsövningar se Folkhälsans lekdatabas: <http://lekar.folkhalsan.fi/index.php?tocID=tutorlekar&itemID=1>.

Efter övningen kan ni tillsammans fundera på;

Hur upplevde du övningen?

Vad tränar övningen?

Varför bör man träna detta?

Vad betyder kollektiv närvaro och samarbete?

KNUTEN

Tid: ca 10-15 minuter

Instruktioner: Alla **blundar**. Varje elev ska ta tag i **två (andra personers) händer**, en i var hand. Viktigt är att poängtera att de skall blunda tills du säger att de får titta. De skall ta tag i handen som när man skakar hand, meningen med detta är att försäkra sig om att ingen håller i två händer samtidigt.

När ni är klara får deltagarna **öppna ögonen** och börja försöka **lösa upp knuten** utan att släppa taget, och **utan** att deltagarna får tala med varandra.

HAND MOT FOT

Material: Instruktionsslappar (så många likadana buntar som du kan dela in klassen i grupper på ca 4). Se bilaga 1.

Tid: 10 minuter

Instruktioner: Dela in eleverna i mindre grupper (ca 4 per grupp). Ge varje grupp en bunt med **instruktionslappar** och säg att de i gruppen skall placera lapparna enligt de instruktioner som finns på lapparna. T.ex. hand-fot → A sätter sin hand på B's fot med lappen mellan. Panna-axel → C sätter sin panna mot D's axel.

Hela gruppen skall röra i varandra. Om en grupp blir färdig långt före de andra kan du be dem att försöka hitta nya kombinationer för att få lapparna att hållas.

Du kan också låta hela gruppen försöka hålla lapparna tillsammans, du behöver förmodligen använda fler buntar.

GÅ ÖVER RUMMET PÅ STOLAR

Material: Stolar som man kan stå på, målartejp eller dylikt som man kan markera en linje med

Tid: ca 15 minuter

Instruktioner: Ställ en **rad med stolar** på ena sidan av rummet och **markera en linje** på andra sidan av rummet. Be eleverna att **stiga upp på stolarna** och ta bort stolar tills de **står ganska** tätt på stolarna. Eleverna får **inte stiga ner** från stolarna förrän de nått över mållinjen.

Be eleverna att **förflytta sig som grupp ovanpå stolarna över rummet**, tills de passerat den markerade mållinjen.

Ta bort fler och fler stolar och se minimiantal stolar gruppen behöver. Du kan också ta tid, och se hur snabbt de kan ta sig över rummet.

UPPGIFT 4

Bekräfta varandras känslor

Material: Improvisationssituationer. Se bilaga 2.

Tid: ca 30-45 minuter

Syfte: Hjälper de unga att lära sig att bejaka och bekräfta varandras känslor. Övningen kommer att hjälpa eleverna att känna och identifiera känslor samt utveckla sin empatiska förmåga.

Instruktioner: Steg 1: Alla står i en ring och skall **skicka runt ”ping”** till varandra. ”Ping” är ett **fantasiföremål som framkallar en känsla**, t.ex. föreställ dig att du håller en liten skadad fågelunge i dina händer och känn den ledsna känsla detta skapar i dig, vänd dig sedan till personen till höger om dig och **förmedla känslan i det att du säger ”det här är ping”**. Målet är att personen skall **ta emot ping**, i det här fallet fågelungen, **med samma känsla** som du har. ”Ping” kan vara vad som helst som kan rymmas i dina händer, huvudsaken är att ”föremålet”, alltså ”ping”, framkallar en känsla.

Gå några varv runt, så att alla får testa några gånger. Om din klass är stor kan du med fördel dela in dem i två eller tre grupper.

Steg 2: Be **två frivilliga** att komma fram. Förklara att den ena av dem kommer att gå ut en stund efter instruktionerna och komma in när läraren ger ett tecken och att den andra skall få läsa en situation att spela upp.

Meningen är alltså att den ena **eleven spelar upp en situation** och den andra kommer in efter en stund och skall **hantera situationen**. Samma situation kommer att **spelas två gånger**, ena gången skall eleven som kommer in **bejaka** den andras känslor och ena gången skall eleven **gå emot** den andras känslor. Det finns 5 stycken färdiga situationer, men uppmuntra eleverna att själva hitta på situationer som är intressanta för dem.

OBS! Att gå emot någons känslor är att **inte tillåta den andra att känna som den gör**, utan istället försöka **”fixa”** känslan, t.ex. att säga bry dig inte i mobbningsituation eller kom så äter vi glass så blir du glad. Att bejaka någons känslor är att **acceptera att den mår som den mår och prata om känslan och orsaken bakom känslan**, t.ex. säga ”hur känner du dig?”, ”vad får dig att känna så/ vad har orsakat känslan?”, ”det är okej att känna så”, ”vad har hänt?” och ”kan jag hjälpa dig på något sätt?”.

Diskussion efter övningen:

Hur upplevde du övningen?

Vad lärde du dig?

Vad tränar uppgiften?

Hur känns det att bli bekräftad?

Hur känns det att få känslan bekräftad?

Hur känns det när någon inte bekräftar känslan?

Hur känns det när någon försöker ”fixa” ditt tillstånd?

Hur fungerar den här övningen i verkliga livet?

Bekräftar du dina egna känslor?

Bekräftar du andras känslor?

Försöker du ”fixa” läget?

UPPGIFT 5

Definiera mobbning

Tid: ca 15-20 minuter

Syfte: För att kunna behandla mobbning som tema behöver eleverna skapa sig en gemensam uppfattning om vad mobbning är för dem.

Instruktioner: **Diskutera** tillsammans och försök **definiera** ordet mobbning.

Vad betyder ordet?

Hur är man som utsatt? Vem blir utsatt?

Hur är man som mobbare? Vem blir mobbare?

Har resten av klassen någon del i mobbningen?

UPPGIFT 6

Filmer om nätmobbning

Titta tillsammans med dina elever på filmen på <http://vetamix.net/node/19016> och **diskutera** innehållet. Ni kan ta hjälp av följande frågor

Vad är nätmobbning/ nätkränkning?

Är det vanligt med nätmobbning?

Är det enklare att mobba på nätet? Varför/ varför inte?

Vem är det som mobbar och varför tror ni att de mobbar?

Har ni upplevt att bilder blivit manipulerade i syftet att mobba?

Hur tror ni att man bäst kan stoppa mobbning, och vad tycker ni att man bör göra om man utsätts för mobbning eller ser någon annan som blir det?

Har er skola någon nätsida och kan man anmäla mobbning/kränkning anonymt där?

Tycker ni att skolkuratorn borde finnas på nätet så att man kan tala med honom/ henne via internet?

Vad anser ni om att ladda upp bilder på sig själv, och hur mycket information kan man ge om sig själv på nätet?

Titta tillsammans med dina elever på filmen på <http://vetamix.net/node/19014> och **diskutera** innehållet. Igen kan ni ta hjälp av följande frågor.

Vad är nätmobbning? Vad allt kan klassas som mobbning?

Varför är det viktigt att spara allt kränkande material som är riktat mot en själv?

Vad bör man tänka på när man är på nätet och när man laddar upp bilder eller uppdaterar sin status?

UPPGIFT 7

Värderingar

Material: Påståenden och svarsalternativ. Bilaga 3.

Tid: ca 10-20 minuter

Syfte: Värderingsövningar hjälper de unga att våga ha åsikter och stå för sina åsikter. Varje människa har rätt att ha åsikter, tankar och känslor.

Instruktioner: Samla gruppen i mitten av rummet och förklara att du kommer att läsa upp ett **påstående**. De skall **ta ställning** till påståendet genom att ställa sig i någondera av klassrummets **fyra hörn** (Alternativt kan klassen sätta sig på stolar i en ring med ryggarna mot varandra. På så sätt kan de ta ställning till påståendena utan att känna sig utsatta). Berätta att de skall välja ärligt och stå för sin åsikt samt inte försöka följa grupptricket. Berätta att valen kommer att diskuteras, därför skall de vara **beredda på att motivera sitt val**.

Tre av hörnen består av färdiga svarsalternativ och i det **fjärde hörnet är svarsalternativet öppet**, de får alltså hitta på ett **individuellt** svar.

Gör först ett **test** för att se att de uppfattat övningen rätt. T.ex. ”Min favoriträtt är...” Hörn 1: Spagetti och köttfärssås. Hörn 2: Hamburgare med franska. Hörn 3: Mommos eller fammos mat. Hörn 4: öppet(alltså någon annan maträtt).

När alla valt hörn kan du be personerna att motivera sitt val, antingen genom att fråga hela gruppen eller någon individuellt. Det är viktigt att vara uppmärksam på att **alla skall få möjligheten att synas** genom att motivera sina val.

När du är redo att gå vidare till nästa påstående ber du hela klassen komma **till mitten av rummet innan du ställer nästa påstående**. Detta för att det hjälper att motverka grupptrick och lättja.

Vidareutveckla

*Genom att låta eleverna fundera på en **situation** som behandlar ett påstående och sedan göra en **statybild** som gestaltar deras åsikt.*

Genom att låta eleverna fundera i grupp ut en **situation** som tangerar ett påstående. Be någon grupp **spela upp** den valda situationen för klassen. Spela scenen först en gång igenom, nästa gång kan vem som helst säga **"stop"** varpå skådespelarna pausar mitt i rörelsen (bilden fryser). Den som sagt stopp kan nu stiga in i scenen som en ny karaktär eller ta någon annans plats för att testa en **ny lösning/ förslag** på problemet. Samma scen spelas tills alla som vill fått pröva sin lösning.

6. EFTERARBETE

Nu har du sett pjäsen tillsammans med din klass och det har säkerligen gett både dig och dina elever många nya insikter och tankar. I efterarbetet kommer ni att bearbeta pjäsen och fundera hur den har påverkat er. Ni kommer också att arbeta med att hitta metoder för att stoppa

mobbingen, stärka elevernas självbild. Och ger eleverna insikten om att de kan påverka sitt eget handlande och på så sätt kan de påverka sin omvärld.

Uppgift 9 är en tävling. Priset är 2 kg Wasa Teater godis till klassen.

INNEHÅLL

Uppgift 1: Diskussion om föreställningen

Uppgift 2: Skriv ett blogginlägg åt Lisbeth

Uppgift 3: Roll på vägg

Uppgift 4: Vad kunde ha hänt?

Uppgift 5: Skolkuratoren

Uppgift 6: Vad hände sen?

Uppgift 7: Att bli missförstådd på nätet

Uppgift 8: Diskussion om skolskjutningar

Uppgift 9: Skolans antimobbningsprogram ← **TÄVLING!!**

UPPGIFT 1

Diskussion om föreställningen

Tid: ca 10-20 minuter

Syfte: Ger eleverna minnesbilder av föreställningen, så att det bli lättare att bearbeta den. Det hjälper även eleverna att förstå och bearbeta föreställningen.

Instruktioner: Sätt er i en ring och berätta att ni kommer att **diskutera** pjäsen och att **en teaterupplevelse är unik för alla**. Det finns inget rätt eller fel sätt att uppleva en pjäs. Uppmuntra eleverna att säga sin **verkliga åsikt**, och kom ihåg att det är okej att man inte har tyckt om föreställningen. Hjälpt dina elever att **sätta ord på sina tankar och känslor**.

Frågor du kan använda för att underlätta diskussionen:

Vilka känslor, tankar och frågor har föreställningen väckt hos dig?

Varför gillade/ ogillade du föreställningen? Vad gillade/ ogillade du?

Hur upplevde du skådespelarna?

Hur upplevde du scenografin/ dekoren?

Vad tror du de ville säga med scenografin/ dekoren?

Hur upplevde du kläderna? Kändes kläderna realistiska och rätt för dig?

Vad tror du att man ville berätta kläderna?

Vilka känslor väckte musiken/ ljudet och ljuset i föreställningen?

Vad uppfattade du att pjäsen handlade om?

Vilka teman upplever du att pjäsen lyfter fram?

Vilka tankar och känslor väcker temat hos dig?

Tycker du att föreställningen var verklighetstrogen, skulle det kunna hända så här på riktigt?

Du och din klass kan gärna lämna **kommentarer om pjäsen på Wasa Teaters hemsida**. Man får vara anonym. Det är värdefullt för teatern att få veta vad föreställningar väckt för tankar och känslor och hur publiken upplevt föreställningen. Detta gör du på www.wasateater.fi gå in på: Repertoar → Fantomens lillasyster → kommentarer → skriv kommentar.

UPPGIFT 2

Skriv ett blogginlägg åt Lisbet

Material: penna och papper

Tid: ca 15 minuter

Syfte: Hjälper ungdomarna att uttrycka sina egna åsikter. De får uppleva hur det är att skriva ett blogginlägg på ett tryggt sätt. Det är inget som publiceras på någons blogg. Hjälper också eleverna att sätta sig in i Lisbets karaktär och öde, samt hjälper dem att kunna se lösningar.

Instruktioner: Eleverna jobbar enskilt. Be eleverna att skriva ett **blogginlägg till Lisbet**. Om de har svårt att veta vad de skall skriva kan du föreslå att de kan skriva:

Hur upplevde du att Lisbet agerade i situationen (pjäsen)?

Vad upplever du att hon kunde ha gjort annorlunda?

Vad skulle du vilja säga åt henne?

Vilka tips och råd skulle du ge åt henne?

Hur upplever du att hon kunde förbättra sin kommunikation med sin mamma?

Du kan även diskutera frågorna öppet i klassen istället för skrivuppgiften. Alternativt kan ni diskutera frågorna först tillsammans och sedan fortsätta med skrivuppgiften.

UPPGIFT 3

Roll på vägg

Material: 2-4st A3 papper, några pennor

Tid: ca10-15 minuter

Syfte: Hjälper eleverna att sätta sig in i hur karaktärerna tänker och hjälper dem att förstå karaktärerna. På sikt hjälper övningen eleverna att utveckla sina empatiska och sympatiska förmågor.

Instruktioner: Ni skall **fundera på karaktärerna** ur föreställningen, här kan ni välja antingen att arbeta enbart med Lisbet eller med flera karaktärer.

Rita en kropp på pappret (typ pepparkaksgubbe) och **skriv namnet** på en karaktär högst upp. Börja med Lisbet. Fundera på vilket **inryck** ni fick av Lisbet och låt sedan också fantasin fylla ut Lisbets personlighet.

Utanför linjerna av figuren skriver ni ner Lisbets **yttre egenskaper** t.ex. hjälpsam, bloggar. Ytter egenskaper är sådant som syns utåt, som andra kan se och hur andra kanske uppfattar henne.

Innanför linjerna av figuren skriver ni ner Lisbets **inre egenskaper** t.ex. sårbar, modig, vilsen. Hit hör även handlingar i förhållande till hennes personlighet (som hon ogärna visar), t.ex. tycker om att leka med ”Gaga”-dockor.

När ni känner er färdiga och har en bättre bild av vem Lisbet är, sätter ni henne åt sidan. Gör samma sak med Mamman eller de andra karaktärerna ni valt.

UPPGIFT 4

Vad kunde ha hänt?

Material: Dialogen från scen 6. Se bilaga 4.

Tid: ca 15 minuter i pararbete och ca 10-15minuter för diskussion

Syfte: Hjälpa eleverna se lösningar på svåra problem och situationer. Eleverna får också prova på att arbeta konstnärligt.

Instruktioner: Låt **två frivilliga** elever läsa upp **dialogen** högt för klassen och fundera sedan kort tillsammans vad som **hände** i scenen och hur den **slutade**. Det kan vara bra att **hjälpa till med undertexten** (t.ex. Att mamman känner på sig att något är fel, men inte vågar ta upp det – Att Lisbet skulle vilja berätta för mamman men inte vågar för att hon är rädd för följderna.)

Dela in klassen i **par** (om det bli ojämnt kan en grupp vara tre eller så jobbar du med en elev) och låt dem tillsammans fundera ut vad mamman eller Lisbet kunde **göra för att scenen skulle sluta bättre**.* De skall alltså **ändra på scenen** och finna en ny lösning, så att den slutar på ett annat sätt än originalet. Om tid finns kan de skriva nya repliker och öva in scenen så att de kan **visa upp** den för klassen.

Låt alla par **redovisa** sina alternativa scener/ lösningar. Uppmuntra eleverna att spela upp eller läsa upp sina scener för klassen.

*De skall finna en lösning på t.ex. kommunikations problemet som råder i scenen.

UPPGIFT 5

Skolkuratorn

Material: 1st A3 papper, några pennor

Tid: ca 15 minuter

Syfte: I pjäsen ges en inte så ”smickrande” blid av skolkuratorn, rektorn eller den vuxne förebilden. Uppgift 5 fokuserar på att bearbeta kuratorns roll. Det går även bra att byta ut kuratorn mot rektor, vuxen förebild eller förälder om man så önskar.

Uppgiften hjälper eleverna att få en förbättrad uppfattning om skolkuratorn och en större förståelse för skolkuratorns roll, arbete och ansvar. Om du anser det som passande kan du

delge en del av informationen i en konstruktiv form åt skolkuratoren, förutsatt att eleverna går med på det.

Diskussion

Instruktioner: **Fundera** tillsammans hur eleverna **upplevde de vuxna i pjäsen**.

Hur upplevde du de vuxna i pjäsen?

Upplevde du att de vuxna i pjäsen var realistiska?

Finns dessa karaktärer i vår skola?

Hur upplever du att en god vuxen förebild skall vara?

Finns det sådana i vår skola? Vad gör de som gör att de är bra förebilder?

Skolkuratorns roll

Fundera tillsammans med eleverna vilken **bild eller uppfattning** de har om skolkuratoren. Fundera också tillsammans hur eleverna upplever det **att gå till skolkuratoren** och varför de upplever det så. Diskutera hur eleverna **önskar att skolkuratoren skulle vara eller bete sig**. Det är viktigt att inte försöka påverka eleverna eller på något sätt antyda att deras uppfattning är fel eller att det de säger något fel. Eleverna måste få rätt att uppfatta skolkuratoren som de gör oavsett vad du som lärare tycker om personen.

Gör på samma sätt som i *Uppgift 3 – Roll på vägg*, fast istället för namnet på karaktären skriver ni ”Skolkurator”.

Låt eleverna tillsammans i mindre grupper göra **MIN KURATOR** med inre och yttre egenskaper. Sedan kan ni sätta upp allas ”pepparkaksgubbar” på tavlan och **begrunda**. **Jämför** egenskaperna och **diskutera** tillsammans bilden av skolkuratoren.

Därefter kan ni **tillsammans** skapa en **DRÖMBLIDSKURATOR** med inre och yttre egenskaper. Drömbilden av kuratorn skall innehålla egenskaper som eleverna önskar hos skolkuratoren. Denna blid kan ges till skolkuratoren om ni anser det passande.

*Tillsammans kan ni skriva **frågor** till skolkuratoren som eleverna funderar på. Detta kan hjälpa att överbygga det avstånd som kan finnas mellan skolkurator och elever.*

UPPGIFT 6

Vad hände sen?

Tid: ca 30-60 minuter

Syfte: Eftersom pjäsen har ett öppet slut är det alltid bra att ”avsluta berättelsen” genom att själv fundera på vad som hände sen.

Instruktioner: Fundera tillsammans **vad tror ni att hände i slutet av pjäsen?** (t.ex. De gick till polisen och det blev utredning).

Hur slutade pjäsen?

Vad tror du hände efter de hade gått till polisen?

Vad tror du hände i skolan? Vad sa/ gjorde rektorn och kuratorn i slutet?

Hur tror du att relationen mellan mamman och Lisbet blev?

Hur tror du att relationen mellan Terese och Lisbet blev?

Låt eleverna i **mindre grupper** diskutera och **hitta på en kort scen** som visar vad som hände med **Lisbet ett år efter** pjäsen. Det kan t.ex. vara en scen mellan Lisbet och hennes mamma, mellan Lisbet och Terese eller en scen från skolan, det är helt fritt.

När alla är klara kan grupperna **visa upp scenerna** eller **beskriva** för varandra och **diskutera** de olika scenerna.

Låt eleverna ta **rollen av Lisbet** och skriva ett **blogg inlägg** som skrivs **5 år efter** pjäsen.

Eleverna får arbeta självständigt eller i grupp.

Läs sedan upp alla inlägg och **diskutera** hur mobbningen påverkat Lisbet och hur hennes liv ser ut nu när hon snart är 20 år.

UPPGIFT 7

Att bli missförstådd på nätet

Material: pennor och papper.

Tid: ca 15-30 minuter

Syfte: Påvisa hur enkelt det är att statusuppdateringar (facebook) kan missförstås/ misstolkas.

Instruktioner: Låt eleverna i mindre grupper hitta på **3 fiktiva men helt vanliga Facebook statusuppdateringar** och be dem att **anteckna vad de menade med statusen** (undertexten). Grupperna skall inte avslöja sinsemellan vad de skriver. Sedan **byter grupperna ”statusar”** med varandra så att alla får någon annans ”statusar”. Undertexten av statusen skall eleven behålla för sig själv. Be eleverna att **tolka** de andras statusar*. **Jämför** sedan tillsammans i gruppen **statustolkningar med deras verkliga innebörd.**

*Vad menar de? Hur kan den misstolkas/ missförstås?

Diskutera med eleverna:

Är det lätt det är att statusar och kommentarer misstolkas på nätet? Vad kan det leda till? Vad kan man göra åt det?

Vem alla kan läsa och tolka ens inlägg, ”statusar” och kommentarer?

Vad bör man tänka på när man skriver och publicerar något på internet.

UPPGIFT 8

Diskussion om skolskjutningar

I pjäsen blir Lisbet så desperat att hon fantiserar om att låsa upp sin storebrors vapenskåp, ta ett vapen och gå till caféet, där hennes plågoandar sitter och skjuta dem. Detta är en mycket

känslig och aktuell tematik som eleverna får möjlighet att bearbeta med hjälp pjäsen och uppgift 8.

Material: Scen 8 ur pjäs. Se bilaga 5.

Tid: ca 30 minuter

Syfte: Behandla temat skolskjutning och ger eleverna möjlighet att bearbeta det.

Instruktioner: **Läs scenen högt i klassen** och **diskutera** de känslor, tankar och frågor som väcks. Diskussionsfrågor:

Vilka tankar och känslor väcktes hos dig när du såg scenen?

Vilka tankar och känslor väcktes hos dig när ni läste scenen?

Varför har regissören valt att använda en nyckel som symbol för vapnet? Vad annat kan en nyckel symbolisera? (T.ex. nyckeln till frihet)

Varför tror ni att Lisbet började fantisera om att skjuta sina plågoandar? (Här kan ni diskutera vidare om hot och hämndbegär)

Vilka tankar och känslor väcker de skolskjutningar som skett i Finland?

(Berätta gärna ur kapitel 3.2.1 Polisen om nätmobbning, om hur polisen är förberedd och genast reagerar på skolskjutnings risker)

Hur tror ni att man kan upptäcka bland vänner och klasskompisar om någon mår dåligt eller går i tankar om att genomföra en skolskjutning?

UPPGIFT 9

Fundera först tillsammans med klassen om **hur mobbningen började för Lisbet och hur den utvecklades.**

Hur utvecklades mobbningen?

Hur slutade den pjäsen?

Diskutera tillsammans vilket ansvar alla har att förhindra mobbning. På vilket sätt kan man bidra till att förhindra mobbning? **Alla elever bär egentligen ett kollektivt ansvar för att mobbning pågår.**

På vilket sätt?

Kan små saker/ handlingar göra någon skillnad?

Skolans antimobbnings program

Tid: ca 15-30 minuter

Syfte: Få de unga att bli medvetna om vad skolan och lärarna gör för att förhindra mobbning. Försök få dem själva att vara en aktiv del av det arbetet.

Instruktioner: Fundera och diskutera tillsammans.

Vad har ni för åsikt om antimobbningsarbete?

Vad har skolan för antimobbningsprogram?

Hur upplever ni att programmet fungerar?

Konkretisera vad som fungerar och vad som kunde förbättras?

Tävling! Fundera tillsammans i klassen och hitta på en metod, uppgift eller övning som ni verkligen tror kunde hjälpa att motverka mobbning. Beskriv ert förslag och skicka det till nina.dahl-tallgren@wasateater.fi. Bästa förslaget vinner 2 kg Wasa Teater godis! Sista inlämningsdagen är **7.12**.

7. BONUS MATERIAL

Det finns så otroligt mycket bra material på nätet om nätmobbning och mobbning. Därför innehåller det här studiematerialet några bonusuppgifter. Dessa är totalt valfria och kan också användas i samband med att ni behandlar tematiken på annat sätt.

BONUS 1

Nätquiz

Tid: ca 10 minuter

Syfte: Lär eleverna nätetikett och låter dem se hur mycket de kan och vad de inte kan. Uppmuntrar även eleverna att dra nytta av den information som finns på nätet.

Instruktioner: Gå in på <http://www.tietoturvakoulu.fi/sv/index/oppilaille/testi.html.stx> tillsammans med dina elever och låt dem **svara på frågorna och kolla svaren**. Om det väcks frågor kan ni sedan **diskutera** dem tillsammans.

*Det finns mera material på sidan som ni kan titta på tillsammans. Du kan be alla elever att surfa runt på sidan och **välja något från sidan som de tycker att är viktigt eller intressant**. Dessa kan presenteras och kan diskuteras.*

BONUS 2

Spel om mobbning – Vår stad

Tid: ca 20 minuter

Syfte: Eleverna får se hur mobbning kan gå till i verkligheten och ta ställning till olika frågor. Spelet innehåller mycket viktig fakta.

Instruktioner: Gå in på <http://www.brottsrummet.se/sv/varstad> tillsammans med dina elever och låt dem söka reda på ”i klassrummet” längst till höger (använd pilen i högerkant av rutan). Sedan kan ni diskutera deras **upplevelse** av spelet och **åsikter** om situationen.

Låt eleverna spela de andra ”rummet” som finns i ”Vår Stad”.

BONUS 3

Filmer om mobbning& nätmobbning

Tid: ca 15 →

Syfte: Låter eleverna att sätta ord på mobbning, vilket genom illustration kan det hjälpa eleverna att inse vad mobbning innebär och vilka följder det får.

Instruktioner: **Titta** på några av filmerna tillsammans med dina elever och **diskutera** hur de upplevde filmen, vilka känslor filmerna väckt hos dem och om de tycker att filmerna ger en verklighetstrogen bild.

FOLKHÄLSAN

Folkhälsan har i samarbete med Mannerheims barnskyddsförbund, gjort fina kortfilmer om mobbning, rasism och sexuella trakasserier. Några av filmerna når du genom länkar nedan, andra finns som dvd. Dvd:n ”...Så blir ingen ensam” innehåller 5 kortfilmer om mobbning och trakasserier. ”Våga berätta” är en av dessa fem. Filmen finns på youtube.com under namnet ”Mobbning i skolan”

”VÅGA BERÄTTA”

Filmen: <http://www.youtube.com/watch?v=Im1ZU4uOvc0&feature=plcp>

Materialet:http://www.folkhalsan.fi/Global/VarVerksamhet/MaBra/J%c3%a4mst%c3%a4lldhet/Dvd-haftet_sexuella_trakasserier.pdf

Folkhälsan har även kommit ut med en ny film om **rasism**.

"VEM ÄR RÄDD"

Filmen: <http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Ung-och-skola/Vanelever--tutoreri-skolan/Vem-ar-radd/>

Materialet:

<http://www.folkhalsan.fi/PageFiles/45294/Vem%20%c3%a4r%20r%c3%a4dd%20-%20arbetsmaterial.pdf>

FRIENDS

Den svenska mobbningsförebyggande organisationen **Friends** har en youtube.com kanal där de samlat olika kortfilmer om mobbning.

Gå in på <http://www.youtube.com/user/Friendsare2009> och titta på filmerna.

"FRIENDS REKLAMFILM - E-MOBBNING"

<http://www.youtube.com/watch?v=-IHjZk5rcA&feature=BFa&list=UUv2X3R30cWi5cenA7qAkw-Q>

"FRIENDS REKLAMFILM - ELAKA ORD (VERSION 2)"

<http://www.youtube.com/watch?v=bjxjiHWm0fI&list=UUv2X3R30cWi5cenA7qAkw-Q&index=2&feature=plcp>

"FRIENDS REKLAMFILM - TILLSAMMANS"

<http://www.youtube.com/watch?v=ozn6OXMvhaM&list=UUv2X3R30cWi5cenA7qAkw-Q&index=11&feature=plcp>

"FRIENDS REKLAMFILM - HÅRDA ORD"

[http://www.youtube.com/watch?v=clDrraxwIWA&feature=BFa&list=UUv2X3R30cWi5cenA7qAkw-Q,](http://www.youtube.com/watch?v=clDrraxwIWA&feature=BFa&list=UUv2X3R30cWi5cenA7qAkw-Q)

"FRIENDS REKLAMFILM - OSYNLIG"

<http://www.youtube.com/watch?v=F2Fo6C6RQnM&feature=BFa&list=UUv2X3R30cWi5cenA7qAkw-Q>

"FRIENDS REKLAMFILM - RÖDHÅRIG"

<http://www.youtube.com/watch?v=IM87nv08HOk&feature=BFa&list=UUv2X3R30cWi5cenA7qAkw-Q>

8 TILL FÖRÄLDRARNA

”Som hennes mamma kände jag mig maktlös. Jag pratade med lärarna. Jag pratade med kuratorn och skolpsykologen. Och det blev faktiskt bättre på sjuans vår. Det blev det.” – Mamman

Kära föräldrar!

Din ungdoms skolklass har sett Wasa Teaters pjäs **”Fantomens lillasyster”**, och i klassen arbetat med tillhörande studiematerial. ”Fantomens lillasyster” är en ungdomspjäsa av Peter Snickars, bearbetad av arbetsgruppen i ledning och regi av Agneta Lindroos. Pjäsen behandlar **mobbing, nätmobbing och följderna av detta.**

Nätmobbing innebär **mobbing via internet och/eller mobiltelefoner**, och är ett nytt uttryck av mobbing som blir allt vanligare bland ungdomar. Studiematerialet som behandlats i skolan berör just nätmobbing och innehåller olika övningar som hjälper ungdomarna att bearbeta temat. Ett av målen med studiematerialet har även varit att hjälpa ungdomarna att påverka sin egen situation, oavsett vilken den är.

Eftersom nätmobbingen kan pågå när som helst och var som helst, är det **viktigt att öka samarbetet hem och skola sinsemellan.** Många föräldrar kan dock känna sig något handfallna i åtagandet av detta, och många kanske inte vet hur man skall ta upp ämnet nätmobbing hemma för att kunna diskutera och stöda de unga.

Mitt namn är Amanda Sigfrids, jag är studerande vid Yrkeshögskolan Novia, up Scenkonst. Som mitt slutarbete gör jag studiematerialet till ”Fantomens lillasyster” för Wasa Teater.

I samband med materialet vill jag tillge er föräldrar tips och förslag som jag hoppas skall hjälpa er att lättare kunna föra en **öppen dialog om nätmobbing hemma.** Underlaget baserar sig på ämneslitteratur samt på intervjuer med ungdomar där vi frågat dem hur de skulle vilja att deras föräldrar tog upp ämnet nätmobbing hemma.

Tveka inte att ta kontakt ifall det finns frågor angående detta material eller studiematerialet.

Med Vänliga Hälsningar, Amanda Sigfrids, amanda.sigfrids@hotmail.com

"TONÅRINGAR I FAMILJEN"

Boken *Men fatta då!*

Tonåringar i familjen av familjeterapeuten Jesper Juul, är en bra bok att läsa om man inte riktigt vet hur man skall prata med ungdomar. Den förklarar lite varför tonåringar är som de är och vad som är viktigt att tänka på när man talar med dem.

Tonåren är en knepig period både för den unga och för föräldern. Det är en gränsperiod mellan att föräldern tar ansvar för barnet och att barnet skall ta ansvar för sig själv. Redan som tonårig ställs barnet dagligen inför svåra, personliga beslut och **barnet behöver få känna att det är älskat och accepterat även om det misslyckats.**

TIPS & FÖRSLAG - LITTERATUR

Att barnet blivit tonåring betyder dock inte att det inte behöver regler. Däremot kan man inte, så som till barnet, diktera regler åt sin tonåring. **Uppställandet av regler bör istället vara en överenskommelse som bägge parter förstår och kan enas om.** Exempel på ett sådant samtal:

”Det är en god idé att bjuda den unga människan på pizza och säga ungefär så här:

Nu när du har blivit äldre är det viktigt för oss att vi kommer överens om några fasta regler. Det handlar om hur du umgås med dina vänner, om när du skall vara hemma om kvällarna, om skola, alkohol, fester, internet och så vidare. Vi mejlar våra förslag till dig så kan du i lugn och ro tänka igenom dina egna [förslag]. Sedan kan vi komma överens om de olika punkterna. Vi förstår att reglerna inte kan gälla för sju år framåt, så vi får väl träffas över en pizza då och då för att se om de fungerar. Är det okej för dig?” (Jesper Juul, 2012, s.17).

Genom att fundera tillsammans hjälper föräldrarna till att **utveckla tonåringens känsla för ansvar** samtidigt som **båda kan bli klokare på varför regler behöver se ut som de gör**. Det är nämligen så att ”den senaste hjärnforskningen visar att [...] **den del av hjärnan som ser konsekvenser inte fungerar[hos tonåringar][...] Neurobiologerna anser att detta gäller för omkring åttiofem procent av alla unga**” (Jesper Juul, 2012, s.15). Därför behöver föräldrar **förklara mera uttömmande om varför ett visst beteende är önskvärt**.

Att ta upp svåra saker så som nätmobbning eller mobbning kan ge vem som helst tunghäfta, och det står klart att både föräldrar och tonåringar upplever att de inte kan kommunicera med varandra. Men Juul ger några viktiga fakta och råd i ärendet:

- När det gäller fostran, har säkert de flesta märkt att det inte fungerar att använda den s.k. ”mammorösten”, det är för att **fostran sker medan de unga iakttar hur föräldrarna umgås med varandra och andra**.
- **Njut** av era tonåringar! Ni kanske märker att er tonårings beteende skiljer sig från er drömlid, men **ingen är perfekt**. De flesta kan acceptera att ens partner har brister, samma acceptans bör gälla även för barnen. Och när er tonåring gör saker som frustrerar er, försök då komma ihåg att det är samma person som ni inte kunde slita blicken från som nyfödd.
- Era tonåringar behöver få känna att det finns åtminstone en eller två personer som **tycker om dem så som de är**. Som älskar dem villkorslöst.
- Undvik att enbart påtvinga tonåringen ett ”fint” språk utan skapa också ett **gemensamt, personligt språk**. Precis om man i kärleksrelationer skapar ett gemensamt språk, behöver man skapa det tillsammans med sin tonåring. Att uttrycka sig ”korrekt” är mera kritik än samtal. Man måste komma ihåg att det ”fina” språket kommer från hjärnan medan det personliga språket kommer från hjärtat.
- **Våga utsätta er för risken att få nya insikter och bli klokare av er dialog med er tonåring**. Juul ger ett exempel: ”Mohammed är tretton år och tycks ha tappat allt intresse för att gå i skolan. Trots flera samtal med hans lärare förstår föräldrarna fortfarande inte varför, eller hur deras son mår. De har därför bestämt sig för att ha en ordentlig pratstund med honom.

PAPPA: Jag har lagt märke till att du sedan en tid tillbaka inte har tyckt lika mycket om skolan som förut, och jag undrar hur det kommer sig – om du vet det.

MOHAMMED: Jag vet inte... Jag har bara inte lust. Lärarna irriterar mig.

PAPPA: Hur då?

MOHAMMED: Jag vet inte... de är så tomma i huvudet, så... likgiltiga.

MAMMA: Vad menar du med det? Struntar de i sitt arbete eller struntar de i er?

MOHAMMED: I oss. Vi ska bara göra som de säger och de hjälper oss inte ens. Varför ska man överhuvudtaget då gå i skolan?

PAPPA: Jag förstår inte riktigt hur du menar. Kan du ge oss ett exempel på när lärarna struntar i er?

MOHAMMED: Ja, alltså... jag vet inte riktigt. Det är väl inte så viktigt. Är vi färdiga nu?

PAPPA: Nej, det är vi inte. Jag tycker att det är tråkigt att du inte tycker om skolan och jag vill gärna veta varför. Kan du inte ge oss ett exempel?

MOHAMMED: Okej, alltså sista veckan som vi hade matematik var det nått som jag inte förstod, med hon struntade totalt i det.

MAMMA: Sa du det till henne?

MOHAMMED: Nej, det kan man inte göra. Då blir hon bara jättesur och då blir allting värre. En gång sa hon till Mattias att han var dum för att han inte förstod vad hon menade.

PAPPA: Har hon sagt till dig också att du är dum?

MOHAMMED: Ja, men inte lika ofta som till Mattias.

PAPPA (TILL MAMMA): Jag blir så arg när jag hör sånt. Det är precis som när vi gick i skolan. Ska det aldrig bli bättre?

MAMMA: Uppenbarligen inte. Men nu förstår jag bättre varför du inte har lust att gå till skolan längre, Mohammed. Det gör ont att få höra att man är dum när man vet att det inte är så. Är det någonting vi kan göra för dig? Ska vi prata med läraren?

MOHAMMED: Nej, aldrig i livet. Då blir det bara ännu värre.

MAMMA: Men jag blir så ledsen när jag tänker på att du har gått omkring med det här alldeles ensam. Du är min son och ingen ska säga att du är dum. Det tillåter jag bara inte.

MOHAMMED: Får jag gå nu? Jag ska träffa Mattias.

PAPPA: Det är klart. Tack för hjälpen. Jag hoppas du kommer på hur du ska hantera det. Säg till om du behöver hjälp.” (Jesper Juul, 2012, s.25)

Även om föräldrarna inte gjorde något konkret utan bara tog reda på hur deras son hade det, så kan man vara säker på att sonen blev hjälpt, bara av det att de bekräftade honom och lyssnade.

TIPS & FÖRSLAG - UNGDOMAR

Inför sammanställandet av det här materialet träffade jag och min handledare, Nina Dahl-Tallgren, olika referensgrupper bestående av ungdomar. Vi frågade dem hur **de ville att deras föräldrar skulle bete sig när de talade med dem och vad man inte skall göra som förälder**. Detta är vad de berättade:

- Föräldrar skall vara **neutrala** och inte säga åt barnet vad det skall **tycka**.
- Inte sätta så mycket **press** på barnet medan man talar, utan göra något annat samtidigt, t.ex. laga mat eller se på tv.
- **Tro inte genast det värsta**, utan ta reda på vad som hänt på riktigt.
- **Anklaga inte** barnet innan ni har alla fakta.
- **Lyssna** verkligen på vad barnet säger och låt barnet få tala **utan att avbryta**
- **Ge rum** åt barnet, om han/hon vill reda ut sitt problem själv behöver ni låta barnet göra det.
- **Försök inte genast åtgärda problemet**, om barnet inte vill att ni gör något skall ni inte heller göra något. Om det verkligen behöver åtgärdas, tala då först med barnet om det.
- **Berätta inte öppet** åt kompisar och andra föräldrar om det ditt barn råkat ut för. Barnet vill ofta inte att alla skall veta.
- Tala i **lugn ton** så att det inte blir så skrikigt
- Visa **förståelse** och kanske att ni varit i samma situation
- Ha **tålamod**
- Acceptera att barnet kan tycka att det är **obekvämt** att tala om svåra saker.

Ungdomarna berättade många fina saker om hur de upplever samtal med föräldrar. Det kom fram många hjälpsamma tips, men sist och slutligen är det bäst att **fråga sitt eget barn hur det önskar att man ska bete sig om man vill tala**.

TIPS & FÖRSLAG - POLISEN

Inför sammanställningen av studiematerialet talade jag och min handledare, Nina, också med polis Mikael Appel som gav följande tips åt föräldrar angående ungas användning av internet.

- **Håll koll på vad unga gör på nätet**, se vad de gör, var kompis med dem på Facebook, det gäller att ha social kontroll överallt där ungdomarna rör sig, också på nätet.

- Prata med **andra föräldrar**.
- Läs ungdomarnas **bloggar**
- **Läs in dig, håll dig up-to-date, bry dig.**
- Sätt dig in i vad det handlar om, **lär er om dator och internet**, gå en kurs eller fråga ungdomarna

TIPS & FÖRSLAG - BEKRÄFTAKÄNSLOR & VAR NÄRVARANDE

Det genomgående tipset när det gäller all samvaro med tonåringar (det samma gäller för övrigt alla människor) är att **bekräfta tonåringen i alla dess känslor**. Även om puberteten ofta får en stor roll i de problem tonåringen har, måste man komma ihåg att puberteten bara gör att känslorna kommer till ytan. Orsaken bakom känslorna har ingenting med puberteten att göra.

Att bekräfta känslor innebär att **acceptera vad tonåringen känner**. Acceptera att tonåring är ledsen för ett misslyckat prov, och **försök inte tvinga bort den obehagliga känslan** utan gå med på att det faktiskt känns ledsamt. Försök alltid att ta reda på **orsaken** bakom känslan. Du kan fråga om du kan **hjälpa** på något sätt, men **acceptera om tonåringen inte vill ha din hjälp**.

Var **närvarande**. En ungdom har sagt att tonåringens pappa skall finnas i soffan när tonåringen kommer hem och säga ”hej”. Det behöver inte vara mer komplicerat än så, men att verkligen **släppa det man har för händerna och lyssna till sitt barn då när det kommer och vill tala** (inte om 5 minuter!).

Nöj dig aldrig med ett ”jag vet inte” eller ”sådär”, när du frågar din tonåring hur hon/han mår. Följ upp med ett **varför**. ”Varför” vet du inte? ”varför” mår du ”sådär”? Förvånansvärt många börjar då berätta om allt som tryckt dem. Vidare bör man aldrig säga **”bry dig inte”**, åt den unga som kommer och berättar om sin utsatthet, för då kommunicerar vi åt tonåringen att **mobbningen är okej och att han/hon inte har rätt att säga ifrån**.

MERA TIPS - LÄNKAR

På **Folkhälsans hemsidor** finns en uppsjö av material och information om unga och deras vardag, ni kan även besöka **Mannerheims barnskyddsförbunds hemsida** och den svenska mobbningsförebyggande organisationen **Friends’ hemsida** för mera information och tips.

9 KÄLLHÄNVISNINGAR

LITTERATURKÄLLOR

Robin M. Kowalski, Ph.D., Susan P. Limber, Ph.D. & Patricia W. Agatston, Ph.D.(2008) *Cyber bullying, bullying in the digital age*, Blackwell publishing

ShaheenShariff, Ph.D. (2009) *Confronting Cyber-bullying, what schools need to know to control misconduct and avoid legal consequences*, Cambridge university press.

Samuel C. McQuade, III, James P. Colt & Nancy B. B. Meyer (2009) *Cyber bullying, protecting kids and adults from online bullies*, Praeger Publishers

ShaheenShariff (2008) *Cyber-bullying, Issues and solutions for the school, the classroom and the home*, Routledge, London and New York

Sonia Sharp & Peter K. Smith (red.)(1994) *Strategier mot mobbning*, Studentlitteraturen, Lund

Jesper Juul (2012) *Men fatta då! Tonåringar i familjen*, Bonnier Fakta

Georg Zyka (2011) *Klassrummet som spelplats*, Pegasus Förlag & Teaterproduktion, Skara

INTERNETKÄLLOR

<http://www.snickars.fi/index.php> (20.8.2012)

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Fantomen> (3.9.2012)

<http://agnetalingroos.fi/> (20.8.2012)

<http://www.koulurauha.fi/index.php?option=comcontent&view=article&id=189:mobbning&catid=45:en-saeker-skola&Itemid=166> (20.8.2012)

<http://www.bris.se/?pageID=20> (16.8.2012)

<http://www.nolltolerans.org/fakta/forskning-om-mobbning.aspx> (16.8.2012)

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Ung-och-skola/Tutor/Darfor-behovs-tutorverksamhet/Trygg-i-skolan/> (23.8.2012)

http://www.tietoturvakoulu.fi/images/5kuYs0TE5/Kiusajuliste_ru.pdf (21.8.2012)

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/20001/>(18.8.2012)

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/20001/>(18.8.2012)

<http://www.skolungdom.fi/elevraettigheter/projekt/sluta-panta> (21.8.2012)

http://www.tietoturvakoulu.fi/images/5kuYs0TE5/Kiusajuliste_ru.pdf (21.8.2012)

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/23502/>(5.9.2012)

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/24451/>(5.9.2012)

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/21333/>(5.9.2012)

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Aktuellt/newsitems/20001/> (5.9.2012)

http://sv.wikipedia.org/wiki/Jesper_Juul (5.9.2012)

<http://gunnarbernstrup.files.wordpress.com/2012/08/fantomen.gif> (6.9.2012)

10 BILAGOR

BILAGA 1 - HAND MOT FOT

Instruktionslappar till *Uppgift 3 – Knuten*. Kopiera upp bunten enligt hur många grupper du får i din klass om du delar in dem i grupper på ca 4.

Hand – Fot	Knä – Hand	Armbåge – Armbåge	Hand – Näsa	Knä – Knä
Panna – Axel	Mage – Armbåge	Axel – Axel	Fot – Rygg	Armbåge – Arm

BILAGA 2 - BEKRÄFTA DINA KÄNSLOR

Improvisationssituationer till Uppgift 4 – *Bekräfta dina känslor.*

En person som står mig nära är väldigt sjuk och skall opereras. Jag är orolig.

Jag fick underkänt i ett prov fast jag ha läst plugga på de som en galning. Jag är ledsen.

Jag har ingen riktigt nära vän som jag kan dela hemligheter med. Jag känner mig ensam.

Det har just tagit slut med min flickvän/pojkvän. Jag saknar henne/honom.

Några typer på klassen sprider ut fula rykten om mig och hånar mig när jag säger nått.
Jag känner mig utsatt.

BILAGA 3- VÄRDERINGAR

Påståenden och svarsalternativ till *Uppgift 7 – Värderingar*.

1. Hur vanligt är det med nätmobbning/ kränkningar på nätet?

- a) mycket vanligt, alla har väl sett eller upplevt det
- b) det är ganska vanligt, man hör nog ibland om någon som mobbas via internet eller mobilen
- c) det är ovanligt, jag har hört begreppet men inte att någon skulle ha utsatts
- d) öppet hörn

2. Det är inte nätmobbning om jag inte menar något illa.

- a) nej, det är den andra som gör fel i att svänga det jag sagt mot mig
- b) ja, jag visste inte att det var fel men jag borde ändå be om ursäkt
- c) inte skulle jag kalla det mobbning om det bara händer någon gång av misstag
- d) öppet hörn

3. Det är den mobbades eget fel att den blir mobbad

- a) ja, om den var mera normal skulle den inte bli mobbad
- b) ja, det är upp till var och en att bestämma sig för att inte ta åt sig saker som är otrevligt
- c) nej, den hade bara otur
- d) öppet hörn

4. Det är okej att logga in på någon annans Facebook profil och uppdatera deras status

- a) ja, det är en kul grej

b) ja, om de ger tillåtelse

c) nej, det är ju inte personens riktiga status men alla kommer ju att tro det

d) öppet hörn

5. Man skall berätta till sina föräldrar om någon skriver en ful eller elak kommentar till en på nätet.

a) nej, då skvallrar man och man borde dessutom kunna hantera det själv

b) bara om man mår jätte dåligt av kommentaren

c) ja, de kan stöda en så att man inte behöver känna sig dålig för det

d) öppet hörn

6. Det är lättare att mobba på nätet

a) ja, för man kan vara anonym så man åker inte fast

b) ja, för man behöver inte se den människan i ögonen när man mobbar

c) nej, för man vet ändå att det är en verklig person som bli mobbad

d) öppet hörn

7. Man vet alltid om att man bli mobbad på nätet

a) nej, för folk kan skriva snälla kommentarer som de skriver för att bråka, men som man själv tolkar som snällhet

b) ja, man ser ju inläggen, kommentarerna och bilderna

c) nej, allt är svårare att tolka som inte är ansikte mot ansikte

d) öppet hörn

8. Man slutar påverkas av mobbning sen när den väl tar slut

- a) mobbning tar aldrig slut
- b) ja, då är man ju fri och kan börja om på nytt
- c) nej, mobbning lämnar allt för djupa ärr
- d) öppet hörn

9. På nätet kan man utge sig för att vara en annan person

- a) ja, om man kan härma den personen tillräckligt bra
- b) ja, ingen behöver ju någonsin få veta
- c) nej, det är fel
- d) öppet hörn

10. På internet behöver jag inte vara mig själv

- a) det är ju det som är meningen med internet,ingen är ändå sig själv på internet
- b) jag kan ju alltid överdriva mitt liv och mig själv
- c) de som känner en kommer ju att veta och att det är lögn
- d) öppet hörn

BILAGA 4 - VAD KUNDE HA HÄNT?

Scen 6 ur Fantomens lillasyster för *Uppgift 4 – Vad kunde ha hänt?*

Scen 6

MAMMA(RÖST)

Lisbet. Det är mamma. Får jag komma in?

LISBET

Vänta lite. Kom in.

MAMMA

Vad gör du?

LISBET

Skriver bara.

MAMMA

Kan du öppna dörren? Snälla Lisbet...

MAMMA

Lisbet...

LISBET

Jag vill bara vara ifred.

MAMMA

Hur är det?

LISBET

Det är bra.

MAMMA

Jag var in i ditt rum. Det ser ut som jag vet inte vad.

LISBET

Vi städar sen. Det ordnar sig.

MAMMA

Vad är det som har hänt. Visst var du här hela tiden?

LISBET

Mmm.

LISBET

Det är ingen fara mamma.

MAMMA

Jag vet inte vad jag ska göra.

LISBET

Du skall inte göra någonting mamma. Erik kommer hem snart. Det är bara två månader kvar.

MAMMA

Två månader går snabbt.

Ska jag göra lasagne? Och så tar vi glass till efterrätt.

LISBET

Det blir bra.

MAMMA

Vi borde städa.

LISBET

Jag gör det sedan.

MAMMA

Bra. Du är så duktig.

Jag ropar när det är mat.

Mamma går iväg.

Lisbet får film på facebook av övergreppet.

BILAGA 5 - DISKUSSION OM SKOLSKJUTNINGAR

Del ur scen 8 ur Fantomens lillasyster för Uppgift 8 – Diskussion om skolskjutningar

Scen 8

Det knackar på dörren.

LISBET

”Att vakna i mörkret och se Fantomen – en fasa för onda män.”

MAMMA (RÖST)

Lisbet, det är mamma. Får jag komma in.

Lisbet svarar inte. Hon hittarnyckel.

You talking to me. you talking to med (skratta)

Ni sitter antagligen på café aschan hela gänget. jag har nog sett er flera gånger ni brukar sitta där om kvällarna. Det brukar se såååå mysigt ut. (sätter sig vid bordet.) Hej angelika. hej jocke. Hej Therese och hej alla ni övriga små råttor. Nämen (förvånad). Varför ser ni så bleka ut, ja jag förstår- ni har inte fått er latte idag ännu. Var inte ledsna. Jag fixar. Ja hör ni. Kaffe latte till gänget. fint.(drar bord som hon har fällt och sätter sig tillrätta och sitta.) Så där, tycker ni att det smakar gått? (hon sitter och leker att hon dricker kaffe)MMMmmm vad gott det (börjar putsa pistolen) där var.

Första skottet krossar fönstret.

Va sa du? Jag hör inte vad sa du. Kan du vara så vänlig och tala lite högre. Va? VaVa. Nej det menar du inte-sa du att är en stor feg rotta. Aj int, Sa du att du vill göra något roligare. Va sa du? Rysk rulett. Ok, det här gör jag bara för din skull.

(ställ i ordning för ruletten) Nämen oj ojojoj. Här är det visst någon som inte är riktig rumsren. Min mamma lärde mig alltid att man skall göra sina behov på wc. herregud vilket gäng här finns!!!

(ryska ruletten fortsätter)

Spring (spring runt sängen)spring nu. snabbare. snabbare.
hopp hopp (hon jagar dem) Stopp. Va fan springer ni för?
skärp er.

Hon använder nyckeln som vapen. Detta i hennes fantasi.

